

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Michaela Tyllerová

Pomoc obětem trestných činů

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Bc. Vladimír Pelc, Ph.D.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 1. 3. 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 170 956 znaků včetně mezer.

Michaela Tyllarová

V Praze dne 1. 3. 2023

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. JUDr. Bc. Vladimíru Pelcovi, Ph.D. za vstřícný přístup a cenné rady při vedení práce. Rovněž bych ráda poděkovala mé rodině za podporu a trpělivost v průběhu celého studia.

Obsah

Úvod.....	1
1. Oběť.....	2
1.1. Pojem oběť trestného činu.....	4
1.2. Zvlášť zranitelná oběť.....	7
1.2.1. Dítě jako oběť.....	8
1.2.2. Senior jako oběť.....	9
1.2.3. Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí..	11
1.3. Poškozený.....	12
1.4. Porovnání pojmů poškozeného a oběti.....	15
2. Viktimologie.....	17
2.1. Typologie obětí.....	18
2.2. Viktimnost.....	22
3. Viktimizace.....	24
3.1. Primární viktimizace.....	24
3.1.1. Stockholmský syndrom.....	25
3.2. Sekundární viktimizace.....	26
3.3. Terciární viktimizace.....	27
3.3.1. Posttraumatická stresová porucha.....	27
3.4. Reviktimizace.....	28
4. Práva oběti trestných činů.....	30
4.1. Procesní práva oběti.....	30
4.2. Mimoprocesní práva oběti.....	34
4.2.1. Právo na poskytnutí odborné pomoci.....	34
4.3. Právo na ochranu před druhotnou újmou.....	36
4.3.1. Zabránění kontaktu oběti s pachatelem.....	36
4.3.2. Výslech oběti se zaměřením na zvláštnosti výslechu dětí.....	37
5. Formy pomoci obětem trestných činů.....	44
5.1. Laická pomoc.....	44
5.2. Psychologická pomoc.....	45
5.3. Právní pomoc.....	46
5.4. Peněžité pomoci státu.....	48
5.5. Náhled do právní úpravy peněžité pomoci v Maďarsku.....	56
5.6. Organizace poskytující pomoc obětem trestných činů.....	59
Závěr.....	63
Seznam zkratk.....	65

Seznam použitých zdrojů	66
Seznam použité literatury	66
Seznam použitých internetových zdrojů.....	69
Seznam použitých právních předpisů	70
Seznam použité judikatury	71
Seznam použitých grafů	71
Abstrakt a klíčová slova v českém jazyce	72
Abstrakt a klíčová slova v anglickém jazyce	73

Úvod

Problematika pomoci obětem trestných činů je celospolečensky aktuálním tématem již několik desetiletí. V posledních letech dochází k postupnému zlepšování postavení obětí a je kladen větší důraz na jejich práva. Česká právní úprava byla v této oblasti výrazně formována právními předpisy Evropské unie, zejména pak směrnicí Evropského parlamentu a rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, která zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu. Hlavním tuzemským právním předpisem, který mimo jiné implementuje zmíněnou směrnici, je zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů). Tento zákon je i přes některé své nedostatky znatelným přínosem pro uplatňování práv obětí. Jedná se o velmi živou oblast práva, a proto právní úprava reaguje postupně na neustálé změny ve společnosti, aby mohla být pro oběti platným zdrojem právní ochrany.

Tato práce se věnuje pomoci obětem trestných činů, a to jak z kriminologického a částečně psychologického hlediska, tak z hlediska trestněprávního. Nejprve se zabývá viktimologickým pojetím oběti, psychologickým aspektům v souvislosti s prožíváním oběti a jaký má toto prožívání následně dopad na život oběti. Zajímá mě viktimologický pohled na oběť a jeho možný význam zejména pro postup orgánů činných v trestním řízení nejprve v průběhu vyšetřování a následně v případném trestním řízení.

V práci je dále podrobněji probírána peněžitá pomoc obětem a přístupnost tohoto práva oběti. Je kladen důraz na důležitost peněžité pomoci státu pro překonání zhoršené sociální situace oběti po činu. Nejde jen o samotnou existenci práva na peněžitou pomoc, ale také o možnosti oběti tohoto práva dosáhnout a ve správnou dobu. Právní úprava v této problematice prošla již několika novelizacemi ve snaze přiblížit se potřebám oběti, ale jedná se stále o organickou záležitost, kde je třeba reagovat na aktuální společenské problémy.

Cílem této práce je zanalyzovat aktuální postavení oběti trestného činu v právním řádu a způsob vnímání oběti napříč vědními obory. Právě poznatky z psychologických a viktimologických výzkumů by měly být hlavním hnacím motorem při formování právní úpravy pomoci obětem. Propojení zmíněných vědních oborů již v určité míře existuje, ale získaná data by mohla sloužit orgánům činným v trestním řízení ke správné interpretaci příslušných zákonných ustanovení pro práci s oběťmi. Mohla by být zdrojem informací i při úpravě příslušných právních předpisů, aby co nejlépe plnily svůj účel. Dílčím cílem práce je reagovat na současné změny zákona o obětech trestných činů, zkoumat jejich přínos pro postavení oběti a alespoň ve zkrácené formě nahlédnout do právní úpravy jiné evropské země formované legislativou Evropské unie.

1. Oběť

Pojem oběť nemá napříč vědními obory totožný význam, byť v některých ohledech dochází k prolínání významových definic. Z hlediska viktimologického tento pojem zahrnuje oběť trestného činu, potažmo pozůstalé po oběti, která na následky trestného činu zemřela. Naproti tomu v psychologických oborech, ale také v běžném životě dáváme pojmu oběť širší rozměr. Není zapotřebí trestného činu ani pachatele, aby se jedinec mohl stát obětí, jde například i o oběti živelných pohrom, jako jsou tornáda, zemětřesení a další nebo v posledních letech celosvětově velmi zásadní možný původce obětí – epidemie, či pandemie.¹ Takto širokou definicí oběti se však v této práci zabírat nebudeme, zůstaneme u pojmu oběť, jak jej vidí trestní právo, potažmo viktimologie.

Z trestněprávního hlediska je pro použití pojmu oběť stěžejní zákon o obětech trestných činů, č. 45/2013 Sb., který nabyl účinnosti dne 1. srpna 2013 a přinesl dlouho potřebnou komplexní úpravu problematiky pomoci obětem trestných činů, která do této doby byla součástí několika různých zákonů, a tudíž neplnila dostatečně svou funkci. Zákon o obětech trestných činů implementuje evropskou úpravu pomoci obětem trestných činů a novelizuje několik dalších trestněprávních zákonů, zejména zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) a zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně některých zákonů.²

Zájem a snaha o ochranu obětí trestných činů nesahá příliš daleko do historie. Důraz na ochranu práv a svobod v trestním procesu se až zhruba do poloviny minulého století týkal pouze osoby, proti které bylo vedeno trestní stíhání. Právě až od poloviny minulého století existuje i v souvislosti s rozvojem principů tzv. restorativní justice zájem na ochraně i oběti trestného činu, nejen pachatele. Dřívější nezájem na ochraně oběti trestného činu odráží také způsob právní úpravy institutů, které se týkají pomoci obětem trestných činů v České republice. Právní úprava v českém právním řádu byla, jak již bylo zmíněno, před přijetím zákona o obětech trestných činů v roce 2013 velmi roztráštěná. Procesní práva oběti v roli poškozeného v trestním řízení, jsou upravena, a to poměrně uspokojivě v trestním řádu, zatímco právní úprava oběti v postavení adresáta zvláštní péče od státu nebyla upravena prakticky nijak. Dále byla některá neprocesní práva upravena v trestním řádu, zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně některých zákonů obsahoval právo oběti na peněžitou pomoc od státu,

---

¹ ZBOŘILOVÁ, Klára, Kapitola 7 Oběti trestných činů, IN: BOUKALOVÁ, Hedvika a Ilona GILLERNOVÁ. *Kapitoly z forenzní psychologie*. Charles University in Prague, Karolinum Press, 2020, s. 128.

² JELÍNEK, Jiří, Vladimír PELC a Katarína DANKOVÁ. *Zákon o obětech trestných činů – komentář s judikaturou*. Praha: Leges, 2014, s. 11–12.

a poměrně velké množství dalších zákonů upravovalo různě objemné oblasti této problematiky, což zajisté nepřinášelo snadnou orientaci v této problematice a nemohlo vést k minimalizování sekundární viktimizace či zlepšení práce s oběťmi.³

Posílení práv oběti bylo zajisté vnímáno jako krok správným směrem, a do určité míry je nutno s tímto pohledem souhlasit, ale je třeba se na celou problematiku dívat také z pohledu samotného trestního řízení, do kterého bylo jistě touto právní úpravou zasaženo. V případě, že by nová práva daná obětem zákonem o obětech trestných činů, nebyla dostatečně promyšlená a zejména smysluplně dodržena jejich návaznost na trestní zákony, mohl by být podstatným způsobem narušen celý průběh trestního řízení, nadto by mohl být ohrožen základní účel trestního řízení – zjištění pachatele trestného činu a následně jeho spravedlivé potrestání. Jinak řečeno, je nezbytné, aby ochrana oběti nebránila průběhu trestního řízení.⁴

Jelínek upozorňuje na některé terminologické nedostatky zákona. Zákon o obětech trestných činů považuje za trestný čin také *čin jinak trestný* (§ 2 odst. 1 ZOTČ). Dle důvodové zprávy zákonodárce zamýšlel obsáhnout také případy, kdy jednání, které by jinak vykazovalo znaky trestného činu, ale trestným činem není, a to z různých důvodů. Jedním z nich může být nedostatek věku jednatelky osoby, dále také nepřičetnost. Tento zájem zákonodárce je zcela opodstatněný, neboť to, že čin jednatelky osoby formálně nenaplnil znaky trestného činu, nijak nezmenšuje újmu, která mohla být oběti způsobena. Nedostatkem trpí tento způsob použití termínu *čin jinak trestný*, nahlédneme-li dále do zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, konkrétně do ustanovení Hlavy III. Okolnosti vylučující protiprávnost činu (§ 28 a násl. trestního zákoníku). Jako příklad vezmeme ustanovení trestního zákoníku, které definuje nutnou obranu, jako jednu z okolností vylučující protiprávnost činu.⁵ *Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvajících útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem.*⁶

V tomto případě *čin jinak trestný* zahrnuje jednání toho, kdo je sám útokem ohrožen, ale i osoby, která byť sama útokem ohrožena není, svým jednáním vystoupí proti útoku vedenému na jinou osobu. Oproti jednání v krajní nouzi (§ 28 trestního zákoníku) nutná obrana nesmí být *zcela zjevně nepřiměřená*, tedy jinak řečeno obrana může být *nepřiměřená*, může být také *zjevně nepřiměřená* a hranice přípustnosti u nutné obrany je právě až *zcela zjevná nepřiměřenost*.⁷ Z toho

---

³ Tamtéž., s. 13–14.

⁴ Tamtéž.

⁵ JELÍNEK, Jiří a Vladimír PELC. Zákon o obětech trestných činů – jeho nedostatky a možnosti řešení. *Bulletin advokacie* [online]. 2015, roč. 2015, č. 11, s. 20. Dostupné z: https://advokatnidenik.cz/wp-content/uploads/BA_11_2015_web.pdf

⁶ § 29 odst. 1 trestního zákoníku

⁷ ŠÁMAL, Pavel, § 29 Nutná obrana, IN: ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 400.

vyplývá, že újma způsobená útočnickovi může být závažnější než újma, která hrozila původní oběti. Zároveň z tohoto nelze dovozovat, že útočník, kterému byla způsobena újma na zdraví právě nutnou obranou, se stává obětí dle zákona o obětech trestných činů. V tomto případě je nutno omezovat význam pojmu *čin jinak trestný* ve významu dle § 2 odst. 1 zákona o obětech, a to zásadou *zákazu zneužití postavení oběti* (§ 3 odst. 1 ZOTČ) spolu s obecnou právní zásadou *nemo turpitudinem suam allegare potest*, neboli nikdo nesmí těžit z vlastního protiprávního jednání, resp. ze své nepoctivosti. Zejména zmíněná obecná zásada staví na jisto, že pachatel nemůže být zároveň i obětí téhož trestného činu.⁸

1.1. Pojem oběť trestného činu

Legální definici pojmu oběť trestného činu nalezneme v zákoně o obětech trestných činů, konkrétně ji definuje § 2 odst. 2 tohoto zákona následovně:

*Obětí se rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena škoda nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil nebo měl obohatit.*⁹

Byť se tato zákonná definice může zdát jako příliš složitá a rozvitá, je v souladu s evropskými předpisy a každá její část plní v celkovém kontextu velmi důležitou roli.

Obětí může být pouze fyzická osoba, značí, že pojem oběť nezahrnuje právnické osoby, a to z toho důvodu, že právnická osoba není schopna vnímat, nemůže cítit bolest, ať fyzickou nebo psychickou, a nemůže být ani sekundárně viktimizována.¹⁰ Právnická osoba jakožto neživá bytost, nepotřebuje zmírnit útrapy, není třeba zmírnit dopad trestného činu na její osobnost a další podobnou péči.¹¹

Ublížení na zdraví není definováno přímo zákonem o obětech, ale definuje jej spolu s majetkovou a nemajetkovou újmou trestní a občanský zákoník.¹² Trestní zákoník v § 122 odst. 1 definuje ublížení na zdraví jako *stav záležející v poruše zdraví nebo jiném onemocnění, který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje, nikoli jen po krátkou dobu, obvyklý způsob života poškozeného a který vyžaduje lékařského ošetření*.¹³ Trestní zákoník přímo

---

⁸ JELÍNEK, Jiří a Vladimír PELC. *Zákon o obětech trestných činů – jeho nedostatky a možnosti řešení*, s. 20.

⁹ § 2 odst. 2 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů

¹⁰ JELÍNEK, Jiří, Vladimír PELC a Katarína DANKOVÁ. *Zákon o obětech trestných činů – komentář s judikaturou*, s. 28.

¹¹ GRÍVNA, Tomáš, Hlava I. Obecná ustanovení, IN: GRÍVNA, Tomáš. *Zákon o obětech trestných činů: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2020, s. 24.

¹² Definice ublížení na zdraví, jak ji uvádí § 24 odst. 2 zákona o obětech má být sice v souladu s tímto ustanovením použita pro celý zákon o obětech, ale v praxi se na ni odkazuje pouze v souvislosti s peněžitou pomocí obětem, více k tomuto v kapitole 5.4 *Peněžítá pomoc státu*.

¹³ § 122 odst. 1 trestního zákoníku

nestanovuje dobu, po jakou musí výše jmenovaný stav trvat, aby se skutečně jednalo o ublížení na zdraví, ale ze soudní praxe vyplývá, že tato doba činí obvykle nejméně sedm dní. Naproti tomu zákon o obětech trestných činů v § 24 pro účely peněžité pomoci oběti dobu, po kterou musí omezení v obvyklém způsobu života trvat prodlužuje na dobu nejméně tří týdnů.¹⁴ V případě, že porucha zdraví trvá u oběti kratší dobu než stanovené tři týdny, ztrácí oběť nárok na peněžitou pomoc státu, avšak ostatní práva jí zůstávají zachována.¹⁵

Majetkovou újmou se rozumí újma na majetku poškozené osoby, kam patří jak skutečně vzniklá škoda, tak ušlý zisk.¹⁶

Nemajetková újma nezasahuje do práv majetkových, ale do práv osobnostních. Jedná se zásah oběti v psychické rovině, zásah do rodinných, často intimních vztahů. V řízení podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, může jako odškodnění nemajetkové újmy sloužit jak peněžitá, tak i nepeněžitá reparace (např.: omluva), avšak v adhezním řízení, které je nedílnou součástí trestního řízení a řídí se tedy trestním řádem, lze rozhodnout pouze o peněžité náhradě. Pomocným kritériem pro přiznání náhrady nemajetkové újmy bývá posouzení zda *s přihlédnutím k intenzitě a délce trvání nepříznivého následku v podobě snížení důstojnosti nebo vážnosti poškozeného ve společnosti pociťovala nastalou majetkovou újmu jako závažnou každá fyzická osoba, jež by se nacházela na místě a v postavení postižené fyzické osoby.*¹⁷

Bezdůvodným obohacením (v textu ustanovení § 2 odst. 2 zákona o obětech trestných činů *na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil nebo měl obohatit*) se ve smyslu § 2991 občanského zákoníku rozumí jednání, kdy se osoba na úkor jiného bez spravedlivého důvodu obohatí, tedy obzvláště získá majetkový prospěch plněním bez právního důvodu.¹⁸

Závěrem se vrátíme na začátek, kde je pro ucelení celého odstavce a pro jeho odlišení od § 43 odst. 1 trestního řádu, stěžejní výklad slov: *bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo*. Zásadní rozdíl mezi ustanovením § 43 trestního řádu a § 2 zákona o obětech trestných činů je v tom, že aby byla daná osoba považována za oběť podle zákona o obětech trestných činů, nemusí vůbec dojít k účinku trestného činu (vznik újmy na zdraví, majetková újma, bezdůvodné obohacení). Dostačující je i situace, kdy trestný čin dojde do stadia přípravy nebo pokusu, čímž je rozšířen pojem oběť oproti pojmu poškozeného v trestním řádu.¹⁹ Překážkou tomu není ani to, že

---

¹⁴ JELÍNEK, Jiří, Vladimír PELC a Katarína DANKOVÁ. *Zákon o obětech trestných činů – komentář s judikaturou*, s. 29.

¹⁵ GRÍVNA, Tomáš, Hlava I. Obecná ustanovení, IN: GRÍVNA, Tomáš. *Oběti trestných činů*, s. 25.

¹⁶ JELÍNEK, Jiří, Vladimír PELC a Katarína DANKOVÁ. *Zákon o obětech trestných činů*, s. 29–30.

¹⁷ DURDÍK, Tomáš. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 9.

¹⁸ § 2991 odst. 1 a 2 občanského zákoníku

¹⁹ JELÍNEK, Jiří, Vladimír PELC a Katarína DANKOVÁ. *Zákon o obětech trestných činů – komentář s judikaturou*, s. 31.

příprava a pokus trestného činu nejsou v trestním zákoníku postiženy u každého trestného činu, ale pouze u zvlášť závažných zločinů, kde to zákon u příslušného trestného činu výslovně stanoví.²⁰ Zákon o obětech trestných činů není vázán na zákonné znaky přípravy k trestnému činu, neboť pro naplnění jeho cíle, tedy ochranu a pomoc oběti, není stěžejní, zda je příprava či pokus u daného trestného činu definována, či nikoli, ale pouze to, že zamýšleným trestným činem měla být újma způsobena. Je tedy zřejmé, že je okruh oběti vymezen poměrně široce, je teda zapotřebí, aby bylo na každou potencionální oběť pohlíženo individuálně a stejně individuálně byla poskytována práva oběti nebo právě jen jejich část, v závislosti na závažnosti konkrétního případu. Korektivem k této široké definici jsou navazující ustanovení zákona, např.: § 3 odst. 1 (*nejde-li zcela zjevně o zneužití postavení oběti*), § 5 odst. 1 (*kteřá tuto pomoc potřebuje*).²¹

Rozšíření pojmu oběti zákonem o obětech trestných činů oproti její zákonné definici v trestním řádu dále prohlubuje také znění § 3 ZOTČ, ve kterém jsou uvedeny základní zásady, které umožňují a usnadňují porozumění a celkové správné uchopení zákona. Jednou ze stěžejních zásad zakotvenou v § 3 odst. 1 ZOTČ je tzv. *zásada presumpce statusu oběti*. Tato zásada může být vnímána jako jakýsi protiklad zásady presumpce nevinu u obviněného. Základ obou zásad je v podstatě totožný, na počátku trestního řízení není jasné, zda k trestnému činu došlo a kdo je jeho případným pachatelem. Zde se cesty obou presumpcí rozdělují.²² Na jedné straně stojí presumpce nevinu, která jako jedna ze základních zásad trestního práva stanoví, že na osoby obviněné z trestných činů by se mělo pohlížet jako na nevinné, dokud není prokázán opak, tedy dokud není prokázána jejich vina. Zásada presumpce nevinu je zakotvena jednak Listinou základních práv a svobod, konkrétně v čl. 40 odst. 2, ale nacházíme ji i ve významných dokumentech na evropské úrovni.²³ Na straně druhé stojí právě presumpce statusu oběti, zakotvena v § 3 odst. 1, jehož znění je následující:

*Každou osobu, která se cítí být obětí spáchaného trestného činu, je třeba považovat za oběť, nevyjde-li najevo opak nebo nejde-li zcela zjevně o zneužití postavení oběti podle tohoto zákona. Existují-li pochybnosti o tom, zda je oběť zvlášť zranitelnou, je třeba ji za zvlášť zranitelnou považovat. Na postavení oběti nemá vliv, pokud nebyl pachatel zjištěn nebo odsouzen.*²⁴

²⁰ § 20 odst. 1 trestního zákoníku

²¹ GRIVNA, Tomáš, Hlava I. Obecná ustanovení, IN: GRIVNA, Tomáš. *Oběti trestných činů*, s. 26.; JELÍNEK, Jiří, Vladimír PELC a Katarína DANKOVÁ. *Zákon o obětech trestných činů – komentář s judikaturou*, s. 31.

²² GRIVNA, Tomáš, Hlava I. Obecná ustanovení, IN: GRIVNA, Tomáš. *Oběti trestných činů*, s. 35.

²³ KLIMEK, Libor, II. část Základní zásady trestního řízení, spravedlivý proces, IN: JELÍNEK, Jiří. *Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, s. 69.

²⁴ § 3 odst. 1 zákona o obětech trestných činů

Na osobu, která se cítí a může být obětí trestného činu, je nutno pohlížet jako na oběť, dokud není prokázán opak. V opačném případě, kdy se osoba, která ale zjevně obětí trestného činu je, subjektivně obětí necítí, je přiznání statusu oběti a jednání s osobou jako s obětí ještě mnohonásobně důležitější. Je zřejmé, že nelze vyčkávat na výsledek trestního řízení a poté teprve poskytnout oběti potřebnou pomoc. V případě nesprávného posouzení situace některým z orgánů činných v trestním řízení, může oběť, která se cítí dotčena na svých právech uplatnit odpovědnost státu za nesprávný úřední postup podle zákona č. 82/1998 Sb.²⁵ V případě, že se uplatnění odpovědnosti za nesprávný úřední postup dotkne akreditovaného subjektu, může dojít i ke zrušení akreditace podle § 43 odst. 3 písm. c) zákona o obětech.²⁶

Nepřímá oběť

Zatímco druhý odstavec § 2 zákona o obětech trestných činů hovoří o přímé oběti trestného činu, třetí odstavec téhož paragrafu rozšiřuje pojem oběti také na tzv. *oběť nepřímou*. Zákon stanoví okruh pozůstalých, kteří se v případě, že spáchaným trestným činem byla způsobena smrt oběti, považují za oběti. Konkrétně sem zákon řadí příbuzné v pokolení přímém (např.: matka, syn), sourozence, osvojence, osvojitele, manžela nebo registrovaného partnera, druha nebo osobu, které oběť ke dni své smrti poskytovala nebo byla povinna poskytovat povinnou výživu. Novela provedená zákonem č. 56/2017 Sb. zúžila dosavadní okruh osob doplněním podmínky, že samotný příbuzenský či jiný blízký vztah nestačí k tomu, aby příbuzná osoba získala status oběti. Tento vztah musí existovat zároveň se vzniklou újmou a platí, že postačí újma nemajetková.²⁷ Odlišné vymezení okruhu pozůstalých osob vymezuje zákon o obětech pro účely práva obětí na peněžitou pomoc od státu.

1.2. Zvlášť zranitelná oběť

Zákon stanoví, kdo je při splnění podmínek uvedených v § 2 odst. 2 nebo 3 ZOTČ považován za zvlášť zranitelnou oběť podle tohoto zákona následovně:

Zvlášť zranitelnou obětí se pro účely tohoto zákona při splnění podmínek uvedených v odstavci 2 nebo 3 rozumí

a) dítě,

---

²⁵ Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád).

²⁶ DURDÍK, Tomáš. *Zákon o obětech trestných činů*, s. 31.; GRIVNA, Tomáš, Hlava I. Obecná ustanovení, IN: GRIVNA, Tomáš. *Oběti trestných činů*, s. 35–36.; JELÍNEK, Jiří, Vladimír PELC a Katarína DANKOVÁ. *Zákon o obětech trestných činů – komentář s judikaturou*, s. 41–42.

²⁷ GRIVNA, Tomáš, Hlava I. Obecná ustanovení, IN: GRIVNA, Tomáš. *Oběti trestných činů*, s. 26–27.

- b) *osoba, která je vysokého věku nebo je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým okolnostem případu a poměrům této osoby bránit jejímu plnému a účelnému uplatnění ve společnosti ve srovnání s jejími ostatními členy,*
- c) *oběť trestného činu obchodování s lidmi (§ 168 trestního zákoníku), trestného činu znásilnění (§ 185 trestního zákoníku), trestného činu týrání svěřené osoby (§ 198 trestního zákoníku), trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 trestního zákoníku) nebo trestného činu teroristického útoku (§ 311 trestního zákoníku),*
- d) *oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, trestného činu, který zahrnoval nátlak, násilí či pohrůžku násilím, trestného činu spáchaného pro příslušnost k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo oběť trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní.*²⁸

Zákon o obětech trestných činů v § 3 zakotvuje vyvratitelnou domněnku statusu oběti, další ze základních zásad je pak tzv. presumpce zranitelnosti, kdy existuje-li pochybnost o tom, zda jde o oběť zvlášť zranitelnou, je třeba ji za zvlášť zranitelnou považovat.²⁹

1.2.1. Dítě jako oběť

S pozicí dítěte v roli oběti spojuje Drtilová nepopulární fenomén *týraní týraji*.³⁰ Děti, které byly obětí násilí, ať již fyzického či psychického, si tuto zkušenost nesou s sebou do života a jejich chování v dospělosti tento negativní zážitek ovlivňuje. Objevují se dva typy projevů v chování, naučená útočnost nebo naučená bezmoc. Není výjimečné, že jedinci, kteří podstoupili soudní proces v dětství v roli oběti, jej absolvují v dospělosti, a to na straně druhé, v roli pachatele.³¹

---

²⁸ § 2 odst. 4 zákona o obětech trestných činů

²⁹ § 3 odst. 1 zákona o obětech trestných činů

³⁰ DRTILOVÁ, Jana, Zranitelné oběti a svědci, IN: ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Příručka pro pomáhající profese*. Grada Publishing a.s., 2007, s. 51.

³¹ Tamtéž.

*Syndrom CAN (Child Abuse and Neglect) jsou jinou osobou způsobené jevy, které nepříznivě ovlivňují vývoj dítěte a někdy i jeho život celkově, a kterým by se mělo, alespoň teoreticky předcházet.*³²

Gunnar a Nelson v roce 1994 prokázali, že už i mozek dvanácti měsíčního dítěte je schopen vnímat a zaznamenávat podněty a aktivita hipokampu je na takové úrovni, že dochází k tzv. *laying down a memory*, neboli ukládání vzpomínek.³³

Nezávisle na věku konkrétního dítěte, je dítě, které se stalo obětí činu pachatele, touto situací zasaženo v době, kdy ještě není zcela vyvinuta jeho rozpoznávací schopnost, není zcela formována jeho identita, zkrátka není ještě vyspělým jedincem, a proto u něj obrovská psychická zátěž způsobena útokem pachatele má mnohdy větší dopady, než by měla u dospělé oběti. Zatímco u dětí nižšího věku, potažmo batolat, se setkáváme také s nedostatečným vývinem řečových schopností, které stěžují samotné zjištění činu, natož jeho objasnění, u mladistvých se setkáváme se situací, kdy oběť byla činem zasažena v době, kdy prochází důležitými vývojovými úkoly, osamostatňuje se od rodiny a vytváří si obraz o sobě samém. Tento proces je enormním stresem, strachem a ztrátou kontroly značně narušen a celkový vývoj mladistvého ohrožen.³⁴

1.2.2. Senior jako oběť

Do druhé skupiny zvláště zranitelných obětí řadí zákon o obětech trestných činů mimo jiné osoby ve vysokém věku – seniory. Na základě údajů Českého statistického úřadu od počátku roku 2011 do konce roku 2020 vzrostl počet seniorů ve věku 65 a více celkem o více než půl milionu, z 1,64 na 2,16 milionu, navíc na konci roku 2020 tvořili senioři pětinu obyvatelstva (20,2 %).³⁵ Meziroční nárůst roku 2020 byl sice nejnižší od roku 2005, což bylo způsobeno vyšší úmrtností zapříčiněnou pandemií COVID-19, šlo však pouze o zhruba 1% snížení. Při pohledu na demografickou křivku ČR můžeme předpokládat, že tento trend bude pokračovat a procentuální zastoupení seniorů v populaci oproti ostatním věkovým kategoriím bude jen stoupat.

K tomu, aby se senior stal obětí trestného činu tedy přispívá hned několik následujících faktorů. Osamělost, důvěřivost, snížená sociální kompetence (nejistota v jednání, neporozumění kontextu situace, omezená nebo dokonce žádná schopnost bránit se útoku způsobená tělesnou

---

³² *Child abuse and neglect are (wo)man-made phenomena which adversely affect a child's development and sometimes survival, and which should, at least in theory, be preventable. (Journal of Child Psychology & Psychiatry & Allied Disciplines, 2000)*

³³ GUNNAR, Megan R. a Charles A. NELSON. Event-related Potentials in Year-Old Infants: Relations with Emotionality and Cortisol. *Child Development*. 1994, roč. 65, č. 1. DOI: 10.1111/j.1467-8624.1994.tb00736.x

³⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. Portál, 2014.

³⁵ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Senioři v ČR v letech 2021* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2022. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/142141241/31003421.pdf/9a7568fd-10f1-4e6e-bfb7-7a9001f6313c?version=1.17>

slabostí nebo onemocněním), to jsou všechno aspekty, které činí seniory snadným terčem útoku pro pachatele, a to zvyšuje jejich ohroženost. Proto jsou také od roku 2017 zařazeni mezi zvláště zranitelné oběti, ve smyslu zákona o obětech trestných činů.³⁶

Ze statistik Policie ČR vyplývá, že v útocích na seniory převažuje majetková kriminalita, jedná se zejména o krádeže, vloupání a podvody; další často páchané trestné činy spadají do kategorie násilné kriminality, kdy se jedná především o ublížení na zdraví, vyhrožování, domácí násilí nebo loupeže. Naopak případy mravnostní kriminality se objevují spíše výjimečně.³⁷

Majetková kriminalita je dle údajů Policie ČR obecně nejrozšířenějším typem kriminality, u seniorů se poté od roku 2016 vyšetřovatelé čím dál častěji setkávají se speciálním případem vloupání, a tím je tzv. *vniknutí za užití lsti*.³⁸ Toho se dopustí osoba, která neoprávněně vnikne do obydlí seniora, a to za pomoci lsti. Jedná se o trestný čin *porušování domovní svobody* a v roce 2020 tvořili senioři zhruba třetinu obětí tohoto činu. Často jde o dobře známé a poměrně medializované případy tzv. „šmejdů“ a podobných podvodníků, kteří pod falešnou záminkou a s úmyslem se jakkoliv obohatit, vniknou do obydlí seniora. Tento konkrétní typ útoku páchaný na seniorech je typickým zneužitím výše uvedených charakteristik této věkové skupiny, zejména důvěřivosti a často bohužel také jejich dobrosrdečnosti. Zatímco u některých trestných činů je z hlediska statistiky podíl seniorů mezi oběťmi takřka zanedbatelný (např. trestný čin vraždy, za rok 2020 je evidováno celkem 161 obětí, z nichž bylo 14 seniorů, tedy 8,7 %), jsou i případy, kdy zastoupení seniorů mezi oběťmi je až překvapivě vysoké (jako tomu je například u podvodu, kdy z celkových 211 obětí za rok 2020 evidujeme 149 obětí mezi seniory, což je přes 70 %).³⁹

Násilná kriminalita, jak již bylo zmíněno, není v souvislosti se seniory jako oběťmi zdaleka tak častým jevem, jako tomu je u kriminality majetkové. Přesto jistě stojí za pozornost. V roce 2012 evidujeme největší počet seniorů, kteří se stali obětí vraždy a to celkově 29 osob, naproti tomu právě v roce 2020 bylo mezi seniory 14 obětí vraždy, z toho 9 žen a 5 mužů s tím, že pachatelem byla často osoba oběti známá, příbuzná nebo šlo dokonce o partnera oběti. Se situací, kdy je pachatelem někdo z rodiny oběti, se často setkáváme také u domácího násilí, které v sobě zahrnuje hned několik trestných činů. Ačkoli by se mohlo zdát, že u domácího násilí je pachatelem člen rodiny vždy, není tomu tak, neboť do trestného činu označeného jako *domácí násilí* řadíme

---

³⁶ VENGLÁŘOVÁ, Martina, Senioři, IN: ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Příručka pro pomáhající profese*, s. 56–63.

³⁷ Policie ČR statisticky neeviduje oběti trestné činnosti ve smyslu zákona o obětech trestných činů, ale eviduje objekty napadení, tj. objekty proti kterým směřuje trestná činnost. Tzn. že ne každá oběť je také objektem trestné činnosti, proto tato statistika není přesným zdrojem počtu seniorů v roli obětí, ale postačí pro představu o dané problematice (ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Senioři v ČR v letech 2021*).

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Senioři 65+ jako oběti vybraných trestných činů ve srovnání s celkovou populací v roce 2020, IN: Tamtéž.

také např.: *týrání svěřené osoby*. V tomto případě má postavení osoby pečující o seniory pouze dočasný charakter a jedná se tedy zpravidla o zdravotnický personál, personál domova seniorů apod. Mimo týrání svěřené osoby můžeme do domácího násilí zařadit také *omezování osobní svobody* nebo *útisk*, kdy pachatel zneužije tíseň nebo závislost oběti k tomu, aby ji přinutil ke konání nebo naopak opomenutí. Celkové množství případů domácího násilí je nižší než například počet ublížení na zdraví, ať už se jedná o ublížení na zdraví *úmyslné*, či z *nedbalosti*. Toto může být způsobeno také tím, že tento trestný čin často není obětí vůbec nahlášen, neboť se oběť násilníka bojí, je na něm závislá, jak psychicky, tak materiálně, nebo se obává, že nahlášením činu svou situaci ještě zhorší. Problematika nenahlašování domácího násilí se samozřejmě netýká jen obětí z řad seniorů, ale i všech ostatních obětí nezávisle na jejich věku.⁴⁰

1.2.3. Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí

V souvislosti se zvláště zranitelnými oběťmi, jak je chápe česká právní úprava, je třeba zmínit také situaci týkající se aktuální právní úpravy na mezinárodní úrovni. Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí, označovaná také jako Istanbulská úmluva, je mezinárodní úmluvou, jejímž cílem je zejména ochraňovat ženy před násilím, zlepšit prevenci a stíhání pachatelů domácího násilí; potlačovat diskriminaci a zasadit se o skutečnou rovnoprávnost mezi ženou a muži; vytvořit jednotný systém pomoci obětem; podpořit organizace pomáhající ženám, které se staly oběťmi násilí a také všem obětem domácího násilí.⁴¹ Česká republika Istanbulskou úmluvu zatím pouze podepsala, a to v roce 2016, ale doposud neratifikovala. Odpůrci Úmluvy zastávají názor, že navrhovaná úprava pouze prohloubí rozdíly mezi muži a ženami, že se jedná jen prosazování tzv. gender ideologie, také poukazují na to, že domácí násilí není pouze jednostranný problém, tedy, že není pácháno pouze na ženách a tohoto trestného činu se nedopouští pouze muži.⁴² Příznivci potom většinou chápou potřebu reagovat na vysokou četnost výskytů různých forem násilných činů na ženách, kdy z výsledků výzkumů Agentury EU pro základní práva vyplývá, že téměř každá třetí žena se stane obětí fyzického nebo sexuálního násilí, které páchá přímo partner oběti. V České republice je každoročně oznámeno na

---

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ Článek 1 – Cíle Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí

⁴² V České republice se porovnáváním zastoupení žen a mužů mezi oběťmi trestných činů zabýval také ČSÚ a ze statistik je patrné, že přestože i muži se stávají oběťmi domácího násilí, procentuální zastoupení žen mezi oběťmi přesahuje 90 %, což je jednoznačný ukazatel nerovnosti. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: *Zaostřeno na ženy a muže 2018: soudnictví a kriminalita*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/60622084/300002180601.pdf/338a5c6a-8a7b-432f-8003-5db088a8b542?version=1.1>.

policii zhruba 600 případů znásilnění, kdy v těchto statistikách samozřejmě není zahrnuta tzv. latentní kriminalita, která je obzvlášť u sexuálních napadení velmi častým jevem.⁴³

1.3. Poškozený

Pro správné porozumění pojmu oběť je důležité také uvést pojem poškozený a správně tyto dva pojmy odlišovat. Pojem poškozený je procesní termín, který využívá trestní řád (ust. § 43 trestního řádu a následující) a označuje jej v § 12 odst. 6 zákona za stranu v trestním řízení, v procesu zpravidla stojí na straně obžaloby.⁴⁴ Ochrana práv poškozeného je zakotvena v základních zásadách trestního řízení, konkrétně v § 2 odst. 15 trestního řádu. *Zásada zajištění práv poškozeného* umožňuje stanovuje povinnost orgánů činných v trestním řízení umožnit poškozenému uplatnit jeho práva a také poškozeného o jejich právech vhodným způsobem poučit. Zakotvení ochrany poškozeného přímo do základních zásad trestního řízení má zajistit co nejlepší ochranu poškozeného před sekundární viktimizací.⁴⁵ V současnosti probíhající rekodifikace trestního řádu si klade za cíl mimo jiné práv posílení práv poškozeného. Současný návrh zákona však v základních zásadách úpravu zajišťující práva poškozeného neobsahuje, což by mohlo mít negativní vliv na možnost poškozeného se tohoto práva domáhat.⁴⁶

Oproti dřívější právní úpravě, v té současné nedisponuje poškozený právem podávat obžalobu, pouze jsou některé úkony orgánů činných v trestním řízení podmíněny jeho souhlasem. Samotné zahájení či pokračování v zahájeném trestním stíhání je podmíněno souhlasem poškozeného u trestných činů vyjmenovaných v § 163 trestního řádu. Toto ustanovení spolu s ustanovením § 163a prolamuje zásadu legality a zásadu oficiality (§ 2 odst. 3 a 4 trestního řádu) a je řešením pro konflikt veřejného zájmu na trestním stíhání a naproti tomu stojící zájmu poškozeného, jež je v blízkém vztahu s pachatelem. Zájem poškozeného, který by mohl být stíháním a případným odsouzením osoby jemu blízké ohrožen, převážil nad veřejným zájmem a ustanovení § 163 trestního řádu má za účel ochranu poškozeného před sekundární viktimizací a dalšími možnými negativními dopady trestního stíhání.⁴⁷ Ustanovení § 163a trestního řádu ještě více prohlubuje ochranu poškozeného v případech, kdy obsah § 163 zákona pro naplnění svého

---

⁴³ ODBOR ROVNOSTI ŽEN A MUŽŮ: *Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí: mýty a fakta*. Dostupné zde: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Projekt_OPZ/Vystupy_projektu/brozura_IU.pdf.

⁴⁴ GRIVNA, Tomáš, Úvod, IN: GRIVNA, Tomáš. *Oběti trestných činů*, s. 11.

⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel, ZEŽULOVÁ, Jana, RŮŽIČKA, Miroslav, Příloha č. 1 Vybraná ustanovení trestního řádu, I. Základní zásady – poškozený (§ 2), IN: *Oběti trestných činů*, s. 242–243.

⁴⁶ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY: *Rekodifikace trestního práva procesního*. Dostupné zde: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.

⁴⁷ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana, Příloha č. 1 Vybraná ustanovení trestního řádu X. Trestní stíhání se souhlasem poškozeného, IN: GRIVNA, Tomáš. *Oběti trestných činů*, s. 526–527.

účely, tedy ochrany poškozeného na úkor veřejného zájmu na trestním stíhání, není dostačující. Jedná se o situace, kdy je postavení osoby poškozeného závažným a prokazatelným způsobem oslabeno a zákonodárce takové osoby zbavil možnosti odepřít souhlas se zahájením trestního stíhání pro některých z trestných činů uvedených v § 163 odst. 1 trestního řádu v následujících případech:

- byla-li takovým činem způsobena smrt,
- poškozený není schopen dát souhlas pro duševní chorobu nebo poruchu, pro kterou byla jeho svéprávnost omezena,
- poškozeným je osoba mladší 15 let,
- z okolností je zřejmém že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhrůzkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností.⁴⁸

Otázkou, zda má poškozený, který využil svého práva daného mu § 163 odst. 1 trestního řádu, a odepřel souhlas s trestním stíháním obviněného (poškozený byl otcem obviněného) se zabýval Nejvyšší soud v rámci jednoho z dovolacích důvodů a seznal, že skutečnost odepření souhlasu s trestním stíháním osoby blízké, není překážkou tomu, aby poškozený mohl uplatnit svá práva podle § 43 odst. 1 trestního řádu a dalších, a to včetně nároku na náhradu škody. Je logické, že odepřením souhlasu podle § 163 trestního řádu poškozený neztrácí status poškozeného a může nadále uplatňovat svá práva, v případě, že vlivem dalších skutečností bylo trestní stíhání přesto zahájeno.⁴⁹

Z pohledu možných nároků poškozeného trestní řád dělí poškozené do dvou skupin, s přihlédnutím také k pojmu oběti Šámal dělí osoby dotčené trestným činem na tři kategorie:

- *obecný pojem poškozeného* ve znění § 43 odst. 1 trestního řádu, tedy osoba, již bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil;
- *poškozeného, který má podle zákona nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení* (§ 43 odst. 3 trestního řádu), poškozený je subjekt adhezního řízení;
- *oběti trestného činu.*⁵⁰

Toto rozčlenění je svým způsobem promítnutí různých pohledů na osobu poškozeného, zpravidla se na něj pohlíží jako na subjekt trestního řízení se všemi svými procesními právy.

---

⁴⁸ § 163a odst. 1 trestního řádu

⁴⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. dubna 2010, sp. zn. 8 Tdo 237/2010, publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, 4/2011 pod č. 22/2011.

⁵⁰ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana, Příloha č. 1 Vybraná ustanovení trestního řádu III. Poškozený a jeho práva, IN: GRIVNA, Tomáš. *Oběti trestných činů*, s. 264–265.

Práva poškozeného jsou v právních řádech jednotlivých zemí odlišná. Jako příklad uvedme německou právní úpravu, kde jsou práva poškozeného rozšířena ještě o právo podat soukromou žalobu. Strafprozeßordnung⁵¹ (dále jen „německý trestní řád“) zakotvuje institut soukromé žaloby (*Privatklage*, § 374-394 německého trestního zákoníku), kdy soukromá osoba – poškozený, je oprávněna podat soukromou žalobu a to u tzv. *soukromožalobních deliktů*. Mezi ně patří např.: porušování domovní svobody (§ 123 Strafgesetzbuch,⁵² dále jen „německý trestní zákoník“), pomluva (§ 185-189 německého trestního zákoníku), ublížení na zdraví (§ 223 a 229 německého trestního zákoníku), poškození věci (§ 303 německého trestního zákoníku), trestný čin dle § 323a německého trestního zákoníku (v české právní úpravě § 360 trestního zákoníku – opilství), pokud čin, který byl spáchán pod vlivem návykové látky, naplňuje skutkovou podstatu některého z vyjmenovaných trestných činů a další. Zahájení řízení o soukromé žalobě může proběhnout dvěma způsoby. Poškozený oznámí spáchání činu, případně podá zákonem požadovaný trestní návrh. Státní zástupce následně přezkoumá, zda existuje veřejný zájem na stíhání činu (obvykle pokud přesahují následky činu oblast zájmů poškozeného). Existuje-li veřejný zájem na stíhání, státní zástupce podává veřejnou žalobu, v opačném případě zastaví řízení a odkáže poškozeného právě na řízení o soukromé žalobě. Druhým způsobem zahájení řízení o soukromé žalobě, který může poškozený využít, je podání soukromé žaloby k příslušnému soudu bez předchozího kontaktu se státním zastupitelstvím.

Obecně institut soukromé žaloby klade poměrně vysoké nároky na zapojení poškozeného, vzhledem k tomu, že dokonce sám musí iniciovat podání žaloby a tím zahájit trestné stíhání osoby, která spáchala trestný čin, na druhou stranu přesně v této aktivní legitimaci k podání žaloby nalézáme i výhody. V případě, že poškozený bude dostatečně aktivní, je pro něj nepochybnou výhodou to, že v průběhu trestního řízení není odkázán pouze na činnost veřejné moci, zejména státního zastupitelství, neboť nikdo jiný, než sám poškozený nemá větší zájem na úspěšném dopadení a odsouzení pachatele.

Dalším institutem odlišným od české právní úpravy je institut vedlejší žaloby (*Nebenklage*), který stanoví německý trestní řád v § 395-402. Vedlejší žalobou je umožněno poškozenému, aby se připojil k veřejné žalobě, kterou podal státní zástupce. Tuto možnost má poškozený u trestných činů uvedených v § 395 německého trestního řádu, např.: trestné činy proti

---

⁵¹ SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO: Strafprozeßordnung, in der Fassung der Bekanntmachung vom 07.04.1987 (BGBl. I S. 1074, ber. S. 1319) zuletzt geändert durch Gesetz vom 25.03.2022 (BGBl. I S. 571)). Dostupné také zde: <https://www.gesetze-im-internet.de/stpo/>.

⁵² SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO: Strafgesetzbuch, in der Fassung der Bekanntmachung vom 13.11.1998 (BGBl. I S. 3322), zuletzt geändert durch Gesetz vom 04.12.2022 (BGBl. I S. 2146) m.W.v. 09.12.2022. Dostupné také zde: <https://dejure.org/gesetze/StGB>.

sexuálnímu sebeurčení, např.: sexuální nátlak, znásilnění, pohlavní zneužití (§ 174 až 182 německého trestního zákoníku); vražda a zabití ve stadiu pokusu (§ 211 a 212 německého trestního zákoníku); vystavení nebezpečí, ublížení na zdraví, těžké ublížení na zdraví, ublížení na zdraví v úředním styku (§ 211, 223, 226 a 340 německého trestního zákoníku) a další. Vedlejší žaloba má za účel náhradu škody a jiné újmy, kterou poškozený utrpěl v důsledku trestného činu a také jeho osobní zadostiučinění. Zatímco u soukromé žaloby je jejím hlavním účelem odlehčení množství případů jdoucích přes státní zastupitelství, hlavním zájmem vedlejší žaloby je zejména ochrana práv poškozeného a zvýšení jeho šancí na úspěch v řízení.⁵³

1.4. Porovnání pojmů poškozeného a oběti

Prvním nezpochybnitelných rozdílem mezi pojmy poškozeného a oběti, je fakt, že oběti může být z povahy věci pouze osoba fyzická. V tomto směru je termín oběť užší v porovnání s pojmem poškozeného, naopak v tom, že oběti mohou být i zákonem stanovené osoby pozůstalé po oběti, se oběť stává termínem širším. Co do přímého porovnání nepříliš podstatný rozdíl, ale v celkovém kontextu dokreslující porovnání těchto dvou pojmů je i skutečnost, že zatímco termín poškozený užívá trestní řád, vymezení termínu oběť nalezneme v zákoně o obětech trestných činů.

Trestní řád nahlíží na oběť buď jako na nositele důkazů a je tedy objektem zájmu pro orgány činné v trestním řízení, anebo je stranou, která má určitá práva a povinnosti, v tom případě hovoříme o poškozeném. Tato práva mají směřovat zejména k naplnění účelu trestního řízení, zpravidla končí tam, kde by mohly způsobit zpomalení dosažení účelu trestního řízení nebo přesáhnout jeho rámec. Zákon o obětech trestných činů naopak nahlíží na oběť, resp. poškozeného spíše pohledem viktymologickým, s větším důrazem na ochranu oběti a jejich práv než na dosažení účelu trestního řízení. Snaží se oběti garantovat kromě procesního postavení v trestním řízení a roli jakéhosi nástroje k objasnění trestného činu, umožnit stát se subjektem zvláštní péče a této péče by se jí mělo dostávat právě od státu.⁵⁴

Závěrem je třeba říci, že neexistuje jednoduše vymežitelná hranice mezi poškozeným a obětí. Používáme-li pojem poškozený, myslí se tím spíše subjekt trestního řízení a s tím související práva a povinnosti dané mu trestním řádem. Na druhé straně pojem oběť nám má připomenout, že kromě naplnění účelu trestního řízení, tedy dopadení pachatele a jeho potrestání, bychom neměli opomenout, že důsledku spáchaného činu byla fyzická oběť způsobena újma a tato osoba – oběť potřebuje práva odlišná od těch, k dosažení účelu trestního řízení. Potřebuje práva,

---

⁵³ STOČESOVÁ, Simona, Poškozený v německém trestním řízení, IN JELÍNEK, Jiří a Tomáš GŘIVNA. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, s. 92–106.

⁵⁴ GŘIVNA, Tomáš, Úvod, IN: GŘIVNA, Tomáš. *Oběti trestných činů*, s. 11.

která ji zajistí potřebou péči ze strany státu, aby nedocházelo k sekundární viktimizaci oběti a v neposlední řadě práva, na základě, kterých ji bude způsobena újma různým způsobem kompenzována.

2. Viktimologie

Viktimologii můžeme definovat jako vědní obor, který se zabývá touto částí kriminálního činu, která se týká jeho oběti.⁵⁵ Obor viktimologie není jednoznačně zařazen z pohledu ostatních věd, stejně jako předmět jeho zkoumání, tj. oběť, se pohybuje na pomezí hned několika oborů, a to zejména kriminologie a psychologie.⁵⁶ Viktimologie se zabývá mimo jiné tím, jak osoba, která se stala obětí trestného činu reaguje, jak se mění její chování a prožívání, na druhé straně se zabývá také pachatelem, jak on vnímá oběť, jak se vůbec osoba stala zrovna jeho obětí a jestli k tomu sama nějak „přispěla“. Posláním viktimologie je skrze poznávání obětí, jejich prožitků a chování, stále zlepšovat preventivní opatření a pokud již k trestnému činu došlo a existuje oběť, je jejím posláním obětem trestných činů pomáhat, ať už se jedná o pomoc psychologickou, právní, či materiální.⁵⁷

Pomocným nástrojem viktimologie jsou viktimologické výzkumy, ať už na místní, národní či mezinárodní úrovni. Doplňují informace, jež unikají policejním statistikám, které jsou hlavním zdrojem údajů o množství spáchaných trestných činů, ale nikdy nemohou být z hlediska viktimologie tím jediným zdrojem těchto statistik, neboť nepojmou tzv. latentní kriminalitu. Latentní (skrytá) kriminalita označuje činy páchané na oběti, které oběť z různých důvodů nenahlásila. Zpravidla se jedná o činy násilného charakteru nebo sexuálně motivované činy, které jsou velmi často páchané osobami blízkými oběti. To je také důvodem nízkého procenta nahlašování u těchto činů. Druhým neméně častým důvodem nenahlášení trestného činu jsou u drobných majetkových trestných činů malé hodnoty zcizených věcí či v očích oběti nízká pravděpodobnost nálezu, a proto oběť takový čin nenahlásí.

Hlavní snahou viktimologických výzkumů je využít získaná data k lokalizaci rizikové oblasti, rizikové skupiny obyvatel a tím usnadnit předcházení zločinům a zefektivnit pomoc v postižených oblastech. V České republice viktimologické výzkumy organizuje např.: Institut pro kriminologii a sociální prevenci ve spolupráci s Policejním prezidiem ČR; dalšími organizátory viktimologických výzkumů jsou některé neziskové organizace, které se věnují pomoci obětem trestných činů, zejména Bílý kruh bezpečí nebo Rosa.⁵⁸

Stejně jako výzkumy prováděné v jiných oborech, které jsou závislé na odpovědích respondentů, mají i viktimologické výzkumy své limity, za které bývají kritizovány. Na jedné straně se jedná o nepřesné výpovědi respondentů, mohou své odpovědi zkreslovat, zapomenout na

---

⁵⁵ ZBOŘILOVÁ, Klára, kapitola 7 *Oběti trestných činů*, IN: BOUKALOVÁ, Hedvika a Ilona GILLERNOVÁ. *Kapitoly z forenzní psychologie*.

⁵⁶ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů*. Grada Publishing a.s., 2016, s. 9.

⁵⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 98.

⁵⁸ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů*, s. 13–14.

podstatnou část své výpovědi apod., ale tuto kritiku lze vztáhnout na výzkumy ve všech oborech. Někteří odborníci pak vyjadřují pochybnosti ke způsobu sestavování výzkumných vzorků, podle Válkové je úskalím viktimologických výzkumů to, že neobsáhnou všechny věkové skupiny, zahrnují do výzkumů jen fyzické osoby, jen některé trestné činy apod.⁵⁹ I přes všechna tato negativa je třeba dívat se na viktimologické výzkumy jako podstatný a často jediný komplexní zdroj informací o rozsahu kriminality, o úspěšnosti či neúspěšnosti preventivních opatření a zejména do jaké míry učiněné kroky státních institucí vedou k pomoci obětem trestných činů, ať již té preventivní či následné.⁶⁰

2.1. Typologie obětí

Pohled na oběť jako takovou se v průběhu let proměnil a stejně tomu bylo u kategorizace obětí. Jedním z prvních, kdo rozlišil různé druhy obětí byl v roce 1948 kriminolog H. von Hentig, když ve své studii označil osoby, které jsou náchylné k viktimizaci.⁶¹ Dle von Hentiga existují osobnostní charakteristiky, na základě kterých se z jedince může stát oběť trestného činu snadněji než z jiného a stejně je tomu i u pachatele. Je důležité na oběť a na pachatele pohlížet společně, nikoliv na každého zvlášť, neboť se v rámci činu svým jednáním navzájem ovlivňují. Von Hentig rozděluje oběti do třinácti skupin na základě jejich předpokladů stát se obětmi:⁶² *děti a mladiství; ženy; senioři; osoby s mentálním handicapem; imigranti; příslušníci minorit; mentálně narušení včetně traumatizovaných osob; depresivní osoby; lidé toužící po rychlém zbohatnutí; promiskuitní a vztahově nestálé osoby; osamělí lidé; tyrani a trýznitelé a výjimeční lidé.*⁶³

Francouzsko-izraelský právník B. Mendelsohn ve své studii z roku 1956 dělí oběti na základě toho, do jaké míry zavinily vznik trestného činu, přičemž klade téměř větší důraz na vinu oběti než na vinu pachatele:

- *úplně nevinná oběť*
- *oběť s malým podílem viny* – osoba pohybující ve viktimogenní lokalitě se stane obětí přepadení
- *oběť stejně vinná jako pachatel nebo totožná s pachatelem* – oběť, která spáchala sebevraždu

---

⁵⁹ VÁLKOVÁ, Jana, *Oběti trestného činu*, IN: VÁLKOVÁ, Jana. *Výzkum obětí trestného činu v České republice*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1997, s. 149.

⁶⁰ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů*, s. 13–14.

⁶¹ VON HENTIG, Hans. *The criminal & his victim; studies in the sociobiology of crime*. Oxford, England: Yale Univ. Press, 1948.

⁶² DAIGLE, Leah E. *Victimology: A Text/Reader*. SAGE Publications, 2017, s. 3.

⁶³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, s. 15.

- *oběť více vinná než pachatel* – oběť podobná charakteristicky provokující obětí (viz níže)
- *oběť podstatně více vinná než pachatel* – oběť, která zraní nebo usmrtí útočnicka v sebeobraně
- *simulující oběť* – podle Sengstock ⁶⁴ například křivé obvinění. ⁶⁵

Taktéž na vinu oběti zaměřené třídění představil v roce 1964 polský viktimolog B. Holystem a dělí oběti na:

- *oběti, které si zavinily vlastní viktimizaci:*
  - o skupina provokatérů (oběť si viktimizaci zavinila vlastním chováním)
  - o riziková skupina (osoby patřící do určité části společnosti, která je náchylná k viktimizaci, např.: prostitutky);
- *oběti, které si nezavinily vlastní viktimizaci:*
  - o oběť si nezavinila viktimizaci svým chováním (oběť má zamčené kolo, a přesto bylo ukradeno) ani není příslušníkem rizikové skupiny (oběť je povoláním učitel, úředník atd.). ⁶⁶

Z tohoto dělení je patrná bagatelizace a nálepkování určitých sociálních skupin, které by zajisté dnešní pohledu neobstálo, stejně jako neobstojí většina typologií, které vznikly v polovině 20. století.

Kriminolog Stephen Schafer dělí oběti podle toho, do jaké míry jsou odpovědné za svou vlastní viktimizaci. ⁶⁷ Označuje trestný čin jako sociální jev a přichází s funkční úlohou oběti. Dle Schafera nemá oběť dělat nic, co by mohlo vést k útoku na její osobu a na základě této *funkční zodpovědnosti* dělí oběti na:

- *nesouvisející oběti*
- *provokující oběti*
- *ukvapené oběti*
- *biologicky slabé oběti*
- *sociálně slabé oběti*
- *sebeviktimizované oběti*
- *politické oběti.* ⁶⁸

⁶⁴ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů*, s. 28.

⁶⁵ SENGSTOCK, Mary C. *The Culpable Victim in Mendelsohn's Typology* [online]. 1976, s. 2 [cit. 24.07.2022]. Dostupné z: <https://eric.ed.gov/?id=ED140138>

⁶⁶ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů*, s. 29.

⁶⁷ DAIGLE, Leah E. *Victimology*, s. 3–4.

⁶⁸ SCHAFER, Stephen. *The Victim and His Criminal: A Study in Functional Responsibility.*. Random House, 1968.

Ať už se podíváme na kterékoliv výše uvedené členění obětí pohledem dnešní doby můžeme snadno vidět, že toto členění stejně jako spousta dalších, která vznikala v polovině 20. století, by se stěží dala aplikovat na dnešní vnímání obětí. Dříve se viktimologové soustředili ve velké míře na podíl obětí na genezi činu, a to je jeden z důvodů, proč se tyto dřívější metody členění v současné době příliš nevyužívají.⁶⁹

Dle Čírtkové v současné době mezi nepoužívanější a také nejlépe aplikovatelné typologie obětí patří následující dělení:

- *typologie obětí podle zažitého trestného činu,*
- *typologie obětí podle reakce na trestný čin,*
- *typologie obětí podle interakce „oběť – pachatel“ v době kolem spáchání trestného činu.*

Oběti zařazené do první výše uvedené kategorie jsou rozdělené do skupin, do kterých lze dělit trestné činy, např.: *oběti přímého fyzického násilí, oběti sexuálního násilí, oběti domácího násilí, oběti, naopak oběti, které utrpěly majetkovou újmu, oběti podvodu.*

Druhá skupina obětí dělí na základě reakcí obětí, tato kategorie je více zaměřená na oběť než na samotný čin, neboť reakce obětí mohou být obdobné na různé a různě závažné trestné činy nebo naopak rozdílné u trestných činů ze stejné skupiny. Jedno z možných dělení obětí je na aktivní / pasivní, či na oběť s kontrolovanou reakcí a vedle ní naopak oběť s velmi intenzivní reakcí.⁷⁰

Typologii obětí podle interakce „oběť – pachatel“ v době kolem spáchání trestného činu, jejíž autorem je egyptský viktimolog E. A. Fattah, řadí Čírtková mezi nejznámější. Fattah rozděluje oběti do pěti skupin:

- *Zúčastňující se oběť,* je oběť, která zná svého pachatele a tato známost má vliv na spáchaný čin, většinou jej motivuje. Řadíme sem statisticky poměrně časté násilné trestné činy.
- *Nezúčastňující se oběť* pachatele nezná, nedošlo k nim k žádnému předchozímu setkání, a proto v momentě, kdy si oběť uvědomí, že je v ohrožení, je již zpravidla pozdě.
- *Provokující oběť* se stejně jako zúčastňující se oběť s pachatelem nějakým způsobem setkala již před činem, ale v případě provokující oběti toto setkání pachatele ovlivnilo

---

⁶⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*, s. 14-15.

⁷⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, s. 100–101.

a často přímo vyprovokovalo k akci. Provokující oběť podcenila situaci, a svým chováním sama sebe dostala to viktimogenní situace.⁷¹

- *Latentní oběť* je oběť skrytá, její role oběti není veřejnosti známá, často proto, že se jedná o násilné trestné činy páchané v rodinách a oběť z různých důvodů odmítá, aby pravda vyšla najevo. Latentní kriminalita je důležitým doplňkem policejních statistik, které zahrnují samozřejmě pouze nahlášené a vyšetřované případy.
- *Nepřavá oběť* je velmi zjednodušeně řečeno jedinec, který se ocitl v nesprávnou dobu na nesprávném místě.⁷²

I u Fattaha můžeme rozpoznat jistý důraz na míru zodpovědnosti za vlastní viktimizaci, neboť teprve s pozdějším rozvojem viktimologie přišel také jiný pohled na klasifikaci obětí a v odborných publikacích se začala vyskytovat i jiná kritéria než jen míra zavinění oběti.⁷³

Jistě stojí za zmínku členění obětí, které vzešlo ze spolupráce neziskové organizace Bílý kruh bezpečí, o. s. a Policie ČR, které se kromě primárních obětí zaměřuje na oběti v širším slova smyslu, tj. na příbuzné a pozůstalé. Dalším specifikem tohoto členění je jeho důraz na potřeby obětí, zejména na včasnou psychologickou péči, oběti jsou děleny právě podle jejich závislosti na včasné odborné psychologické péči. Dělení, které vzešlo z této spolupráce je následující:

- a) *Zlomené oběti* – pozůstalí po obětech úmyslných násilných trestných činů, samotné oběti těchto trestných činů jako jsou vražda, zabití, ublížení na zdraví, znásilnění apod., přičemž zvláštní pozornost je věnována právě obětem znásilnění, neboť je vzhledem k traumatu, jaké tento čin zpravidla oběti způsobí, nepravděpodobné, že oběť vyhledá pomoc z vlastní iniciativy. Proto je velmi důležité, aby ve vztahu k těmto obětem k tomu určené složky Policie ČR vyvíjely dostatečně velkou aktivitu k zajištění psychologické pomoci i těmto obětem.
- b) *Zranitelné oběti* – děti, senioři, handicapované osoby, které byly oběťmi úmyslného trestného činu, a to například obchodování s lidmi, domácí násilí, stalking, dále pak oběti mimořádných událostí, jako jsou dopravní nehody a také pozůstalí po těchto obětech, zvláštní kategorii pozůstalých pak tvoří rodinní příslušníci pohřešovaných osob (obzvláště v případech pohřešovaných dětí). Jedná se také o velmi rizikovou skupinu, které musí být poskytnuta akutní psychologická pomoc ze strany policejních krizových intervenčních center.⁷⁴

---

⁷¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, s. 101–102.

⁷² FATTAH, Ezzat A. *Understanding criminal victimization: An introduction to theoretical victimology*. Scarborough, ON, Canada: Prentice-Hall Canada, 1991.

⁷³ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů*, s. 29–30.

⁷⁴ Tamtéž., s. 30–31.

2.2. Viktimnost

Viktimnost nebo také někdy viktimita je pojem, který označuje *stupeň pravděpodobného rizika, že se jednotlivec nebo určitá sociální skupina stane obětí trestného činu*.⁷⁵ Výzkumy dlouhodobě prokazují, že existují souvislosti mezi viktimmostí a určitými biosociálními a psychickými charakteristikami obětí. Někteří odborníci uvádí, že viktimizace souvisí také s návyky a životním stylem lidí, neboť je tím ovlivněno vystavování se riziku setkání s potencionálním pachatelem a tím i náchylnost stát se obětí. S vlastnostmi a chováním obětí úzce souvisí také tzv. viktimmogenní situace, tedy oblasti a konkrétní časová okna, s nimiž je spojena vyšší pravděpodobnost stát se obětí trestného činu.⁷⁶ Teorie tzv. *horkých míst (hot spots)* sahá až do roku 1989, kdy 50 % ročních hovorů na policii v Minneapolisu přicházelo ze 3 % všech adres, všechna domácí výtržnictví se odehrávala v 9 %, napadení v 7 % a vloupání v 11 % lokalit tohoto města. Určení budoucího trestného činu je šestkrát předvídatelnější na základě konkrétní oblasti než na základě identity pachatele.⁷⁷

V současnosti jsou za viktimmogenní lokality považovány nejčastěji tyto oblasti:

- oblasti v blízkosti velkých aglomerací s levnými byty,
- místa, která jsou snadno dostupná veřejnou dopravou (typicky velká nádraží, autobusové terminály),
- místa, kde nejsou sousedské vztahy nebo existují pouze v omezené míře (tj. lidé žijící na těchto místech jsou si navzájem anonymní),
- místa, která jsou sociálně nepřehledná (nelze jednoznačně rozeznat místní obyvatele od cizinců),
- místa, která jsou v pravidelných časech během dne opuštěná (administrativní budovy jsou opuštěné v noci, naopak rodinné domy a obydlí jsou často opuštěná přes den).⁷⁸

Charakteristiky, které spojují tato místa jsou zejména jejich anonymita a nepřehlednost (ať už osob, které se v místě pohybují, tak samotné prostředí – tmavé podchody na nádražích, dlouhé chodby apod.).

Samozřejmě jsou trestné činy, kde viktimmogenní situace ani výše uvedené viktimmogenní lokality nehrají roli. Mezi tyto činy patří například domácí násilí, kde je sice spojujícím faktorem také samotná domácnost a dala by se tedy teoreticky klasifikovat jako viktimmogenní lokalita, ale

---

⁷⁵ KUCHTA, Josef. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: Beck, 2005.

⁷⁶ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů*, s. 67.

⁷⁷ SHERMAN, Lawrence W., Patrick R. GARTIN a Michael E. BUERGER. Hot Spots of Predatory Crime: Routine Activities and the Criminology of Place*. *Criminology*. 1989, roč. 27, č. 1. DOI: 10.1111/j.1745-9125.1989.tb00862.x

⁷⁸ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů*, s. 67.

právě s ohledem na jedinečnost a specifičnost tohoto místa se tak neděje. U ostatních viktimgenních lokalit můžeme uvažovat situaci, že bude-li se osoba inkriminovaný místům vyhýbat, může tak snížit riziko, že se stane obětí trestného činu. V případě domácností jako místem činu tato úvaha vůbec není relevantní.⁷⁹

Členění na viktimgenní lokality je zaměřeno více na osobnost pachatele a jeho výskyt, dalo by se s nadsázkou říct, že oběť se vyskytne nebo dokonce se dlouhodobě nachází v pachatelově působišti. Vedle toho Čírtková rozlišuje v rámci psychologického přístupu k oběti a k její osobnosti tři skupiny viktimgenních faktorů:

- *sociální* – popisuje postavení osoby ve společnosti, určující je zejména sociální vrstva, profese, ale i vazby úzce spojené s konkrétní osobou, jako je postavení v rodině (nejmladší nebo naopak nejstarší člen rodiny);
- *osobnostní* – vlastnosti osoby, kvůli kterým je u jedince zvýšená pravděpodobnost, že se stane obětí; toto však neplatí univerzálně, ale konkrétní vlastnosti daného jedince jsou většinou spojeny se specifickými typy deliktů (např.: naivní jedinci se častěji stanou oběťmi podvodu);
- *behaviorální* – ze všech tří skupiny nejvíce ovlivnitelný faktor, řadíme sem rizikové chování, často chování provokativní, vyhledávání výše zmíněných viktimgenních lokalit nebo situací.⁸⁰

---

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, s. 100.

3. Viktimizace

Viktimizaci můžeme obecně definovat jako *proces, při kterém se jedinec stává obětí trestného činu*.⁸¹ Pojem označuje složitý proces, který začíná, ale nekončí útokem na oběť. Právě závažnost pokračování procesu viktimizace po skončení samotného útoku obvykle není laickou veřejností vnímána, přitom jde o velmi psychologicky náročný proces, kterým oběť po útoku prochází. Po skončení útoku je oběť, už tak poškozená samotným činem, nadále poškozována zejména reakcemi okolí, blízkých osob, ale i vyšetřovacími způsoby a chováním některých příslušníků orgánů činných v trestním řízení.⁸² Dále tímto pojmem také můžeme označit pohled na trestný čin očima oběti.⁸³

V procesu viktimizace rozlišujeme tři fáze, přičemž třetí fázi uvádí jen někteří z autorů. Primární a sekundární viktimizace úzce souvisí s činem a probíhají současně s ním, či těsně po něm, naproti tomu terciární viktimizace může být časově od samotného činu více vzdálená, a tím je činní pro oběť ještě těžší se s touto fází vyrovnat, nadto oběti obvykle stěžejí nalézají pochopení u svého okolí delší dobu po činu.⁸⁴

3.1. Primární viktimizace

Primární viktimizace se de facto kryje se samotným trestným činem pachatele, v němž jedinec vstupuje do role oběti. Je to právě pachatel, kdo činí dotyčnou osobu obětí, na rozdíl od viktimizace sekundární či terciární, kdy oběť ovlivňují i další činitelé.

Újma, kterou pachatel v rámci primární viktimizaci oběti způsobí může být jak finanční nebo materiální, tak zejména fyzická a psychická. Není pochyb o tom, že nejhůře zjištělná a vyčíslitelná je újma psychická, která byť není vidět, bývá často také tou újmou nejzávažnější.⁸⁵

U primární viktimizace shledáváme často pro okolí nepochopitelné chování oběti, Čírtková uvádí následující způsoby chování oběti: pasivita oběti, naučená bezmoc a stockholmský syndrom.⁸⁶

Pojem bezmoc obecně označuje psychický stav, kdy daná osoba si je jistá, že konkrétní situace nebo události kolem sebe nedokáže žádným způsobem ovlivnit. S pojmem naučená bezmoc poprvé přišel psycholog Martin E. P. Seligman v roce 1975 a jak již název napovídá, označuje chování osoby, která vlivem opakovaných nepříznivých zážitků zůstane pasivní

---

⁸¹ BOUKALOVÁ, Hedvika a Ilona GILLERNOVÁ. *Kapitoly z forenzní psychologie*, s. 130.

⁸² VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů*, s. 53.

⁸³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*, s. 34.

⁸⁴ ZBOŘILOVÁ, Klára, kapitola 7 Oběti trestných činů, IN: BOUKALOVÁ, Hedvika a Ilona GILLERNOVÁ. *Kapitoly z forenzní psychologie*, s. 130–133.

⁸⁵ Tamtéž., s. 130.

⁸⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*, s. 33.

a útočníkovi nijak neodporuje.⁸⁷ Naučená bezmoc se objevuje u obětí, které byly opakovaně terčem útoků pachatele, tj. u kterých došlo k reviktimizaci.⁸⁸ S naučenou bezmocí se typicky setkáváme u obětí domácího násilí nebo obětí sexuálního násilí. Pro okolí oběti je často toto chování naprosto nepochopitelné, oběť následně čelí dotazům, proč se nebránila, proč neutekla, proč nekřičela, a tato reakce okolí samozřejmě zpracovávání prožitého útoku nijak neulehčuje.

Naučené bezmoci podobná reakce na pachatelův čin je pasivita oběti. Interakci oběti s pachatelem lze rozdělit do tří fází: fáze před činem, v průběhu činu a po něm.⁸⁹ V první fázi před činem se pachatel k oběti dostává a získává nad ní kontrolu, ve druhé fázi pachatel si pachatel nad obětí kontrolu udržuje. Rozlišujeme čtyři způsoby kontroly: pouhá přítomnost pachatele, slovní vyhrožování, demonstrování zbraně a fyzické násilí.

Tzv. *efekt přítomnosti pachatele* je až překvapivě efektivní způsob kontroly oběti. Jako příklad uvádí Čírtková případ mladé ženy, která byla napadena mužem při cestě do obchodu. Útočník ženu zatahl do křoví a znásilnil. Žena nejprve volala o pomoc, dokonce se na místě byli i kolemjdoucí, kteří její volání slyšeli, ale útočník je následně přesvědčil o tom, že je s ním žena dobrovolně a ona mu neodporovala. Situace vyvrcholila tím, že se žena nechala zavést do útočnickova bytu a až po několika hodinách věznění, když muž na krátko byt opustil, vyskočila polonahá z okna. Tento příklad dobře vykresluje, do jaké míry je oběť svým útočníkem naprosto paralyzovaná, ztrácí kontrolu a pachateli se podrobí a neklade odpor.⁹⁰

3.1.1. Stockholmský syndrom

*Stockholmský syndrom: zvláštní pohled na vztah mezi rukojmím a únoscem.*⁹¹ Zjednodušeně řečeno jde o vztah mezi pachatelem a rukojmím, kdy si rukojmí vytvoří k pachateli vztah, k pachateli vzhlíží a jeho čin omlouvá či se ho zastává. U rukojmích, kteří jsou v kontaktu s pachatelem kratší dobu (např.: při přepadení banky) vzniká tento vztah zejména na základě víry, že pachatel bude na oběť „hodný“ a nedopustí, aby se jí něco stalo. Při únosech s dlouhodobým zadržováním oběti únosu si tato oběť často vytváří vztah s pachatelem jako se svým jediným společníkem, který s obětí navazuje kontakt a mluví s ní.

⁸⁷ SELIGMAN, M E P. Learned Helplessness. *Annual Review of Medicine*. 1972, roč. 23, č. 1.

DOI: 10.1146/annurev.me.23.020172.002203

⁸⁸ Viz kapitola *Reviktimizace* *Reviktimizace*

⁸⁹ MUSOLFF, Cornelia a Jens HOFFMAN. *Täterprofile bei Gewaltverbrechen* [online]. 2006 [cit. 27.07.2022].

Dostupné z: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-540-68647-7>

⁹⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forezní praxi*, s. 36–37.

⁹¹ KÖTHKE, Rolf. „Das Stockholm-Syndrom: eine besondere Betrachtung des Verhältnisses von Geiselnnehmer und Geisel“. *Praxis der Rechtspsychologie*. 1999, roč. 9, č. 1. volně přeloženo z německého jazyka: Köthke, 1999: Das Stockholm-Syndrom: eine besondere Betrachtung des Verhältnisses von Geiselnnehmer und Geisel.

Stockholmský syndrom získal svůj název podle loupežného přepadení, ke kterému došlo v roce 1973 ve švédském Stockholmu. Celkem čtyři zaměstnanci Sveriges Kreditbank byli drženi jako rukojmí po dobu 6 dnů. Rukojmí po osvobození vypověděli, že se více než svých vězňů, obávali útoku policejních jednotek, které obléhaly budovu banky. Výjimkou nejsou ani případy, kdy rukojmí již během únosu nebo po jejich propuštění únoscům pomáhali, jako tomu bylo v případě únosu Patricie Hearst v roce 1974. Do širšího povědomí se stockholmský syndrom dostal v průběhu let 1979-1981 během únosu amerických vojáků v Iránu (*Iran hostage crisis*), kdy iránské jednotky zadrželi 66 občanů Spojených států amerických na americké ambasádě v Teheránu a následně 52 z nich déle než rok drželi jako rukojmí.⁹²

Dle názoru některých psychologů vzniká závislost oběti na únosci ve chvíli, kdy únosce nejprve vyhrožuje oběti smrtí, ale nakonec ji nechá naživu. Z pohledu pachatele je často tento postup naplánovaný, pokud se chystá využít své rukojmí k získání nějakého prospěchu, nebylo by příliš logické, aby jej hned usmrtil, ale z pohledu oběti to působí mnohdy až jako hrdinský čin a oběť je za něj svému únosci vděčná. Případ ze stockholmské banky, kdy trvalo jen několik dní, než došlo k vytvoření vztahu pachatel-oběť pouze dokazuje, že touha člověka přežít převáží téměř vše, například i nenávist k osobě pachatele.⁹³

3.2. Sekundární viktimizace

O sekundární viktimizaci neboli druhotném zraňování oběti mluvíme v souvislosti s jednáním s obětí po činu. Zatímco k primární viktimizaci, pokud tedy uvažujeme, že byl čin spáchán a existuje oběť, dojde vždy, sekundární viktimizace nemusí vždy následovat. Jedná se o případy, kdy oběť právě ze strachu z reakce společnosti trestný čin neoznámí.⁹⁴

Nejčastějšími původci druhotného zraňování oběti jsou totiž právě orgány činné v trestním řízení, počínaje vyšetřovateli, kteří oběť vyslychají, dále také často nechtěně osoby blízké oběti, zejména partner nebo partnerka, rodiče, kamarádi. Právě od těchto blízkých osob je oběť často vystavována nepříjemným reakcím, mnohdy velmi zraňujícím, které způsobí, že oběť začne sama o sobě pochybovat a také zpochybňuje své rozhodnutí čin oznámit. Mnohdy reakce a chování osob, které jsou oběti nejbližší, má výrazně větší vliv na oběť, neboť na rozdíl od vyšetřovatelů, psychologů a dalších osob, nejsou osoby blízké oběti na tyto situace nijak připraveni a vyškoleni. Nevědomky tak mohou oběti ještě více ublížit, i když mají pocit, že pomáhají. Oběť může mít také

---

⁹² LAMBERT, Laura. *Stockholm syndrome. Definition, Examples, & Facts*. In: Britannica [online]. 2023 [cit. 21.02.2023]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/science/Stockholm-syndrome>.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*, s. 61.

pocit viny vůči svým blízkým, pocit, že zklamala jejich důvěru nebo očekávání například tím, že se nedokázala pachateli ubránit, že se vůbec dostala do situace, kdy ji pachatel mohl napadnout apod.⁹⁵

3.3. Terciární viktimizace

Zatímco původce primární a sekundární viktimizace bychom našli mimo osobu oběti, tedy u pachatele a okolí oběti, u terciární viktimizace lze příčinu nalézt především přímo u samotné oběti. Obecně jde o dlouhodobou újmu, kdy se oběť ani po čase nevyrovná s činem, který na ni byl spáchán. Často může tuto újmu umocňovat to, že čin nebyl objasněn, pachatel byl osvobozen pro nedostatek důkazů nebo pachatel dostal z pohledu oběti nedostatečný trest.⁹⁶

Terciární viktimizace bývá také označována jako třetí fáze vyrovnávání se náročnou situací. Proces vyrovnání se s prožitím traumatizující situace probíhá u každé oběti jinak a je zřejmé, že vždy bude záležet na osobnosti konkrétní oběti. Posttraumatická stresová porucha patří mezi časté projevy terciární viktimizace.⁹⁷

3.3.1. Posttraumatická stresová porucha

Post Traumatic Stress Disorder (PTSD) je psychické onemocnění, které vzniká, je-li osoba vystavena enormnímu nebezpečí, děsivé nebo život ohrožující události.⁹⁸ Jde o úzkostnou poruchu, jež ovlivňuje každou jednotlivou část života daného jedince. Porucha byla poprvé klasifikována jako samostatná diagnóza americkými odborníky po válce ve Vietnamu, a zřejmě také proto je zejména v USA úzce spojována s problematikou návratu vojáků do běžného života poté, co prožijí hrůzy války. Samotná traumatizující událost přitom může mít mnoho podob, pro každého z nás totiž může být traumatizující něco jiného, každý vnímá různé události ve svém životě odlišně, přikládá jim různou váhu a důležitost. Stejně tak jako mohou PTSD vyvolat u každé oběti typově a závažností různé události, je i projev a způsob vypořádání se s touto poruchou odlišný.

Statisticky 60 % mužů a 50 % žen prožije během svého života alespoň jednu traumatizující událost. U mužů je to nejčastěji napadení, účast při nehodě nebo svědectví něčí smrti, naproti tomu ženy jsou mnohem častěji obětí sexuálního násilí ať již v útlém dětském věku nebo v dospělosti.

---

⁹⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila, Psychologie oběti, IN: ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Příručka pro pomáhající profese*, s. 17–22.

⁹⁶ MAREŠOVÁ, Alena a Milada MARTINKOVÁ. O významu poznávání obětí trestné činnosti. *Kriminalistika*. 2009, roč. 1, č. 2009.

⁹⁷ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů*, s. 83.

⁹⁸ Volně přeloženo z „*PTSD is a potentially debilitating illness that occurs when a person is exposed to a dangerous, terrifying, possibly life-threatening event.*“ MUSCARI, Mary E. *PTSD*. New York: DemosHealth, 2012.

Prožití traumatické události samozřejmě není jediným možným důvodem vzniku PTSD, a přestože mužská část populace zpravidla prožije větší množství traumatizujících událostí během svého života, je mezi ženami evidováno více případů rozvinutí PTSD jako následek těchto událostí.⁹⁹

Mezi hlavní příznaky PTSD Čírtková řadí intrusi, flashbaky, vyhýbání kontaktu s okolím a pocit viny. Vedle *internalizujícího subtypu PTSD*, kde dominuje zejména strach a při terapii se zaměřujeme zejména na přijetí a zpracování traumatizující události, stojí další podtyp PTSP a tím je tzv. *externalizující PTSD*. V tomto druhém subtypu dominuje hněv, na rozdíl od prvního subtypu jsou zde mnohem častějšími projevy impulsivního a výbušného jednání. U obětí trpících tímto subtypem PTSD může v krajních případech docházet ke vzniku závislostí a výjimečně není ani agresivní jednání vůči okolí, kterého by se oběť předtím nedopustila nebo by to vzhledem k její osobnosti bylo velmi nepravděpodobné.¹⁰⁰ Jestli dojde u oběti ke vzniku PTSD záleží na více faktorech. Čírtková mezi ně řadí zejména tyto tři důležité aspekty: previktimní osobnost, okolnosti trestného činu (primární viktimizace) a reakce okolí (jedná se jak o reakci blízkých oběti, tak zároveň o reakci a přístup vyšetřovatelů a dalších osob zúčastněných na vyšetřování a případném soudním procesu).¹⁰¹

3.4. Reviktimizace

O reviktimizaci hovoříme u oběti, která se opakovaně stala terčem pachatele, tzn. byl na ní opětovně spáchán trestný čin. Tuto oběť označujeme také jako mnohočetnou nebo mnohonásobnou. Mezi odborníky nepanuje shoda o počtu útoků na tutéž oběť potřebných pro to, abychom hovořili o reviktimizaci. Setkáme se s názorem, že o reviktimizaci jde u oběti, která byla za posledních pět let alespoň dvakrát napadena,¹⁰² jiní autoři považují za mnohonásobnou oběť takovou, která byla během dvanácti měsíců viktimizována alespoň třikrát.¹⁰³ Dle mého názoru je bez pochyby již první útok na oběť traumatizující, avšak jakýkoliv další může již tak nalomenou osobnost oběti doslova zničit. Časový rozestup mezi jednotlivými útoky může hrát svou roli v tom, jakým způsobem se oběť s reviktimizací, bereme-li pro účely této úvahy jakékoliv dva a více útoků na tutéž oběť jako reviktimizaci, vyrovná. Můžeme uvažovat nad tím, jaký vliv mají na oběť různé časové rozestupy mezi jednotlivými útoky. V případě, že útok přijde po dlouhé době, v momentě, kdy oběť se již vrátila k normálnímu životu, překonala trauma a dalším útokem se znovu vrátí na

---

⁹⁹ MUSCARI, Mary E. *What Nurses Know...PTSD*. Demos Medical Publishing, 2012, s. 9.

¹⁰⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*, s. 102.

¹⁰¹ VITOUŠOVÁ, Petra a Ludmila ČÍRTKOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů-Příručka pro pomáhající profese*, s. 24.

¹⁰² VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů*, s. 83.

¹⁰³ NETÍK, Karel. *Psychologie v právu: úvod do forenzní psychologie*. Praha: Beck, 1997.

začátek procesu. Naproti tomu máme oběť v akutní fázi vyrovnávání se s trestným činem, který na ní byl spáchán a dojde k reviktimizaci, která ještě prohloubí trauma oběti, nehledě na to, že vyšetřování prvního činu ještě nemusí být ukončeno.

Z hlediska pravděpodobnosti je osoba, která se již jednou stala obětí, ve větším nebezpečí stát se obětí opakovaně než osoba, která doposud obětí nebyla. Není však zřejmé, zda je tím důvodem pouze charakteristika dané osoby, tedy je to osoba náchylná k tomu, stát se obětí, ať už svou profesí, svým chováním apod., či dojde k takové proměně osobnosti oběti po první viktimizaci, že dojde k dalším útokům na tutéž oběť, a tedy k reviktimizaci.

Reviktimizaci doprovází často těžké trauma, oběti, která byla opakovaně terčem útoku pachatele, přirozeně klesá sebevědomí, klade si za vinu, že se stala obětí znovu, klade si otázky „*Proč zrovna já? Co dělám špatně?*“ a je pro ni čím dál náročnější začlenit se zpět do společnosti, do normálního života.¹⁰⁴ Takový jedinec právě často vytváří dojem, že je „*snadnou kořistí*“, a tím se vlastně dostává do nekonečné smyčky, kdy je nejprve obětí, poté je zranitelnou právě proto, že se již stala obětí a stává se znovu obětí.

---

¹⁰⁴ ZBOŘILOVÁ, Klára, kapitola 7 *Oběti trestných činů*, IN: BOUKALOVÁ, Hedvika a Ilona GILLERNOVÁ. *Kapitoly z forenzní psychologie*, s. 133.

4. Práva oběti trestných činů

Jedna ze základních funkcí státu je zajistit bezpečí občanů, a to jak před vnějšími vlivy (např.: terorismus), tak před vlivy vnitřními. V případě, že se občan státu stane obětí, ať už jakéhokoliv trestného činu, znamená to, že stát v plnění této funkce selhal a je na něm, aby toto své selhání napravil alespoň tím, že zabezpečí oběti důstojné zacházení, umožní jí zúčastnit se trestního řízení do takové míry, jak to bude požadovat a obecně se pokusí oběť ochránit od dalšího utrpení.¹⁰⁵ Zároveň není ústavně zaručeným právem oběti, ani osob odlišných od oběti, stíhání a odsouzení pachatele.¹⁰⁶ Povinnost státu je vést vyšetřování, ale není v žádném smyslu zaručen jeho výsledek.¹⁰⁷

4.1. Procesní práva oběti

Základní normou trestního práva procesního je trestní řád a je tedy stěžejním pramenem procesních práv oběti trestného činu. Trestní řád používá procesní pojem poškozený, proto pro zjednodušení budeme v této kapitole taktéž pracovat s pojmem poškozený, a nikoliv s pojmem oběť, jako tomu bylo ve většině předcházejících kapitol.¹⁰⁸

V trestním procesu poškozený zaujímá roli strany a s tím mu přísluší také určitá práva. Orgány činné v trestním řízení mají povinnost dát poškozenému možnost tato práva uplatnit, o jeho právech ho poučit a řízení musí být vedeno s nezbytnou ohleduplností a šetřit osobnost poškozeného.¹⁰⁹ Zásadní pro šetření osobnosti poškozeného jsou ustanovení § 8a až 8d trestního řádu, která slouží k ochraně soukromí osob zúčastněných na trestním řízení, mezi něž patří mimo jiné také poškozený. Tato ustanovení provádějí čl. 17 Listiny základních práv a svobod, který zaručuje svobodu projevu a právo na informace, stanoví cenzuru jako nepřípustnou a konečně odstavce 5 umožňuje svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace omezit zákonem, jedná-li se o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých,

---

¹⁰⁵ GRÍVNA, Tomáš, IN: ZÁHORA, Jozef. *Obete kriminality: zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej 25. novembra 2010 na Paneurópskej vysokej škole v Bratislave = Victims of crime : proceedings of the International conference, held on 25th November 2010, Pan European University Bratislava*. Bratislava: EuroKódex, 2010.

¹⁰⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 16. prosince 2015, sp. zn. II. ÚS 3626/13 publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení ÚS, 79/2015, pod č. 216/2015.

¹⁰⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 19. ledna 2016, sp. zn. II. ÚS 3436/14 publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení ÚS, 80/2016, pod č. 8/2016.

¹⁰⁸ Více k pojmu *poškozený* a k porovnání pojmů *poškozený-oběť* v kapitolách 1.3 a 1.4

¹⁰⁹ § 2 odst. 15 a § 12 odst. 6 trestního řádu

bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.¹¹⁰ Zákonem, který takové omezení umožňuje je zejména zákon o obětech trestných činů a také trestní řád, který podmínky omezení na základě čl. 17 odst. 4 a 5 Listiny základních práv a svobod stanovuje právě ve zmiňovaných § 8a až 8d. Ustanovení upravující problematiku *Poskytování informací o trestním řízení a osobách na něm zúčastněných* na jedné straně chrání obecně osoby zúčastněné na trestním řízení,¹¹¹ specifickou ochranou pak požívají poškození, který jsou účastni na trestním řízení, dále osoba mladší 18 let bez ohledu na to, v jakém postavení v trestním řízení se nachází, na druhé straně stojí povinnost orgánu činných v trestním řízení informovat o své činnosti, která je zakotvena jak v Listině základních práv a svobod, tak v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod¹¹² a Mezinárodním paktu o občanských a politických právech.¹¹³

Podíváme-li se na některá ustanovení upravující a v některých aspektech omezující poskytování informací o trestním řízení, můžeme si blíže představit obě roviny této problematiky, tj. na jedné straně zájem na ochraně práv osob na trestním řízení zúčastněných a na straně druhé zájem na zachování svobody projevu a veřejného přístupu k informacím. Zaměříme-li se zejména na ochranu práv poškozeného, jeden z prvků ochrany osobnosti poškozeného je zakotven v § 8b trestního řádu, který stanovuje zákaz zveřejnění informací, které byly poskytnuty osobě orgány činnými v trestním řízení, se zvláštní ochranou informací, které by umožnily zjištění totožnosti poškozeného, kterým je osoba mladší 18 let nebo byl vůči němu spáchán některý z trestných činů vyjmenovaných zákonem (trestný čin vraždy dle § 140 trestního zákoníku, zabití dle § 141 trestního zákoníku, některý z trestných činů proti těhotenství ženy dle § 155 trestního zákoníku, některý z trestných činů proti lidské důstojnosti dle § 185 a násl. trestního zákoníku, trestný čin opuštění dítěte nebo svěřené osoby dle § 195 trestního zákoníku nebo například trestného činu nebezpečného pronásledování dle § 354 trestního zákoníku). Absolutní zákaz zveřejnění platí u obrazových snímků, obrazových a zvukových záznamů a dalších informacích o průběhu

---

¹¹⁰ Čl. 17 Listiny základních práv a svobod:

(1) *Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny.*

(2) *Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písemem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.*

(3) *Cenzura je nepřipustná.*

(4) *Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.*

(5) *Státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon.*

¹¹¹ § 8a odst. 1 trestního řádu

¹¹² Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, která byla sjednána v Římě dne 4. 11. 1950, Česká republika ji přijala dne 18. 3. 1992 a která byla vyhlášena ve Sbírce zákonů pod č. 209/1992 Sb.

¹¹³ Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, který byl spolu s Mezinárodním paktem o hospodářských, sociálních a kulturních právech vyhlášen ve Sbírce zákonů pod č. 120/1976 Sb.

hlavního líčení, které by mohly vést ke zjištění totožnosti poškozeného (§ 8b odst. 3 trestního řádu). Korekturu některým omezením uvedených v § 8a až § 8c trestního řádu poskytuje § 8d zákona, *Výjimky ze zákazu zveřejnění*. Toto ustanovení umožňuje zveřejnění informací v případě, že toto zveřejnění je nezbytné pro účely pátrání po osobách, dosažení účelu trestního řízení (např.: nelze zjistit pachatele jiným způsobem, než zveřejněním informací o poškozeném atd.). Vždy však musí být zváženo, zda míra veřejného zájmu převáží zájem soukromý (zájmy poškozeného) a pokud ano, tak dalším projevem principu proporcionality je nutnost zveřejnit informace pouze v nezbytně nutném rozsahu.¹¹⁴

Jak již bylo zmíněno v kapitolách 1.3 Poškozený a 1.4 Porovnání pojmu poškozeného a oběti, trestní řád v § 43 odst. 1 určuje okolnosti, za jakých se osoba, resp. oběť trestného může stát poškozeným v trestním řízení a takovému poškozenému přiznává určitá práva.

Mezi obecná procesní práva daná poškozenému úvodním ustanovením § 43 trestního řádu patří:

- *právo činit návrh na doplnění dokazování,*
- *právo nahlížet do spisů (dle §65),*
- *právo zúčastnit se sjednávání dohody o vině a trestu,*
- *právo zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání nebo o schválení dohody o vině a trestu a*
- *právo se před skončením řízení k věci vyjádřit.*¹¹⁵

Další procesní práva náležející poškozenému nalezneme napříč celým trestním řádem, příkladem je již zmiňované procesní právo, jehož účelem je šetření osobnosti poškozeného a jež je součástí základních zásad trestního řízení v § 2 odst. 15 trestního řádu, dále právo na utajení podoby a totožnosti poškozeného v § 55 odst. 2 trestního řádu. Poškozený je zpravidla jako svědek evidován ve spisu pod se smyšlenými osobními údaji, včetně jména a příjmení a jeho pravé údaje jsou oddělené od trestního spisu a mají k nim přístup pouze určené osoby. Podmínkou k tomu, aby se přistoupilo k utajování totožnosti poškozeného je hrozící vážné porušení základních práv svědka nebo osobě jemu blízké, a to pouze v případě, že ochrany nelze spolehlivě dosáhnout jiným způsobem.¹¹⁶

---

¹¹⁴ GRIVNA, Tomáš, ŠAMAL, Pavel, ZEZULOVÁ, Jana, Příloha č. 1 Vybraná ustanovení trestního řádu, II. Zveřejňování informací a jeho omezení, IN: GRIVNA, Tomáš. *Oběti trestných činů*, s. 246–263.

¹¹⁵ § 43 odst. 1 trestního řádu

¹¹⁶ KRÁL, Vladimír, Hlava třetí: Obecná ustanovení o úkonech trestního řízení, Obecná ustanovení o sepisování protokolu, IN: DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní řád. Komentář I. díl (§1 až 179h)*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 456–457.

V souvislosti s jednotlivými procesními právy poškozené v trestním řízení, je třeba zmínit korektiv uplatnění práv poškozeným a tím je § 44 trestního řádu, který zakotvuje překážky v uplatňování práv poškozeného. Ustanovení § 44 odst. 1 trestního řádu znemožňuje uplatnit práva poškozeného, který by byl zároveň stíhán jako spoluobviněný. Důvodem pro toto omezení je fakt, že poškozený a spoluobviněný mají v trestním řízení zcela odlišné zájmy, zatímco proti spoluobviněnému je vedeno trestní řízení, poškozený je v zásadě jeho odpůrcem a svá práva bude v trestním řízení uplatňovat zejména proti (spolu)obviněnému. Výjimkou z tohoto ustanovení bude situace, kdy trestní řízení proti spoluobviněnému bude vyloučeno do samostatného řízení (§ 23 odst. 1 trestního řádu) nebo v případě, že od počátku bylo vedeno zvlášť. Další výjimkou z tohoto ustanovení představuje případ, kdy je poškozený oprávněn odepřít, resp. vzít zpět souhlas k trestnímu stíhání v souladu v § 163 odst. 1 trestního řádu, kdy oprávnění poškozeného dát souhlas s trestním stíháním osoby blízké nebo ho naopak odepřít je širším právem, než jiná práva specifická pro poškozené osoby (právo nechat se zastoupit zmocněncem dle § 50 odst. 1 trestního řádu, požadovat náhradu nákladů potřebných k účelům uplatnění nároku na náhradu škody dle § 154 trestního řádu apod.), neboť se jedná o právo v zájmu ochrany rodinných vztahů poškozeného. Jediná situace, kdy nedojde k uplatnění § 163a trestního řádu, tedy jediná výjimka z tohoto ustanovení, je případ dle § 163a odst. 2 trestního řádu, a sice byla-li trestným činem způsobena smrt.¹¹⁷

Další specifickou úpravou uplatňování práv poškozeného v § 44 odst. 2 trestního řádu je institut společného zmocněnce. Institut společného zmocněnce byl zakotven novelou trestního řádu č. 265/2001 Sb. a tato novela zakotvila tento specifický způsob uplatnění práv poškozeného v případech, *kdy je počet poškozených mimořádně vysoký a jednotlivým výkonem jejich práv by mohl být ohrožen rychlý průběh trestního stíhání.*¹¹⁸ O tom, že poškození mohou v trestním řízení uplatnit práva pouze využitím společného zmocněnce rozhoduje předseda senátu (příp. samosoudce) a v přípravném řízení zpravidla na návrh státního zástupce soudce a musí být současně splněny tyto dvě podmínky:

- *mimořádně vysoký počet poškozených* – právní úprava výslovně nestanoví hranici, od které by šlo o *mimořádně vysoký počet poškozených*, záleží tedy vždy na posouzení konkrétních

---

¹¹⁷ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 20. března 1991 sp. zn. 4 To 61/1991, publikováno ve Sbirce soudních rozhodnutí a stanovisek, 4-5/1992, pod č. 34/1992: *Dopustí-li se sourozenci vzájemným fyzickým napadením trestného činu ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 tr. zák., je možno trestní stíhání každého z nich konat jen tehdy, souhlasí-li s tím druhý ze sourozenců (§ 163a odst. 1 tr. ř.). Na souhlas je třeba se jich před zahájením trestního stíhání výslovně dotázat.*

¹¹⁸ § 44 odst. 2 věta první trestního řádu

okolností případu, ale v zásadě platí, že za mimořádně vysoký počet se považují spíše stovky až tisíce poškozených nežli počet poškozených v řádu desítek;

- *jednotlivým výkonem práv poškozených by byl ohrožen rychlý průběh trestního řízení* – tato podmínka chrání obecnou zásadu rychlosti řízení, a opět musí být u každého případu posuzována individuálně tak, aby v trestním řízení nedocházelo k porušení této zásady.¹¹⁹

4.2. Mimoprocenší práva obětí

Zatímco procesní práva garantuje obětem trestných činů, které jsou v postavení poškozeného, zejména trestní řád, stěžejním pramenem mimoprocenších práv je zákon o obětech trestných činů v Hlavě II, která nese příhodný název Práva oběti trestných činů. Tato mimoprocenší práva byla před přijetím zákona o obětech trestných činů nešťastně roztržena v několika právních předpisech, některá jsou stejně jako ta procesní součástí trestního řádu, právo oběti na odškodnění bylo obsaženo v zákoně č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů a další práva obětí byla rozeseta v různých dalších zákonech, které mnohdy nebyly ani primárně trestněprávního charakteru (např.: občanský soudní řád a institut předběžného opatření).¹²⁰ Byla tedy ztížena možnost orientace v právech oběti jak pro orgány činné v trestním řízení, tak hlavně pro samotné oběti, což zajisté nepřispívalo k dostatečnému využití těchto práv ze strany obětí a není pochyb o tom, že to bylo v přímém rozporu se smyslem těchto práv.

4.2.1. Právo na poskytnutí odborné pomoci

Subjekt zapsaný v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů má na základě tohoto ustanovení zákona o obětech trestných činů povinnost poskytovat odbornou pomoc obětem, z čehož dovozujeme, že oběť má na tuto pomoc právo.¹²¹ Zákon o obětech trestných činů v § 4 stanoví, co je obsahem odborné pomoci:

- *psychologické poradenství* – cílem této služby poskytované jako součást odborného sociálního poradenství upraveného zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, je zejména psychologická pomoc oběti a snaha pomoci oběti se v problému zorientovat a nějakým způsobem jej uchopit;¹²²

---

¹¹⁹ ŠÁMAL, Pavel, ZEZULOVÁ, Jana, RŮŽIČKA, Miroslav, § 44 Překážky v uplatňování práv poškozeného, IN: GRÍVNA, Tomáš. *Oběti trestných činů*, s. 292.

¹²⁰ JELÍNEK, Jiří, Vladimír PELC a Katarína DANKOVÁ. *Zákon o obětech trestných činů – komentář s judikaturou*, s. 14.

¹²¹ Více k organizacím poskytujícím pomoc obětem v kapitole 5.6 *Organizace poskytující pomoc obětem trestných činů*

¹²² DURDÍK, Tomáš. *Zákon o obětech trestných činů*, s. 42–43.

- *sociální poradenství* – s psychologickým poradenstvím je logicky velmi úzce propojeno, subjekty jej poskytují též na základě zákona o sociálních službách a jeho cílem je přispět k nalezení řešení situace, ve které se oběť nachází, a to například poskytnutím informací o tom, jaká vlastně základní práva oběti náleží a na jaké sociální služby oběť dosáhne (např.: dávky sociální péče),¹²³ specifikem pro poskytování odborného sociálního poradenství je vytváření specializovaných poraden se zaměřením se na jednotlivé sociální skupiny a jejich konkrétní problémy a potřeby (např.: oběti domácího násilí);¹²⁴
- *právní pomoc* – na rozdíl od obecného poskytování právní pomoci (zastupování obecným zmocněncem, tj, osobou, která není členem advokátního stavu a stačí, jeli osobu způsobilou k právnímu jednání), může za úplatu právní pomoc dle zákona o obětech trestných činů poskytovat pouze advokát, jde-li o poskytování právní pomoci zvláště zranitelné oběti děje se tak na náklady státu;¹²⁵
- *poskytování právních informací* – postavení pojmu *poskytování právních informací* vedle výše rozebraného pojmu *právní pomoc* se může na první pohled zdát lehce nadbytečné a není tedy překvapením, že původní návrh novely zákona o obětech trestných činů obsahoval pouze první z těchto pojmů, nakonec však z vícero důvodů zákonodárce přistoupil k rozdělení této problematiky do dvou kategorií,¹²⁶ samotné poskytování právních informací je jednou ze dvou akreditovaných služeb dle § 42 zákona o obětech a náplní této služby by mělo být zejména poskytování informací o právní úpravě, o možnostech oběti i mimo trestněprávní úpravu,¹²⁷
- *restorativní programy* – jsou programy, které usilují o obnovení stavu, jež byl narušen trestným činem a představují prvek restorativní justice; restorativní programy se soustředí na vztah mezi obětí a pachatelem, v širším slova smyslu můžeme tento vztah rozšířit na komunitu pachatele a komunitu oběti, hlavní účel je snaha o obnovení vztahu pachatele a oběti, nejčastějším nástrojem této obnovy je *mediace*; tento vztah má v zásadě dvě roviny, jednou je stav pachatele a jeho možné začlenění zpět do společnosti (k čemuž může významným způsobem napomoci právě setkávání s obětí, utváření nového vhledu

¹²³ GRIVNA, Tomáš, Hlava II. Práva oběti trestných činů, Právo na poskytnutí odborné pomoci IN: GRIVNA, Tomáš. *Oběti trestných činů*, s. 42.

¹²⁴ JELÍNEK, Jiří, Vladimír PELC a Katarína DANKOVÁ. *Zákon o obětech trestných činů – komentář s judikaturou*, s. 47.

¹²⁵ GRIVNA, Tomáš, Hlava II. Práva oběti trestných činů, Právo na poskytnutí odborné pomoci IN: GRIVNA, Tomáš. *Oběti trestných činů*, s. 43.

¹²⁶ JELÍNEK, Jiří, Vladimír PELC a Katarína DANKOVÁ. *Zákon o obětech trestných činů – komentář s judikaturou*, s. 47–48.

¹²⁷ GRIVNA, Tomáš, Hlava II. Práva oběti trestných činů, Právo na poskytnutí odborné pomoci IN: GRIVNA, Tomáš. *Oběti trestných činů*, s. 43.

pachatele na trestný čin i na něj samotného očima oběti), a stav oběti, pro kterou může být konfrontace s pachatelem cenným pokrokem v rámci procesu vyrovnávání se s trestným činem, jehož se stala obětí.¹²⁸

4.3. Právo na ochranu před druhotnou újmou

Další skupinou práv, kterou zakotvuje zákon o obětech trestných činů v Hlavě II., díl pátý jsou práva na ochranu před druhotnou újmou, z hlediska viktimologického bychom je označili jako práva na ochranu před sekundární viktimizací oběti. Zákon o obětech trestných činů vymezuje pojem druhotné újmy v § 2 odst. 5 zákona jako újmu, která vznikla v důsledku činnosti orgánů činných v trestním řízení a dalších osob, se kterými oběť přijde do kontaktu po trestném činu a v případě, že trestný čin oznámí a je zahájeno vyšetřování. Snaha předcházet vzniku druhotné újmy u obětí je jedním ze základních principů, na kterém je založena právní úprava zákona o obětech trestných činů. Zákon řadí pod práva na ochranu před druhotnou újmou celkem čtyři práva, a sice právo na zabránění kontaktu s pachatelem (§ 17 ZOTČ), právo na šetrný způsob vedení výslechu (§ 18-20 ZOTČ), právo na doprovod důvěrníkem (§ 21 ZOTČ) a právo na prohlášení o dopadu trestného činu na oběť (§ 22 ZOTČ). Zvláštní důraz je v tomto díle zákona kladen na specifická práva a potřeby zvláště zranitelné oběti.¹²⁹

4.3.1. Zabránění kontaktu obětí s pachatelem

Ustanovení § 17 zákona o obětech trestných činů je implementací článku 19 odst. 1 směrnice 2012/29/EU, jež ukládá povinnost členským státům vytvořit podmínky, na základě kterých bude možné zamezit kontaktu mezi obětí, potažmo jejími rodinnými příslušníky a osobou, která měla spáchat trestný čin, v prostorách, kde probíhá trestní řízení, kromě případů, kdy takový kontakt trestní řízení vyžaduje.¹³⁰ Kontaktem se pro účely tohoto ustanovení rozumí kontakt fyzický, přičemž zprostředkování kontaktu mezi obětí a osobou, kterou oběť označila za pachatele, osobou podezřelou nebo osobou, proti níž se řízení vede, za pomoci audiovizuálního zařízení tímto ustanovením omezený není. Oběť se může tohoto práva dovolat v jakémkoli stádiu trestního řízení, i před jeho samotným zahájením (např.: při podání vysvětlení na policii dle § 61 zákona

¹²⁸ DURDÍK, Tomáš. *Zákon o obětech trestných činů*, s. 43–44.

¹²⁹ KALIBOVÁ, Klára a Martina HOUŽVOVÁ. *První praktické zkušenosti s aplikací zákona o obětech trestných činů*. [online]. roč. 2015, č. 1, s. 9–16 [cit. 13.01.2023]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterviewdocument.seam?documentId=nrptembrgvpaxa4s7gfpngxzz&groupIndex=0&rowIndex=0#>

¹³⁰ Směrnice Evropského parlamentu a rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV

č. 273/2008 Sb., o Policii ČR).¹³¹ Přijetím tohoto ustanovení se dostala do sporu dvě stejně intenzivní práva, a sice právo oběti na ochranu před druhotnou újmou dle § 17 zákona o obětech a práva obviněného svědka znát a mít možnost mu klást otázky.¹³²

Kolizi práva oběti požádat o zabránění kontaktu s pachatelem s § 206 odst. 2 trestního řádu řešil Ústavní soud, kdy poškozené, potažmo v řízení před Ústavním soudem stěžovatelce, z důvodu její nepřítomnosti na hlavním líčení nebylo umožněno využít svého práva na náhradu škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo k vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem. V důsledku využití práva dle § 17 zákona o obětech trestných činů nebyla stěžovatelka přítomna na hlavním líčení, nacházela se v tu dobu v jiné části budovy soudu a nebylo tedy možné postupovat dle § 206 odst. 2 trestního řádu, kdy po přednesení obžaloby má následovat otázka předsedy senátu, zda poškozený navrhuje, aby obžalovanému byla uložena povinnost k náhradě škody nebo nemajetkové újmy. Situace, kdy není poškozený přítomen na hlavním líčení jsou výše jmenovaným ustanovením řešena, ale Ústavní soud v tomto případě dovodil, že předsedovi senátu nepříslušelo toto řešení aplikovat, neboť předseda senátu měl možnost se stěžovatelky dotázat a tím, že tak neučinil, porušil procesní ústavní práva stěžovatelky, když interpretací a aplikací právní úpravy trestního řádu nepřípustných způsobem omezil její práva zaručená zákonem o obětech trestných činů. Přestože Ústavní soud seznal porušení ústavních práv stěžovatelky činností obecných soudů a zásahu do práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, nezrušil napadená rozhodnutí. Zrušením napadeného rozsudku by totiž došlo k návratu do předchozí fáze trestního řízení, což by způsobilo zásah do právního postavení zejména obžalovaného a stěžovatelky se všemi možnými výhodami i nevýhodami.¹³³

4.3.2. Výslech oběti se zaměřením na zvláštnosti výsledku dětí

Abychom mohli uchopit specifika výslechu oběti, je třeba vycházet z psychologických zásad projednání s obětí. Ze statistik vyplývá, že většina obětí se dokáže se svou rolí oběti vyrovnat bez odborné pomoci (často zejména s pomocí rodiny a jejího nejbližšího okolí).¹³⁴

Při kontaktu s obětí, ať už z jakékoliv pozice, je nutné vyhnout se častému svalování částečné viny na oběť, který jednak může vytvářet falešnou iluzi „nedělám tutéž chybu jakou, udělala oběť, mě se nic nestane“ a také umožňuje ulevit svědomí, které by jinak bylo zatíženo

¹³¹ DURDÍK, Tomáš. *Zákon o obětech trestných činů*, s. 161–162.

¹³² KALIBOVÁ, Klára a Martina HOUŽVOVÁ. *První praktické zkušenosti s aplikací zákona o obětech trestných činů*, s. 9–16.

¹³³ Nález Ústavního soudu ze dne 28. února 2017, sp. zn. III. ÚS 2916/15-1, publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení ÚS, 84/2017, pod č. 35/2017.

¹³⁴ ZBOŘILOVÁ, Klára, kapitola 7. Oběti trestných činů, *Psychologické zásady jednání s obětí* IN: BOUKALOVÁ, Hedvika a Ilona GILLERNOVÁ. *Kapitoly z forenzní psychologie*, s. 155.

soucitem, který v něm oběť vyvolává. Dále je důležité poskytnout oběti dostatečné množství informací (o průběhu vyšetřování, ale i o možnostech, kde může oběť vyhledat možnou pomoc apod.), snažit se oběť ujistit, že její prožívání je normální reakcí psychiky člověka a že existuje cesta zpět do „normálu“, který existoval před činem. Pro oběť bývá často složité získat zpět svůj pocit bezpečí, zejména v případě, kdy k trestnému činu došlo v blízkosti bydliště oběti nebo na jiném místě, kde se předtím cítila bezpečně. V neposlední řadě a zdánlivě nejjednodušší doporučení je jasná a přehledná komunikace, která neobsahuje hodnotící prvky, nesplnitelné sliby a klišé zlehčující prožitek oběti.¹³⁵

Výslech, potažmo výslech svědka trestného činu (který nezářídka kdy bude mít zároveň roli oběti, potažmo poškozeného) může být ve většině trestních případů klíčovým důkazem k usvědčení pachatele. Pro oběť je ovšem poskytnutí výpovědi znovuprožitím mnohdy velmi traumatizujícího zážitku, a proto k němu musí být přistupováno s maximální možnou profesionalitou a ohledem na oběť a pokud to situace umožňuje, vyhnout se opakovaným výslechům.

Z hlediska psychologie lze na výslech nahlížet ve dvou rovinách. Tou první je zkoumání psychologických okolností, ke kterým dochází během výslechu, nahlížení na výslech jako by byl součástí běžného jednání, podobný dialogu a v průběhu sledovat veškeré psychologické jevy, které se během výslechu vyskytují. Tou druhou rovinou je zkoumání samotného výsledku výslechu, tedy výpovědi. Forenzní psychologie zkoumá, jaké psychologické okolnosti přispěly k tomu, jaká je výsledná výpověď, zkoumá také různé faktory, které mohly vyslýchaného jedince ovlivnit, což dobře poslouží ke konečnému hodnocení věrohodnosti výpovědi, potažmo celkové věrohodnosti svědka. Zjednodušeně můžeme rozdělit psychologii výslechu na fázi zkoumání průběhu výslechu, jakéhosi procesu vytváření výpovědi a následně hodnocení vzniklého produktu, kterým je právě výpověď.¹³⁶

Zvláštnosti výslechu zvláště zranitelné oběti

Není pochyb o tom, že výslech je pro oběti obecně je psychicky náročnou situací a také často jedna ze zásadních příčin jejich sekundární viktimizace. Také proto zákonodárce upravil některé aspekty výslechu u zvláště zranitelných obětí, u kterých je zvýšený zájem o ochranu jejich osobnosti po činu. V ustanovení § 17-20 zákona o obětech trestných činů je upraven výslech a podání vysvětlení obětí a právní úprava je zpřísněna právě pro jednání se zvláště zranitelnou obětí.

---

¹³⁵ Tamtéž., s. 156.

¹³⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, s. 305.

Zákon o obětech trestných činů obecně vyžaduje specifický přístup k zvláště zranitelným obětem napříč celým trestním řízením, i po jeho skončení (§ 3 odst. 2 ZOTČ) a ustanovení upravující zvláštnosti výslechu zvláště zranitelných obětí tuto zásadu aplikují a rozšiřují. Mezi stěžejní pravidla pro výslech takových obětí se řadí zejména citlivý přístup k obětem při jejich výslechu, s přihlédnutím ke stavu konkrétní oběti, dále provádění výslechu osobou vyškolenou pro práci se zvláště zranitelnými oběťmi (toto je zásadní zejména u výslechu dětských obětí), snaha o to, aby výslech nemusel být prováděn opakovaně (a pokud ano, tak aby jej prováděla stejná osoba) a v neposlední řadě také již zmiňované zabránění kontaktu mezi osobou, jež mohla spáchat trestný čin a obětí, pokud o to oběť požádá.¹³⁷ V případě zvláště zranitelné oběti jsou orgány činné v trestním řízení povinny této žádosti vyhovět, s jedinou výjimkou, a sice nevylučuje-li to povaha prováděného úkonu (§ 17 odst. 2 ZOTČ). V těchto případech, jakým je třeba provádění konfrontace podle § 104a trestního řádu, jsou příslušné orgány povinny zajistit, aby ke kontaktu nedošlo mimo prováděný úkon.¹³⁸

Zvláštnosti výslechu dětí

Na počátku dvacátého století byl všeobecný pohled na dětské svědky, resp. svědecké výpovědi, poměrně skeptický. Odborníci z oblasti psychologie svou nedůvěru ve věrohodnost svědecké výpovědi dítěte stavěli zejména na příliš bujaré dětské fantazii, která dle jejich názoru ovlivňovala jejich vnímání a následně schopnost výpovědi. Až čas a zejména zdokonalování psychologických výzkumů ukázaly, že neexistuje důvod, proč děti nemohly být považovány za věrohodné svědky. Nezbytnou podmínkou pro to, aby výpověď dětského svědka byla věrohodná, je ale v první řadě správně a odborně vedený výslech, neboť ačkoli děti jsou prokazatelně platnými svědky a mnohdy jsou schopné reprodukovat informace lépe než dospělí, jsou zranitelnější a snáze ovlivnitelnější způsobem jednání při výslechu než běžní dospělí. Nesprávně vedený výslech tak může snadno ovlivnit, či dokonce znehodnotit výpověď dětského svědka a zmařit tak vyšetřovací úkon. Výslech dětí je z hlediska statistiky nejčastěji prováděn v souvislosti s násilnými trestnými činy nebo trestnými činy ze sexuální oblasti.¹³⁹ Právě v těchto v případech bývají děti nejzranitelnější, a proto je třeba k jejich výslechu přistupovat s velkou obezřetností. Základní zásady nejen pro výslechy, ale obecně pro účast dětí v trestním řízení, upravuje zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně

---

¹³⁷ GRIVNA, Tomáš, Hlava II. Práva obětí trestných činů, Právo na ochranu před druhotnou újmu, IN: GRIVNA, Tomáš. *Oběti trestných činů*, s. 122–127.

¹³⁸ Tamtéž., s. 115–118.

¹³⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, s. 341–342.

některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), bez ohledu na to, zda dítě v trestním řízení zastává roli pachatele, svědka nebo právě poškozeného (oběti). Jednotlivé procesy při vedení výslechu se poté liší podle toho, v jakém procesním postavení se dítě v rámci trestního řízení nachází. Pokud jde o výslech dítěte, které je obětí trestného činu, základním cílem by mělo být, aby nedocházelo k sekundární viktimizaci dítěte.¹⁴⁰

Obecně se na děti při výslechu nahlíží jako na snadno sugestibilní jedince, kteří velmi senzitivně reagují na počínání vyslychající osob. Mnohdy dochází k tomu, že dětský svědek vypovídá tak, jak si myslí, že je to „správně“, co se domnívá, že od něj chce osoba vedoucí výslech slyšet. Netřeba dodávat, že taková výpověď je zkrácením celého případu a pro účely vyšetřování nepoužitelná.¹⁴¹ Mírou ovlivnitelnosti dětských svědků se zabýval také německý psycholog Johann Endres, který v roce 1997 představil „The Bonn Test of Statement Suggestibility“ (BTSS¹⁴²), který slouží jako nástroj pro hodnocení individuální sugestibility otázek u dětských svědků.¹⁴³ Endresův test se skládá z několika fází a byl následně v průběhu let mnohokrát aplikován a modifikován.¹⁴⁴ Základní verze testu má čtyři fáze: (i) seznámení se s příběhem, který bude podkladem pro následný „výslech“, (ii) převyprávění příběhu očima dítěte, (iii) neverbální test, který nesouvisí s příběhem a (iv) výslech dítěte. Ve vybrané skupině dětí (nejčastěji ve věku 4-10 let, často bývají vybrány děti v užší věkové skupině pro větší přesnost výsledku) je nejprve odprezentován příběh za pomoci vyprávění doplněné ilustracemi, příběhy se liší pro chlapce a dívky tak, aby hlavní postava byla stejného pohlaví jako testované děti. Následuje fáze, ve které je třeba se ujistit, že dítě dostatečně porozumělo vyprávěnému příběhu. Dítě je vyzváno, aby převyprávělo příběh vlastními slovy. Patnáctiminutový interval, během kterého dítě podstupuje neverbální test slouží jako rozptýlení, odpoutání pozornosti od příběhu. Následuje výslechová část, kdy je dítěti položeno celkem 31 otázek, které mohou být rozděleny do čtyř skupin podle míry sugestivnosti:

---

¹⁴⁰ BOUKALOVÁ, Hedvika, KOSTELNÍKOVÁ, Zuzana, GILLERNOVÁ, Ilona, kapitola 10, Problematika výslechu dětských svědků, IN: BOUKALOVÁ, Hedvika a Ilona GILLERNOVÁ. *Kapitoly z forenzní psychologie*, s. 195–196.

¹⁴¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, s. 342–343.

¹⁴² The Bonn Test of Statement Suggestibility (BTSS) nebyl prvním nástrojem svého druhu, ale oproti dřívějším verzím obdobných testů (Suggestibility Test z roku 1979, dále The Gudjonsson Suggestibility Scale z roku 1984) je zaměřen specificky na předškolní a školní děti a formát testu je tomu přizpůsoben.

¹⁴³ ENDRES, Johann. Suggestibility of the Child Witness: Individual Differences. [online]. Department of Psychology, 1997, roč. 1997 [cit. 17.01.2023]. Dostupné z: <http://truth.charleshontsphd.com/JCAAWP/9701/9701.html>

¹⁴⁴ FINNILA, Katarina et al. *Validity of a test of children's suggestibility for predicting responses to two interview situations differing in their degree of suggestiveness*. 2003, č. 85. DOI: 10.1016/S0022-0965(03)00025-0

- a) *distractor questions* – navádějící otázky, ve kterých je navržena správná odpověď (např.: „Jméno toho kluka bylo Oliver, vid?“); slouží k zamaskování účelu testu, nejsou využity v konečné analýze;
- b) *Yes-No questions* – zavádějící otázky, které obsahují nesprávnou informaci a správná odpověď na ně je nesouhlas („Oliver byl na cestě do školy, když se to stalo, vid?“);
- c) *alternative questions* – otázky, které obsahují dvě možnosti, z nichž obě jsou nesprávné, a navíc často dítě odpověď ani nezná, protože v příběhu nebyla obsažena, (např.: „Chtěl si koupit chleba nebo jablka?“), s tím, že dítě má odpovědět buď, že neví, případně, že to nebyl ani chleba ani jablka, ale nějaká třetí věc, která byla v příběhu;
- d) *repeated questions* – otázky z předchozích dvou skupin, kterou jsou v průběhu výslechu záměrně opakovány ve snaze vyvolat pocit, že původní odpověď nebyla „správná“.

Odpovědi jsou následně vyhodnoceny pomocí koeficientů určených dle výše sugestivnosti jednotlivých otázek a výsledkem je celkové skóre sugestibility. Výsledky testu ukázaly, že dětská sugestibilita je změřitelná a že se nejedná o ojedinělý úkaz, ale o stabilní veličinu, jejíž vzorec korelací naznačuje, že je ovlivňován více než jedním faktorem. Jedním z nich je mentální vyspělost dítěte, ta se nejvíce projevuje právě v reakcích na otázky z kategorie *Yes-No questions*.¹⁴⁵ Nejen díky tomuto testu bylo možné v průběhu let zlepšovat způsob kladení otázek u dětských výslechů tak, aby co nejméně ovlivňovaly dětské výpovědi a činily je plnohodnotným důkazním materiálem v trestním řízení.

Také Čírtková upozorňuje na některé možné pochybení při vedení výslechu a zejména na způsob pokládání otázek. U uzavřených otázek, tj, otázky, které je možné odpovědět „ano-ne“, je třeba děti upozornit, že mohou odpovědět také „já nevím“ a že tato odpověď není nesprávná. Výzkumy veřejného mínění totiž ukazují, že i dospělí zpravidla odpovídají spíše kladně, než aby řekli ne, u dětí je procento takových odpovědí ještě vyšší.¹⁴⁶

Jak již bylo zmíněno, na specifika dětské výpovědi je třeba klást větší důraz v případech, kdy se jedná o trestní řízení, kdy je dítě v pozici oběti (poškozeného). Americký psycholog R. Summit popisuje chování dětí, které se staly obětí sexuálně motivovaného trestného činu a toto chování označuje jako projev tzv. *Accommodation Syndrome*. Jeho hlavním projevem je, jak již název napovídá, snaha oběti přizpůsobit se nastalé situaci, přizpůsobit se újmě, která jí byla způsobena. Pět kategorií, do kterých autor strukturalizuje akomodační syndrom, představuje podrobný popis a hlavně odůvodnění chování dětí, které se staly obětí sexuálního násilí.

¹⁴⁵ ENDRES, Johann. *Suggestibility of the Child Witness: Individual Differences*.

¹⁴⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*, s. 343.

Secrecy (tajnosti nebo také utajování): Důvodů pro neochotu dětí svěřovat se s prožitou újmou je hned několik. Často jsou podpořeny nejen tím, že k sexuálnímu násilí dochází v nepřítomnosti dalších osob mimo pachatele, ale také zastrašováním pachatele tím, že vyhrožuje dítěti, že jestli o tom, co prožilo někomu řekne, nikdo mu nebude věřit, rodiče se budou zlobit apod. Dalším faktorem, který často ovlivňuje i dospělé jedince, kteří se stali obětí nejen sexuálního násilí, je pocit viny.

Helplessness (bezmoc, bezradnost): Ze statistik dlouhodobě vyplývá, že nejčastějším pachatelem sexuálního násilí na dětech, je osoba dítěti dobře známá nebo konce příbuzná. To umocňuje pocit bezbrannosti dítěte, protože má pocit, že se nemá komu svěřit, protože se domnívá, že všichni uvěří spíše dospělému než jemu.

Entrapment and Accommodation: V případech, kdy k sexuálnímu násilí dochází u dítěte, které je ve vztahu závislém na pachateli, se často nejedná pouze o jednorázové útoky. Často takové útoky trvají, dokud dítě nedospěje, neosamostatní se anebo dokud pachatel není odhalen zvenčí. V takovém případě hledá dítě možný obranný mechanismus, který často vede k tomu, že samo sebe přesvědčí, buď o tom, že se nic nestalo, případně o tom, že je jeho situace „normální“. Tato minimalizace traumatu posléze může působit problémy při výslechu takového dítěte, protože si těžko vybavuje informace o průběhu trestného činu, neboť byly předtím záměrně uloženy hluboko do jeho podvědomí.

Delayed, Conflicted, and Unconvincing Disclosure (opožděné a nepřesvědčivé oznámení): Předchozí zmíněné faktory a zejména pak přízpůsobování se oběti (dítěte) prožívanému traumatu způsobuje, že jsou sexuálně motivované trestné činy často oznámeny opožděně, či dokonce vůbec a dlouhodobé potlačování prožitých traumat vede k nevěrohodnému a nepřesvědčivému vypovídání oběti. Pro veřejnost a osoby blízké takové oběti je často těžko uvěřitelné, že by něco takového jako sexuální násilí dokázala tak dlouho skrývat, s tím souvisí nepochopení, proč oběť trestný čin nenahlásila dříve, s čímž se oběť, ještě k tomu v dětském věku, také často potýká. Zejména mladší děti z počátku třeba ani nepoznají, že se jedná o něco „nesprávného“ a když si to uvědomí, mají pocit, že už je pozdě to někomu oznamovat, protože by přišla snadná otázka, proč to neoznámilo dřív.

Retraction (zpětvzetí obvinění): Zpětvzetí obvinění je častým jevem u obětí, jejichž pachatelem je příbuzná osoba, obzvláště rodič. Dítě může čelit tlaků a obvinění, že rozvrátí rodinu a že lže a v takové situaci je obzvláště pro nedospělého jedince nesmírně obtížné ustát tlak a stát si

za svým. Proto v těchto situacích často dochází k tomu, že si dítě své oznámení rozmyslí a požaduje stažení obvinění.¹⁴⁷

Při pohledu na tento podrobný rozbor a faktory, které dle Summita ovlivňují chování dětských obětí, je patrné, že nutnost přistupovat k výslechu dětských svědků a obětí obezřetně, je nezpochybnitelným faktem, ale co stojí víceméně na roveň v důležitosti, a zajisté se již proměnilo k lepšímu od doby, kdy byl Summitův rozbor publikován, je prevence. Prevence, která by zamezila vůbec tomu, aby k podobným případům docházelo, ale když už k nim dochází, tak aby oběti, a to i ty dětské, věděly, jak se bránit, na koho se obrátit a nedocházelo k prohlubování jejich utrpení a k sekundární viktimizaci. Následující kapitola se proto věnuje formám pomoci obětem trestných činů.

---

¹⁴⁷ SUMMIT, Roland. The Child Sexual Abuse Accommodation Syndrome. *Child abuse & neglect*. Elsevier, roč. 1983, č. 7.

5. Formy pomoci obětem trestných činů

Z viktimologických výzkumů vyplývá, že nelze hledat přímou úměru mezi závažností trestného činu spáchaného na oběti a utrpených škodách a tím, co oběť potřebuje, aby mohla trestný čin překonat. Historicky byl pohled na to, jak vlastně nejlépe pomoci obětem trestných činů značně odlišný, v 60. a 70. letech 20. století vznikala v USA jedna z prvních hnutí podporující práva obětí a usilovala např.: o zpřísnění trestů u pachatelů pohledem české právní úpravy zvláště závažných zločinů, a je zřejmé, že cíl hnutí, které neslo název „*Rodiče zavražděných dětí*“, zřejmě příliš nepřispěl mnoha obětem k tomu, aby se lépe vyrovnaly s prožitým traumatem. Naproti tomu ve Velké Británii se jedna z prvních iniciativ, která měla za cíl pomoci obětem trestných činů, spolek nesoucí název „*Victim Support*“, založená v roce 1974 v Bristolu, zaměřovala zejména na poskytování služeb konkrétním obětem. Dnes z tohoto původního spolku vzniklo celonárodní sdružení, jehož cílem je poskytnout respekt a podporu obětem, poskytovat jim potřebné informace o případu, pokrocích ve vyšetřování, ale i o možnostech uplatnění nároku na kompenzaci škod způsobených trestným činem.¹⁴⁸

V České republice se v porovnání se zeměmi západní Evropy začaly iniciativy na podporu obětí trestného činu rozvíjet až v 90. letech minulého století. A teprve roce 1991 bylo v Československu založeno Sdružení pro pomoc obětem trestné činnosti, *Bílý kruh bezpečí*.¹⁴⁹

Pomoc obětem může být poskytnuta v různých formách a liší se nejčastěji v závislosti na závažnosti spáchaného trestného činu a specifických potřebách oběti.

5.1. Laická pomoc

Osoby v nejbližším okolí oběti jsou ze zřejmých důvodů velmi důležitým záchytným bodem pro to, aby se oběť snáze vyrovnala s viktimizací. O to více znepokojující je fakt, že právě osoby, které jsou oběti nejbliž (rodiče, sourozenci, partner nebo partnerka) často nevědí, jak se k oběti chovat a být s dobrým úmyslem mohou svým chováním oběti ještě přitížit a prohloubit tak dopad trestného činu na oběť. Častou chybou, které se dopouští blízké osoby oběti, je snaha komunikovat s obětí, jako by k trestnému činu nedošlo nebo utkvělá představa, že oběť musí na negativní zážitek co nejdříve zapomenout. Neexistuje přesný postup nebo návod, jak mají osoby blízké s obětí jednat, ale věda zná určité doporučení, dle kterých se lze v jednotlivých fázích viktimizace postupovat. Jedna z prvních fází, kterou musí oběť překonat je vyrovnání se s pocitem viny. Pocity, se kterými se oběť po činu potýká, často končí u sebeobviňování, které pramení

---

¹⁴⁸ MAGUIRE, Mike. The Needs and Rights of Victims of Crime. *Crime and Justice: A Review of Research*. 1991, roč. 14.

¹⁴⁹ KUČHTA, Josef. *Základy kriminologie a trestní politiky*, s. 175–177.

z toho, že oběť má pocit, že selhala, že se měla zachovat jinak, lépe, ubránit se apod. Z hlediska pomoci je v tomto případě řešení poměrně nasnadě, oběť potřebuje být ujišťována v tom, že ona není za trestný čin odpovědná a že jediný, kdo je za něj odpovědný, je právě pachatel. Důležité je také navrátit po činu u oběti schopnost důvěřovat sobě i svému okolí a obnovit pocit bezpečí, jež jsou jedním ze základních znaků duševní vyrovnanosti člověka. Pomocí, kterou nemůže žádný odborník zastat lépe než osoba blízká oběti, je doprovod oběti při podání trestního oznámení a dalších vyšetřovacích úkonech. Oběť snáze překoná strach z nového a neznámého prostředí, potažmo nepříjemných situací, pokud ji doprovází někdo, komu může důvěřovat. Právě důvěra oběti bývá po činu narušená a těžko se nabývá zpět. Specifickým případem při zkoumání chování blízkých oběti jsou tzv. nepřímé oběti. Typickým příkladem nepřímé oběti je partner znásilněné ženy. Je zřejmé, že v takovém případě je pomoc oběti trestného činu ze strany blízké osoby značně složitější a v tomto konkrétním případě často nakonec pomoc potřebují partneri oba.¹⁵⁰

5.2. Psychologická pomoc

Potřeba psychologické pomoci obětí trestných činů se liší podle doby, která uplynula od okamžiku, kdy k trestnému činu došlo. Ať už se jedná o krizovou intervenci, či o psychologickou pomoc v delším časovém odstupu od prožitého činu, cílem je stabilizovat oběť a umožnit jí zpracovat trauma, jakým je prožitek trestného činu.¹⁵¹

Krizovou intervencí se obecně rozumí práce s osobu, která se nachází v pro ni nepříjemné, ohrožující situaci, a poskytuje jí individuální pomoc, zejména se snaží nalézt společně s ohroženou osobu řešení jejího problému.¹⁵² Jedním z často využívaných způsobů poskytování krizové intervence je linka důvěry, která nabízí dobře dostupnou a rychlou formu pomoci. Historie linky důvěry v České republice sahá již do roku 1964, kdy byly zprovozněna první linka důvěry, a to na Psychiatrické klinice 1. Lékařské fakulty Univerzity Karlovy a její účel se odlišoval od aktuálního stavu. Pracovníci linky byli zpočátku zejména lékaři další pracovníci z oblasti zdravotnictví, proto linka sloužila dříve spíše jako zdravotnická poradna. I tak ale plnila svůj účel a pomohla nesčetnému množství osob při řešení problémů. Teprve po roce 1989 přišel rozvoj linky důvěry vně zdravotnickou oblast do dalších oblastí a vznikaly také linky nestátní.¹⁵³

---

¹⁵⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila, kapitola 4.1 Laická pomoc obětem IN: ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Příručka pro pomáhající profese*, s. 128–130.

¹⁵¹ ŠTEFUNKOVÁ, Michaela. *Oběti kriminality: poznatky z viktimizační studie*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019, s. 46.

¹⁵² VODÁČKOVÁ, Daniela. *Krizová intervence*. Praha: Portál, 2012, s. 60.

¹⁵³ Tamtéž., s. 210–212.

Další forma psychologické pomoci, která přichází zpravidla v delším časovém odstupu od činu, pomáhá oběti vrátit se zpět do života, zaměřit svůj pohled na budoucnost a odpoutat se od prožitého traumatu. Jako jednu z možných forem terapií uvádí Čírtková *cestu od oběti k přeživšímu*, kdy hlavní myšlenkou této formy terapie je, změnit pohled oběti na sebe samu z „oběti“ na „přeživšího“, tedy z jedince, který byl poškozen, zraněn, na jedince statečného, silného a zkrátka toho, „kdo přežil“. Smyslem této terapie je navrátit oběti sebedůvěru a usnadnit návrat zpět do života. Další možná forma terapie se specializuje na jeden z častých symptomů oběti násilného trestného činu, tzv. *escape syndrom*, kdy má oběť snahu se vyhýbat místům, situacím, lidem a dalším aspektům, které jsou s trestným činem spojeny. Typickým příkladem této situace je přepadení banky a následná výpověď pracovnice banky, která byla při přepadení přítomna. Tím, že se oběť všemu, co s trestným činem souvisí vyhýbá, ale zabraňuje tomu, aby sama vnitřně strach z prožitého traumatu překonala. Není asi překvapením, že hlavní formou léčby tohoto symptomu je návrat do míst a situací, kde k trestnému činu došlo a postupné odbourávání tohoto strachu.¹⁵⁴

Psychologická pomoc oběti nemusí vždy skončit hovorem na linku důvěry, návštěvou krizového centra nebo psychologickou podporou při trestním řízení. O následnou psychologickou péči zpravidla oběť sama požádá, případně ji může být některým z pracovníků krizových center či psychologem nabídnuta,¹⁵⁵ zejména v případě, kdy je oběť vyhodnocena jako ohrožená osoba.¹⁵⁶

5.3. Právní pomoc

Poskytnutí právní pomoci obětem trestného činu je zajisté další důležitý krok v procesu oběti vyrovnávání se se svou nastalou životní situací. Obecně můžeme právní pomocí chápat zastupování před soudy a dalšími státními orgány a poskytování právního poradenství. Je třeba nezapomínat ale i na ostatní odvětví práva, než je pouze právo trestní, které zajisté přichází v souvislosti s trestným činem spáchaným na oběti v potaz nejdříve. Zákon o obětech trestných činů nejprve zahrnuje právo na právní pomoc a poskytnutí právních informací pod *právo na poskytnutí odborné pomoci* v § 4, následně ustanovení § 6 zákona hovoří o *právní pomoci a poskytování právních informací* v samostatné rovině.¹⁵⁷ Zákon stanoví, že za splnění příslušných

---

¹⁵⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Příručka pro pomáhající profese*, s. 135–136.

¹⁵⁵ Tamtéž., s. 140.

¹⁵⁶ Čírtková identifikuje jako ohrožené nebo rizikové osoby oběti, u kterých je pravděpodobné setrvání potíží způsobených trestným činem, ať už se jedná o psychické, či fyzické obtíže, patří sem například: oběti reviktimizované, oběti s nedostatečnou podporou okolí, oběti, které již před činem trpěly zdravotními problémy a děti.

¹⁵⁷ Více k ust. § 4 zákona o obětech trestných činů také v kapitole 4.2.1 *Právo na poskytnutí odborné pomoci*

podmínek má být oběti na její žádost poskytována právní pomoc bezplatně, avšak tyto podmínky nejsou stanoveny zákonem o obětech, nýbrž zejména trestním řádem nebo občanským řádem soudním. Obecné podmínky pro vznik nároku na bezplatnou právní pomoc nalezneme v trestním řádu v § 51a, který byl v posledním desetiletí mnohokrát novelizován, zejména s ohledem na přijetí zákona o obětech trestných činů, který byl přijat v lednu roku 2013, a také se měnila jeho označení. K podstatné změně znění § 51a došlo novelou provedenou zákonem č. 56/2017 Sb., účinnou od 1. 4. 2017, kdy se poškozený, který je zvlášť zranitelnou obětí, přesouvá z prvního odstavce ustanovení § 51a do druhého odstavce téhož ustanovení. Jak již bylo zmíněno, zákon stanoví podmínky, za jakých má poškozený nárok na právní pomoc zmocněnce poskytovanou bezplatně nebo za sníženou odměnu:

Osvědčí-li poškozený,

a) kterému byla způsobena úmyslným trestným činem těžká újma na zdraví, nebo

b) který je pozůstalým po oběti, které byla trestným činem způsobena smrt,

že nemá dostatek prostředků, aby si hradil náklady vzniklé příbráním zmocněnce, rozhodne na jeho návrh předseda senátu soudu, který koná řízení v prvním stupni, a v přípravném řízení soudce, že má nárok na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně nebo za sníženou odměnu. Stejně rozhodne o takovém návrhu poškozeného, který uplatnil v souladu se zákonem nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, není-li vzhledem k povaze uplatňované náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo její výši nebo vzhledem k povaze a rozsahu bezdůvodného obohacení zastoupení zmocněncem zjevně nadbytečné. ¹⁵⁸

Jednou z podmínek pro získání právní pomoci poskytované zmocněncem bezplatně nebo za sníženou odměnu je nemajetnost poškozeného, přičemž důkazní břemeno k prokázání nedostatečného množství finančních prostředků pro náhradu nákladů, které vzniknou příbráním zmocněnce nese v tomto případě poškozený. Tímto důkazem můžou být pro poškozeného poměrně snadno opatřitelné dokumenty, např.: výpis z bankovního účtu, potvrzení úřadu práce o vedení poškozeného v evidenci uchazečů o zaměstnání, daňové přiznání apod., avšak nepředloží-li poškozený některý z dokumentů jako důkaz o své nemajetnosti ve lhůtě stanovené soudem, soud jeho návrh zamítne, neboť není povinen neschopnost poškozeného nést sám náklady, které vzniknou příbráním zmocněnce sám dokazovat, ani si sám opatřovat jakékoliv podklady. ¹⁵⁹

---

¹⁵⁸ § 51a odst. 1 trestního řádu

¹⁵⁹ DURDÍK, Tomáš, § 51a, IN: DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní řád*.

Dále nezbytnou podmínkou pro získání nároku je skutečnost, *byla-li poškozenému způsobena úmyslným trestným činem těžká újma na zdraví,*¹⁶⁰ nebo *je-li poškozený pozůstalým po oběti, které byla trestným činem způsobena smrt.*¹⁶¹ Těžkou újmou na zdraví se rozumí vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění, výčet nalezneme v § 122 odst. 2 trestního zákoníku. Kdo je pozůstalým po oběti, které byla trestným činem způsobena smrt stanoví § 2 odst. 3 zákona o obětech trestných činů.

Novelou trestního řádu a uvedením poškozeného, který má status zvlášť zranitelné oběti (dle § 2 odst. 4 zákona o obětech trestných činů) v § 51a odst. 2 trestního řádu (namísto původního prvního odstavce tohoto ustanovení), došlo k tomu, že takový poškozený má nárok na poskytnutí právní pomoci zmocněncem bezplatně, aniž by musely být splněny podmínky § 51a odst. 1 trestního řádu. V důsledku změny je zjednodušen přístup k bezplatné právní pomoci pro zvlášť zranitelné oběti a ta se tímto zařadila vedle poškozeného, který je mladší osmnácti let, jenž má dle tohoto ustanovení rovněž nárok na bezplatnou právní pomoc, aniž by musely být splněny podmínky uvedené v § 51a odst. 1 trestního řádu.¹⁶²

5.4. Peněžítá pomoc státu

Povinnost státu poskytovat obětem trestných činů odškodnění je historicky zakotvena hned několika teoriemi. Jednou z nich je odpovědnost státu za trestný čin, který byl spáchán, neboť tím, že k trestnému činu došlo, stát nesplnil jednu ze svých vnitřních funkcí a tou je ochrana jeho občanů. Sociální teorie naopak shledává selhání státu v porušení povinnosti zamezit páchání zločinů, kterou jí ukládá společenská smlouva.¹⁶³ Podstatou práva na odškodnění, na kterém stojí i Směrnice Rady EU 2004/80/ES ze dne 29. dubna 2004 o odškodňování obětí trestných činů, je princip solidarity a spravedlnosti. Byť je v různých státech Evropské unie povinnost odškodňování obětí založena na mírně odlišných teoriích, právě Úmluvou o odškodňování obětí trestných činů došlo ke sjednocení vnitrostátních systému odškodňování obětí úmyslných násilných trestných činů tak, aby všechny oběti měly přístup k systému odškodňování členského státu, ve kterém byl trestný čin spáchán, povinnost je tedy stanovena principem teritoriality.¹⁶⁴

---

¹⁶⁰ § 51a odst. 1 písm. a) trestního řádu

¹⁶¹ § 51a odst. 1 písm. b) trestního řádu

¹⁶² ŠÁMAL, Pavel, Zezulová, Jana, RŮŽIČKA, Miroslav, Příloha č. 1 Vybraná ustanovení trestního řádu, III. Poškozený a jeho práva, IN: GRIVNA, Tomáš. *Oběti trestných činů*, s. 326–332.

¹⁶³ JELÍNEK, Jiří, Vladimír PELC a Katarína DANKOVÁ. *Zákon o obětech trestných činů – komentář s judikaturou*, s. 122–123.

¹⁶⁴ GRIVNA, Tomáš, ŠIMÁNOVÁ, Hana, Hlava II. Práva obětí trestných činů, Právo na peněžitou pomoc, IN: GRIVNA, Tomáš. *Oběti trestných činů*, s. 133–136.

Před přijetím zákona o obětech trestných činů upravoval právo oběti na peněžitou pomoc zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů. Zákon o poskytnutí peněžité pomoci zajistil splnění závazků z Úmluvy Rady Evropy č. 116 o odškodňování násilných trestných činů, která byla přijata dne 24. listopadu 1983 ve Štrasburku a také zavedl v trestním právním řádu pojem oběť.¹⁶⁵ V roce 2013 byla právní úprava peněžité pomoci obětem trestných činů přesunuta do zákona o obětech trestných činů a současně byla zrušena první část zákona č. 209/1997 Sb. Přesunutí právní úpravy peněžité pomoci obětem trestných činů přineslo změnu statusu quo, z těch nejpodstatnějších změn zmiňme rozšíření okruhu osob, které mají na peněžitou pomoc právo, rozšíření okruhu příjemců, do kterého se nově zařadily i oběti trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a dítě, které se stalo obětí týrání, a to za podmínky vzniku nemajetkové újmy), došlo také k úpravě výše peněžité pomoci a lhůt pro uplatnění nároku.¹⁶⁶

Právo na peněžitou pomoc je v aktuální právní úpravě zakotveno zejména v §§ 23-37 zákona o obětech trestných činů. Smyslem peněžité pomoci je překonání zhoršené sociální situace oběti (§ 25 ZOTČ) a rychlost poskytnutí peněžité pomoci je tedy pro naplnění jejího účelu stěžejní. Lhůta pro rozhodnutí o žádosti oběti činí tři měsíce a může být prodloužena pouze ze zákonem stanovených důvodů (§ 30 odst. 3. ZOTČ).¹⁶⁷ Oběti se ale často potýkají se situací, kdy rozhodování o jejich žádosti trvá mnohem déle než zákonem stanovené tři měsíce.¹⁶⁸

Okruh osob, které mají na peněžitou pomoc právo upravuje § 23 zákona a kritéria pro poskytnutí pomoci jsou státní příslušnost, místo pobytu a místo, kde k trestnému činu došlo. Občanům České republiky poskytuje stát peněžitou pomoc za splnění některé z těchto podmínek: oběť má na území ČR trvalý pobyt, na území ČR se obvykle zdržuje nebo se na území ČR stala obětí trestného činu. Cizincům, kteří mají trvalý pobyt nebo oprávněně pobývají na území jiného členského státu Evropské unie nebo pobývá v České republice po dobu delší než 90 dní v souladu se zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, poskytne stát peněžitou pomoc v případě, že se stali obětí trestného činu na území ČR. Specifickým případem jsou cizinci, kteří se stali obětí trestného činu na území ČR a požádali o mezinárodní ochranu nebo jim byl udělen azyl. Jedině v případě existence výjimky stanovené mezinárodní smlouvou vzniká právo

---

¹⁶⁵ JELÍNEK, Jiří, Vladimír PELC a Katarína DANKOVÁ. *Zákon o obětech trestných činů – komentář s judikaturou*, s. 123.

¹⁶⁶ GŘIVNA, Tomáš, ŠIMÁNOVÁ, Hana, Hlava II. Práva obětí trestných činů, Právo na peněžitou pomoc, IN: GŘIVNA, Tomáš. *Oběti trestných činů*, s. 133–136.

¹⁶⁷ DANKOVÁ, Katarína a Vladimír PELC. *Právní pomoc obětem trestných činů*. CSSP, 2014, s. 48.

¹⁶⁸ KALIBOVÁ, Klára. *Zákon o obětech trestných činů. Praktická a legislativní doporučení zohledňující návrh technické novely zákona č. 45/2013 Sb., (číslo sněmovního tisku 658, 7. volební období PSP ČR)* [online]. In IUSTITIA o.p.s, 2016, s. 39–40. Dostupné z: <https://in-ius.cz/wp-content/uploads/2021/04/zotc-web-final.pdf>

na peněžitou pomoc pro cizí státní příslušníky, kteří se stali obětí trestného činu a které nesplňují podmínky uvedené výše.^{169 170}

Orgánem veřejné správy, který je příslušný k jednání ve věcech peněžité pomoci je dle § 2 odst. 6 ZOTČ Ministerstvo spravedlnosti a konkrétně o žádostech o poskytnutí peněžité pomoci rozhoduje odbor odškodňování.

Zákon o obětech trestných činů stanoví okruh obětí, které mají právo na peněžitou pomoc a tyto oběti dělí do čtyř skupin:

- oběti, kterým bylo trestným činem způsobeno ublížení na zdraví,
- oběti, kterým byla trestným činem způsobena těžká újma na zdraví,
- pozůstalí oběti, která zemřela následkem trestného činu,
- oběti trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a dítě, které se stalo obětí trestné činu dle § 198 trestního zákoníku (týrání svěřené osoby), a to v případě, že jim byla těmito činy způsobena nemajetková újma.¹⁷¹

Oběti, kterým bylo trestným činem způsobeno ublížení na zdraví jsou nejčastějšími žadateli o peněžitou pomoc obětem. K ublížení na zdraví přitom nemusí dojít bezprostředně při trestném činu, rozhodujícím faktorem při posuzování, zda má oběť právo na peněžitou pomoc dle tohoto ustanovení je pouze kauzalita mezi trestným činem a vzniklou újmou. Je přitom důležité rozlišovat mezi pojmem ublížení na zdraví, jak jej obecně definuje trestní zákoník a jak je definován právě zákonem o obětech trestných činů v § 24 odst. 2 zákona. Ustanovení § 122 odst. 1 trestního zákoníku, které definuje pojem ublížení na zdraví, je z velké části převzato zákonem o obětech. Ovšem zásadní rozdíl mezi těmito definicemi spočívá v rozdílném pojetí doby trvání omezení obvyklého způsobu života, kdy trestní zákoník stanoví, že toto omezení musí trvat *nikoli jen po krátkou dobu*, což je dle ustáleného výkladu sedm dní, zatímco zákon o obětech pro účely poskytnutí peněžité pomoci obětem prodlužuje dobu, po kterou má trvat stav znemožňující běžnou činnost oběti, na dobu tří týdnů.¹⁷² Důvod této odlišnosti pro účely peněžité pomoci lze vysvětlit zřejmě nedostatečnými finančními možnostmi státu, neboť by v případě ponechání doby trvání omezení oběti ve znění trestního zákoníku na peněžitou pomoc měl právo řádově vyšší počet obětí.¹⁷³ Nadto je třeba zmínit, že § 24 odst. 2 zákona o obětech definuje ublížení na zdraví pouze

---

¹⁶⁹ § 23 zákona o obětech trestných činů

¹⁷⁰ GRIVNA, Tomáš, Hlava II. Práva obětí trestných činů, Právo na peněžitou pomoc, IN: GRIVNA, Tomáš. *Oběti trestných činů*, s. 140–144.

¹⁷¹ § 24 odst. 1 zákona o obětech trestných činů

¹⁷² JELÍNEK, Jiří, Vladimír PELC a Katarína DANKOVÁ. *Zákon o obětech trestných činů – komentář s judikaturou*, s. 131–133.

¹⁷³ GRIVNA, Tomáš, Hlava II. Práva obětí trestných činů, Právo na peněžitou pomoc, IN: GRIVNA, Tomáš. *Oběti trestných činů*, s. 149.

pro účely úpravy peněžité pomoci, jinak vymezuje pojem ublížení na zdraví v souvislosti s definicí pojmu oběť již v § 2 odst. 2 zákona. Bylo by tedy zřejmě na místě *de lege ferenda* text upravit a specifikovat, že § 24 odst. 2 zákona o obětech trestných činů upravuje ublížení na zdraví pouze *pro účely peněžité pomoci*, jak navrhuje Jelínek v komentáři k zákonu.¹⁷⁴

Pozůstalí oběti, která zemřela následkem trestného činu jsou pro účely peněžité pomoci vymezení odlišně, než jak jsou vymezeni v § 2 odst. 3 zákona o obětech trestných činů. Pro účely poskytnutí peněžité pomoci se pozůstalou osobou rozumí rodič, manžel, registrovaný partner, dítě nebo sourozenec, který zároveň žil s obětí v domácnosti nebo jí oběť byla povinna poskytovat výživu.¹⁷⁵ Hlavním cílem poskytování peněžité pomoci pozůstalým po oběti je překonání zhoršené ekonomické situace v souvislosti s úmrtím oběti v důsledku trestného činu. Zákon o obětech nijak nedefinuje formu domácnosti, ve které musí pozůstalí s obětí žít, aby vzniklo jejich právo na peněžitou pomoc dle tohoto zákona. Soudy tedy při výkladu tohoto pojmu vychází zejména z praxe civilních soudů, kdy dle rozsudku Nejvyššího soudu za *společnou domácnost se považuje soužití dvou nebo více osob, které spolužijí trvale podílí se na chodu domácnosti (zejména na jejích nákladech)*.¹⁷⁶ V souvislosti s poskytnutím peněžité pomoci pozůstalým po oběti trestného činu posuzoval společnou domácnost Městský soud v roce 2018, kdy dovedl, že by se měly orgány (Ministerstvo spravedlnosti) při posuzování poskytnutí peněžité pomoci pozůstalým po oběti řídit zásadou *in dubio pro victimae*, a to zejména s ohledem na to, že stát již jednou selhal ve své povinnosti chránit své občany před trestnou činností, a z toho vyplývá jeho povinnost poskytnutím peněžité pomoci zmírnit dopad trestného činu na pozůstalé po oběti.¹⁷⁷

Přiznání práva na peněžitou pomoc *obětem trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a dětem, které se staly obětí trestné činu dle § 198 trestního zákoníku (týrání svěřené osoby)*, a to v případě, že jim byla těmito činy způsobena nemajetková újma je reakcí na rozšíření práv poškozeného, díky čemuž má poškozený právo na náhradu nemajetkové újmy. Nemajetkovou újmu je obecně újma, které není újmou v majetkové sféře, ale ve sféře osobní, intimní, psychické, ve vztazích apod. Oběti mohou na základě tohoto ustanovení žádat o úhradu nákladů na odbornou pomoc, kterou v důsledku trestného činu musely vyhledat a která často bývá velmi nákladná a pro spoustu obětí pro to nedostupná. Podmínkou pro prokázání nemajetkové újmy je prokázání souvislosti mezi podstoupením psychoterapie nebo podobné odborné pomoci

---

¹⁷⁴ JELÍNEK, Jiří, Vladimír PELC a Katarína DANKOVÁ. *Zákon o obětech trestných činů – komentář s judikaturou*, s. 133.

¹⁷⁵ § 24 odst. 1 písm. c) zákona o obětech

¹⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2012, sp. zn. 21 Cdo 4795/2009, publikovaný v Souboru civilních rozhodnutí a stanovisek NS, 16/2012 pod č. C 10681.

¹⁷⁷ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 8. března 2018, sp. zn. 9 A 5/2015-61.

a trestným činem.¹⁷⁸ V případě, že by oběť čerpala peněžitou pomoc dle § 24 odst. 1 písm. a) zákona o obětech, neboť ji bylo činem rovněž ublíženo na zdraví, zákon oběti neumožňuje zároveň uplatňovat náhradu nemajetkovou újmy dle § 24 odst. 1 písm. d) zákona.¹⁷⁹

Jak již bylo zmíněno výše a je i stanoveno zákonem o obětech v § 25 odst. 1 je hlavním účelem peněžité pomoci je pomoc při *překlenutí zhoršené sociální situace způsobené obětí trestným činem*.¹⁸⁰ Jedná se v zásadě o jednorázovou sociální dávku *sui generis*.¹⁸¹ Je však nezpochybnitelné, že sebevyšší finanční kompenzaci nelze odčinit, čím oběť v důsledku trestného činu prošla a nemajetkovou újmu, která ji byla činem způsobena, ať už se jedná o následky psychické, fyzické, či celkově narušení běžného života oběti. Peněžítá pomoc tedy nemá a ani nemůže být náhradou újmy, jako spíše symbolickým odškodněním a měla by být ve veřejném zájmu, stejně jako zájem na potrestání pachatele. Stát by totiž měl mít u obou, u oběti i u pachatele, mít stejný zájem na jejich návratu do společnosti a do běžného života, byť je nutné vnímat rozdíl mezi každým z nich.¹⁸²

Zákon o obětech stanoví několik nutných předpokladů pro poskytnutí peněžité pomoci obětem. Tím základním je, že soud uzná *vinným pachatele trestného činu, kterým byla způsobena škoda na zdraví nebo nemajetková újma nebo pachatele zproští obžaloby pro nepřičetnost*.¹⁸³ Může ovšem nastat situace, kdy není pochybnost o tom, že k trestnému činu došlo, ale z různých důvodů došlo k odložení nebo zastavení trestního řízení. Právo na peněžitou pomoc trvá v případech, kdy *byla věc odložena z důvodu dle § 159a odst. 2 až 4 trestního řádu nebo protože se pachatele nepodařilo zjistit nebo je trestně neodpovědný pro nepřičetnost*.¹⁸⁴ Důvody k odložení věci stanovené v § 159a odst. 2 až 4 trestního řádu jsou nepřipustnost trestního stíhání dle § 11 trestního řádu (promlčení trestního stíhání, osoba není pro nedostatek věku trestně odpovědná, trestní stíhání má být vedeno proti osobě, která zemřela nebo byla prohlášena za mrtvou, trestní stíhání bylo podmíněno souhlasem poškozeného a poškozený souhlas nedal nebo ho vzal zpět atd.), bezvýznamnost trestu vedle trestu, který již obviněného postihne (§ 172 odst. 2 písm. a) trestního řádu), ve věci již rozhodnuto jiným orgánem, ať již tuzemským či mezinárodním, a toto rozhodnutí je možno považovat za dostačující (§ 172 odst. 2 písm. b) trestního řádu) nebo účelu trestního řízení již bylo dosaženo ve smyslu § 172 odst. 2 písm. c) trestního řádu. Právo na

---

¹⁷⁸ DURDÍK, Tomáš. *Zákon o obětech trestných činů*, s. 200.

¹⁷⁹ § 28 odst. 1 písm. d) zákona o obětech trestných činů

¹⁸⁰ § 25 odst. 1 věta první zákona o obětech trestných činů

¹⁸¹ PRESSEROVÁ, Petra et al. *Odškodňování obětí trestných činů v kontextu násilí na ženách*. Praha: proFem – centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí, o.p.s., s. 44.

¹⁸² ANSHWORTH, Andrew. Punishment and Compensation: Victims, Offenders and The State. *Oxford Journal of Legal Studies*. 1986, roč. 6, č. 1. DOI: 10.1093/ojls/6.1.86

¹⁸³ § 26 odst. 1 zákona o obětech trestných činů

¹⁸⁴ § 26 odst. 2 písm. a) zákona o obětech trestných činů

peněžitou pomoc trvá také při zastavení trestního stíhání z důvodu dle § 172 odst. 1 písm. d) nebo e) nebo podle § 172 odst. 2 trestního řádu.¹⁸⁵

Aby bylo dosaženo účelu peněžité pomoci obětem, tedy zejména pomoc překlenout zhoršenou situaci, která byla způsobena trestným činem, je nutné, aby pomoc byla poskytnuta v co nejkratším časovém úseku po činu. Na základě § 26 odst. 2 písm. c) zákona o obětech lze peněžitou pomoc poskytnout ještě před vyhlášením rozsudku nebo před tím, než rozsudek nabude právní moci.¹⁸⁶ Úskalím této úpravy jsou případy, kdy k vyplacení peněžité pomoci došlo před skončením trestního řízení, ve kterém následně bylo zjištěno, že nejsou splněny podmínky pro poskytnutí peněžité pomoci oběti a oběť musí následně poskytnuté plnění vrátit. V těchto případech dochází k prohloubení nedůvěry oběti v systém, který ji již jednou zklamal tím, že dopustil, aby se vůbec stala obětí trestného činu, následně oběť důvěru pravděpodobně částečně obnovila na základě poskytnutého příspěvku a tato důvěra je nyní znovu ztracena. Přitom důvěra ve stát a systém, ve kterém žijeme, je jedním ze základních nutných předpokladů pro život ve společnosti.

Výše peněžité pomoci je v současné právní úpravě (tzn. jak je upravena zákonem o obětech trestných činů) upravena odlišně. Došlo ke zvýšení některých paušálních částek peněžité pomoci a tou zásadní změnou bylo poskytování peněžité pomoci také osobě, která se stala obětí trestného činu proti lidské důstojnosti, resp. dítě, které se stalo obětí trestného činu dle § 198 trestního zákoníku (týrání svěřené osoby).¹⁸⁷ V zásadě má oběť k dispozici dva způsoby, jak požádat o poskytnutí peněžité pomoci, a sice ve smyslu paušální částky, kterou stanoví zákon a kterou je zpravidla jednodušší získat (zároveň je tato částka nižší) a ve výši prokázané ztráty na výdělků a nákladů spojenými s léčením, jež má souvislost se spáchaným trestným činem.¹⁸⁸ Kategorie určující výši peněžité pomoci obětem v zásadě kopírují ustanovení § 24 odst. 1 zákona o obětech trestných činů, který vymezuje okruh obětí oprávněných žádat o peněžitou pomoc. Průměrná výše poskytnuté peněžité pomoci se v posledních čtyřech letech pohybuje kolem 100 000 Kč. V roce 2022 průměrná výše poskytnuté peněžité pomoci dosáhla 122 200 Kč, což je od roku 2010 druhá nejvyšší průměrně poskytovaná částka.¹⁸⁹ V roce 2010 byla ovšem peněžité pomoci poskytována

---

¹⁸⁵ § 26 odst. 2 písm. b) zákona o obětech trestných činů

¹⁸⁶ DURDÍK, Tomáš. *Zákon o obětech trestných činů*, s. 212–215.

¹⁸⁷ GRIVNA, Tomáš, Hlava II. Práva obětí trestných činů, Právo na peněžitou pomoc, IN: GRIVNA, Tomáš. *Oběti trestných činů*, s. 166.

¹⁸⁸ JELÍNEK, Jiří, Vladimír PELC a Katarína DANKOVÁ. *Zákon o obětech trestných činů – komentář s judikaturou*, s. 149.

¹⁸⁹ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY: *Statistiky*. Dostupné zde: <https://justice.cz/web/msp/statistiky>.

na základě původního zákona o poskytnutí peněžité pomoci, který byl následně zákonem o obětech novelizován a právní úprava byla přesunuta právě do zákona č. 45/2013 Sb.

Oběti, které bylo trestným činem ublíženo na zdraví (§ 24 odst. 1 písm. a) zákona o obětech), poskytuje stát peněžitou pomoc v paušální částce 10 000 Kč nebo pokud oběť prokáže ztrátu na výděлку a náklady na léčení, a tato peněžítá pomoc nesmí být vyšší než 200 000 Kč.¹⁹⁰

U oběti, které byla trestným činem způsobena těžká újma na zdraví (§ 24 odst. 1 písm. b) zákona o obětech) je paušální částka vyšší, oběť může získat 50 000 Kč, zvýšena je i částka, kterou na kterou může oběť dosáhnout prokáže-li ztrátu na výděлку a náklady na léčení, a to na 200 000 Kč.¹⁹¹

Pozůstalým po oběti, jak je vymezuje § 24 odst. 1 písm. c) zákona o obětech, náleží peněžítá pomoc v paušální výši 200 000 Kč, nejedná-li se o sourozence zemřelého, tomu pak náleží paušální částka 175 000 Kč, dále pokud by došlo k poskytování peněžité pomoci více než jedné oprávněné osobě, nesmí poskytnutá pomoc přesáhnout částku 600 000 Kč.¹⁹²

Konečně poslední skupině obětí trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, potažmo dětem, které jsou obětmi trestného činu dle § 198 trestního zákoníku, týrání svěřené osoby, a kterým vznikla nemajetková újma, se poskytne peněžítá pomoc nejvýše ve výši 50 000 Kč.¹⁹³ V tomto případě se nejedná o paušální částku, ale oběť musí prokázat, že jí vznikly náklady na odbornou terapii v souvislosti se spáchaným trestným činem. Oběť vymezená v § 24 odst. 1 písm. d) zákona může žádat peněžitou pomoc také dle § 28 odst. 1 písm. a) zákona, byla-li jí zároveň způsobena újma, ale nelze peněžitou pomoc získat současně podle písmene a) a písmene d).¹⁹⁴

Aby mohla být oběti poskytnuta peněžítá pomoc jménem státu, musí oběť o tuto pomoc požádat. O žádosti oběti následně rozhoduje Ministerstvo spravedlnosti a proces, kterým je o žádosti rozhodnuto, je správním řízením a je tedy upraven subsidiárně zákonem č. 500/2004 Sb., správním řádem.¹⁹⁵ Správní řád se pro úpravu řízení použije, nestanoví-li zákon o obětech jako zvláštní zákon jinak.¹⁹⁶ Na podání žádosti o peněžitou pomoc má oběť dva, resp. pět let. Dvouletá subjektivní lhůta běží ode dne, kdy se oběť o újmu, která byla způsobena trestným činem, dozvěděla, pětiletá objektivní lhůta pak ode dne, kdy byl trestný čin spáchan. Jedná se o lhůty

¹⁹⁰ § 28 odst. 1 písm. a) zákona o obětech

¹⁹¹ § 28 odst. 1 písm. b) zákona o obětech

¹⁹² § 28 odst. 1 písm. c) zákona o obětech

¹⁹³ § 28 odst. 1 písm. d) zákona o obětech

¹⁹⁴ GRIVNA, Tomáš, Hlava II. Práva obětí trestných činů, Právo na peněžitou pomoc, IN: GRIVNA, Tomáš. *Oběti trestných činů*, s. 168.

¹⁹⁵ JELÍNEK, Jiří, Vladimír PELC a Katarína DANKOVÁ. *Zákon o obětech trestných činů – komentář s judikaturou*, s. 156.

¹⁹⁶ § 1 odst. 2 správního řádu

prekluzivní, tzn. v případě, že oběť nepodá žádost o poskytnutí peněžité pomoci včas, její právo zaniká.¹⁹⁷ Den, kdy se oběť o újmě způsobené trestným činem dozví, může neznáma kdy nastat se značným zpožděním po dni, kdy k trestnému činu došlo, přičemž za den, kdy k trestnému činu došlo se považuje den, kdy byly naplněny znaky skutkové podstaty trestného činu, nikoli kdy nastal jeho škodlivý následek,¹⁹⁸ příkladem této situace je posttraumatická stresová porucha, která se může u oběti rozvinout až s jistým časovým odstupem.¹⁹⁹

Novelou zákona o obětech došlo v roce 2022 hned k několika významným změnám.²⁰⁰ V § 30 odst. 2 zákona byla doplněna věta druhá, která upravuje běh lhůty pro uplatnění práva na peněžitou pomoc u nezletilých osob, které se staly oběťmi trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti tak, že rozhodným dnem pro běh lhůty k podání žádosti je u nezletilých osob nabytí zletilosti. Tato novelizovaná část zřejmě navázala na rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 8. října 2021, který zrušil rozhodnutí Městského soudu v Praze a také Ministerstva spravedlnosti jakožto žalovaného, kdy o peněžitou pomoc žádala nezletilá oběť a žádost byla zamítnuta z důvodu prekluze lhůty k podání žádosti. Příklad, kdy nezletilou pohlavně zneužíval její vlastní otec a jejíž následky se v podobě posttraumatické poruchy a dalších psychických onemocnění projeví až s jistým časovým odstupem, ukázal na nedostatky zákona o obětech. Nejvyšší správní soud se v tomto případě přiklonil na stranu oběti (tj. žalobkyně), když rozhodl, že lhůta (ani subjektivní, ani objektivní) pro podání žádosti o peněžitou pomoc nezletilé oběti nezačne běžet dříve, než se oběť stane plně svéprávnou a odkázal se na občanskoprávní úpravu, konkrétně na § 622, § 654 odst. 2 občanského zákoníku, ve spojení s § 37 zákona o obětech, který upravuje subsidiární použití občanského zákoníku ve vztahu k právní úpravě peněžité pomoci v zákoně o obětech.²⁰¹

Další významnou změna, kterou přinesla poslední novela zákona o obětech v souvislosti s peněžitou pomocí obětem je rovněž reakcí na rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 20. září 2018,²⁰² které se týkalo výše poskytované peněžité pomoci obětem, potažmo na něj

---

¹⁹⁷ JELÍNEK, Jiří, Vladimír PELC a Katarína DANKOVÁ. *Zákon o obětech trestných činů – komentář s judikaturou*, s. 157.

¹⁹⁸ DURDÍK, Tomáš. *Zákon o obětech trestných činů*, s. 231.

¹⁹⁹ Více k posttraumatické stresové poruše v kapitole 3.3 *Terciární viktimizace*

²⁰⁰ Novela účinná ode dne 28. června 2022 provedená zákonem č. 130/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

²⁰¹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 8. října. 2021, sp. zn. 5 As 189/2020-61, publikovaný ve Sbírce rozhodnutí NSS, 12/2021 pod č. 4262/2021.

²⁰² Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20. září 2018, sp. zn. 10 As 120/2018-31, publikovaný ve Sbírce rozhodnutí NSS, 12/2018, pod č. 3816/2018.

navazující rozhodnutí téhož soudu ze dne 29. ledna 2019.²⁰³ Ustanovení § 28 odst. 2 zákona o obětech ve znění účinném v době rozhodování Nejvyššího správní soudu totiž přiznával oběti náhradu škody nebo nemajetkové újmy v rozsahu, v jakém o ní bylo rozhodnuto v rámci adhezního řízení, případně občanskoprávním řízením a tento rozsah byl pro Ministerstvo spravedlnosti závazný. Původní záměr tohoto ustanovení počítal spíše s tím, že většina žádostí o peněžitou pomoc bude vyřízena ještě před pravomocným rozhodnutím soudu, neboť smyslem peněžité pomoci je zejména rychlá reakce na sociální situaci, do které se oběť v důsledku spáchaného trestného činu dostala.²⁰⁴ Nejvyšší soud naproti tomu v září roku 2018 dovodil, že není povinnost státu hradit oběti veškeré způsobené škody, tak jak jí byly pravomocným rozsudkem přiznány, a to i přes to, že existuje důvodné podezření, že ze strany odsouzeného k náhradě škod nedojde a Ministerstvo je tedy při rozhodování o poskytnutí peněžité pomoci dle § 28 odst. 2 zákona o obětech vázáno maximální výší poskytnuté částky, jak je stanovena v § 28 odst. 1 zákona (tzn. 200 000 Kč).

V navazujícím rozsudku z ledna roku 2019 následně Nejvyšší správní soud vytvořil v zásadě třetí způsob peněžité pomoci na základě § 28 odst. 2 zákona o obětech, když jej vyložil tak, že oběti nemusí prokazovat konkrétní vzniklou újmu (spočívající ve ztrátě na výdělku nebo léčebných nákladech) a popřel tím hlavní smysl peněžité pomoci, tedy překlenutí zhoršené sociální situace oběti, neboť zakotvil povinnost státu nahradit veškerou možnou majetkovou i nemajetkovou újmu, aniž by oběti musela vzniknout zhoršená sociální situace.²⁰⁵ V současné právní úpravě je § 28 odst. 2 zákona upraven tak, aby byla úprava *de lege lata* v souladu s rozhodovací praxí, tzn. aby byla oběti vyplacena peněžité pomoci, musí se oběť ocitnout ve zhoršené sociální situaci. Oběť tedy nemusí prokazovat pouze ztrátu na výdělku a léčebné náklady ve smyslu § 28 odst. 1 písm. a), b) nebo d) zákona o obětech, pokud již o nich bylo rozhodnuto pravomocným rozsudkem.²⁰⁶

5.5. Náhled do právní úpravy peněžité pomoci v Maďarsku

Pro právní úpravy pomoci obětem trestných činů v zemích Evropské unie bylo stěžejní přijetí již zmiňované směrnice Evropského parlamentu a Rady v roce 2012, jejímž účelem bylo zejména posílení práv obětí, ale také rodinných příslušníků obětí, na které do té doby nebyl kladen

---

²⁰³ Rozsudek Nejvyššího správní soudu ze dne 29. ledna 2019, sp. zn. 9 As 423/2018-29, publikovaný ve Sbírce rozhodnutí NSS, 2-3/2019, pod č. 3857/2019.

²⁰⁴ DURDÍK, Tomáš. *Zákon o obětech trestných činů*, s. 226.

²⁰⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 130/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

²⁰⁶ § 28 odst. 2 zákona o obětech trestných činů

potřebný důraz.²⁰⁷ Zájem byl na posílení práv obětí na informace, ochranu a také úprava procesních práv v trestním řízení.²⁰⁸ Česká republika na tuto směrnici reagovala zejména novelou zákona o obětech trestných činů provedenou zákonem č. 56/2017 Sb. kterým se mění zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění zákona č. 77/2015 Sb., a další související zákony ze dne 19. ledna 2017, která upravila příslušné části zákona tak, aby byly v souladu se směrnicí. Odškodňování obětí trestných činů bylo na evropské úrovni upraveno dříve, konkrétně směrnicí Rady 2004/80/ES ze dne 29. dubna 2004 o odškodnění obětí trestných činů.

V maďarském právním řádu upravuje právní postavení obětí v trestním řízení zejména zákon 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről²⁰⁹ (dále jen „maďarský trestní zákoník“), zákon 2017. évi XC. Törvény a büntetőeljárásról²¹⁰ (dále jen „maďarský trestní řád“) a zákon 2005. évi CXXXV. Törvény a büncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről,²¹¹ který upravuje peněžitou pomoc obětem trestných činů (dále jen „maďarský zákon upravující peněžitou pomoc obětem“).

Oběť, jak ji definuje maďarský trestní řád, je stranou, jejíž práva nebo oprávněné zájmy byly porušeny nebo ohroženy trestným činem.²¹² Oběti mají právo na podporu, pokud jde o fyzické osoby, kterým byla trestným činem způsobena újma, přičemž tato újma musí být přímým důsledkem trestného činu a újmu se rozumí újma na zdraví, citová nebo duševní újma a také ztráta na majetku. Maďarský zákon upravující pomoc obětem upravuje působnost zákona s tím, že pomoc se poskytne obětem, které jsou:

- a) maďarskými občany,
- b) občany jiného státu EU,
- c) občany státu mimo EU, avšak zákonně pobývajících v některém ze států EU,
- d) osoby bez státní příslušnosti, které zákonně pobývají v Maďarsku,
- e) oběti obchodování s lidmi a

---

²⁰⁷ Směrnice Evropského parlamentu a rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV

²⁰⁸ EUROPEAN JUSTICE: *Oběti trestných činů (trestní řízení)*. Dostupné zde: https://e-justice.europa.eu/66/CS/victims_criminal_proceedings.

²⁰⁹ MAĎARSKÁ REPUBLIKA: 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről. Dostupné také zde: <https://njt.hu/jogsabaly/2012-100-00-00>.

²¹⁰ MAĎARSKÁ REPUBLIKA: 2017. évi XC. Törvény a büntetőeljárásról. Dostupné také zde: <https://njt.hu/jogsabaly/2017-90-00-00>.

²¹¹ MAĎARSKÁ REPUBLIKA: 2005. évi CXXXV. Törvény a büncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről. Dostupné také zde: <https://njt.hu/jogsabaly/2005-135-00-00>.

²¹² § 50 maďarského trestního řádu

- f) osoby, které jsou způsobilé k získání pomoci dle tohoto zákona na základě mezinárodních smluv, které Maďarsko uzavřelo se státem, jehož jsou občany, případně na základě vzájemnosti.²¹³

Mezi služby, která stát poskytuje obětem patří zejména ochrana obětí a jejich zájmů, okamžitá peněžitá pomoc a pomoc právní.²¹⁴ Následně je vymezen okruh osob, které mají právo na peněžitou pomoc, a to:

- a) osoba, která se stala obětí úmyslného násilného trestného činu a v přímém důsledku tohoto činu utrpěla těžkou újmu na zdraví nebo duševní újmu;
- b) osoba, která je přímý příbuzný, adoptivní nebo pěstounský rodič, osvojené nebo pěstounské dítě, manžel nebo manželka oběti, která bylo ublíženo na zdraví nebo zemřela v důsledku trestného činu vymezeného v písm. a) a žila s obětí v době spáchání činu ve společné domácnosti a
- c) osoba, kterou oběť, které bylo ublíženo na zdraví nebo zemřela v důsledku trestného činu uvedeného v písm. a), byla povinna poskytovat výživu dle právních předpisů či z nařízení soudu nebo jiného orgánu
- d) osoba, která obstarala pohřeb oběti trestného činu.²¹⁵

Maďarské právo zavádí kromě možnosti žádat o odškodnění podle § 30 maďarského zákona upravující peněžitou pomoc obětem také možnost žádat o okamžitou peněžitou pomoc. Okamžitá peněžitá pomoc, pokud je oběti poskytnuta, má sloužit k překonání zhoršené situace oběti po činu. Zákon ovšem stanoví poměrně přísnou lhůtu k podání žádosti o okamžitou peněžitou pomoc, a sice oběť musí žádost podat do osmi dnů ode dne, kdy byl trestný čin spáchán.²¹⁶ Stejně jako v české právní úpravě jsou důležitým faktorem pro vymáhání práv obětí trestných činů organizace poskytující pomoc obětem. Od roku 1989 funguje v Maďarsku tamní odnož Bílého kruhu bezpečí,²¹⁷ organizace s názvem NANE, která se specializuje na oběti domácího a sexuálního násilí,²¹⁸ a další.

Maďarská právní úprava peněžitě pomoci v souvislosti s tím, že byla v minulosti poměrně dost formována směrnicemi EU stejně jako právní úprava České republiky, se tuzemské úpravě v mnoha ohledech podobá. Jedním z rozdílů, je dle mého názoru v české právní úpravě výrazně zdařilejší sjednocení právní úpravy nejen peněžitě pomoci obětem, ale pomoci obětem jako celku

---

²¹³ § 1 maďarského zákona upravující peněžitou pomoc obětem

²¹⁴ § 4 maďarského zákona upravující peněžitou pomoc obětem

²¹⁵ § 6 maďarského zákona upravujícího peněžitou pomoc obětem

²¹⁶ § 22 odst. 2 maďarského zákona upravujícího peněžitou pomoc obětem

²¹⁷ FEHÉR GYÜRŰ. Dostupné zde: <http://fehergyuru.eu/>.

²¹⁸ NANE. Dostupné ze: <https://nane.hu/>.

do jednoho právního předpisu. A to i přes to, že zákon o obětech je odbornou veřejností na mnoha místech zcela oprávněně kritizován. Naproti tomu maďarská právní úprava je i v současné době roztržena do několika právních předpisů, což je s ohledem na oběť, která má být tím hlavním adresátem této právní úpravy, nepříliš vhodné. Zajímavým institutem v maďarské úpravě je právo oběti na okamžitou peněžitou pomoc, kde je zřejmý záměr zákonodárce, že okamžitá peněžitá pomoc má k oběti směřovat ideálně co nejdříve po činu. Ostatně toto je hlavní princip peněžité pomoci obětem i v českém právním řádu. Záměr zákonodárce bohužel značně komplikuje extrémně krátká lhůta pro podání žádosti o okamžitou peněžitou pomoc, kdy zákonem stanovených osm dní je s ohledem na složitější právní úpravu, velmi krátký časový úsek, vezmeme-li v úvahu, v jakém psychickém rozpoložení se oběť po činu zpravidla nachází. Domnívám se tedy, že s ohledem na tuto výjimečně krátkou lhůtu k podání žádosti o okamžitou peněžitou pomoc, na tuto pomoc značná část obětí ani nedosáhne.²¹⁹ Řešením této situace by lépe než krátká lhůta pro podání žádosti posloužilo stanovení kratší lhůty pro rozhodnutí o této žádosti, případně zjednodušení procesu žádosti. V celkovém porovnání právní úprava nejen peněžité pomoci v České republice s ohledem na výše uvedené důvody působí přehlednějším a pro oběti přístupnějším dojmem. V kontextu porovnání těchto dvou států je však znepokojující a v současné době opět velmi aktuální fakt, že Česká republika stejně jako Maďarsko a další čtyři členské státy EU (Bulharsko, Slovensko, Litva a Lotyšsko) stále neratifikovala Úmluvu Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí.²²⁰

5.6. Organizace poskytující pomoc obětem trestných činů

V § 2 odst. 6 zákona o obětech je definován akreditovaný subjekt, který se rozhodnutím Ministerstva spravedlnosti a udělením akreditace stává subjektem poskytující pomoc obětem trestných činů. Organizací poskytující pomoc obětem trestných činů se dle zákona o obětech trestných činů může stát pouze právnická osoba, které byla udělena akreditace rozhodnutím Ministerstva spravedlnosti. Toto ovšem nevyklučuje jiné subjekty, např: fyzické osoby, z možnosti poskytovat pomoc obětem trestných činů, neboť dle § 42 zákona o obětech trestných činů se rozhodnutím ministerstva akreditují tyto dvě služby: *poskytování právních informací a restorativní programy*. Pokud jde o poskytování odlišných služeb, lze získat akreditaci podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, případně může subjekt poskytovat pomoc obětem trestných

---

²¹⁹ PRESSEROVÁ, Petra et al. *Odškodňování obětí trestných činů v kontextu násilí na ženách*, s. 62.

²²⁰ COUNCIL OF EUROPE. *Country monitoring work*. In: Istanbul Convention Action against violence against women and domestic violence [online] [cit. 22.02.2023]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/country-monitoring-work>.

činů i bez získání akreditace, rozdílem je nemožnost takového subjektu být příjemcem dotace ze státního rozpočtu.²²¹ Dotace jsou poskytovány podle zákona o sociálních službách, nikoli dle zákona o obětech trestných činů a nemůže na ní dosáhnout například Probační a mediační služba, neboť je státem podporována jiným způsobem.²²² Naproti tomu jediná výhoda advokáta, který poskytuje právní pomoc obětem dle zákona o obětech trestných činů, je možnost jej přednostně ustanovit jako zmocněnce poškozeného, pokud si jej poškozený sám nezvolí.²²³ Konkrétní postupy udělování dotací jsou specifikovány v metodice, kterou vydává Ministerstvo spravedlnosti a je veřejně dostupná na webových stránkách ministerstva.²²⁴

Jednou z největších organizací, která v České republice poskytuje pomoc obětem trestných činů je Bílý kruh bezpečí (BKB). Organizace vznikla v roce 1991 a je jako akreditovaný subjekt zapsána jak v Registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů Ministerstva spravedlnosti (dle zákona o obětech trestných činů), tak v Registru poskytovatelů sociálních služeb Ministerstva práce a sociálních věcí dle zákona o sociálních službách. Hlavní náplní činnosti Bílého kruhu bezpečí je péče o oběti trestných činů, ale také spolupráce se zákonodárci a iniciativa při tvorbě zákonů, organizování přednášek a projektů a také spolupráce na mezinárodní úrovni. BKB je členem Victim Support Europe.²²⁵

Do okruhu činností BKB spadá zejména poskytnutí oběti potřebný prostor po činu pro vyjádření svých emocí, pomoc při zajištění základních potřeb, poskytnutí informací o právech oběti a jak těchto práv dosáhnout, psychologická pomoc oběti a také pomoc blízkým a příbuzným oběti. Veškerá podpora je obětem poskytována bezplatně, což je jeden ze základních smyslů organizací pro pomoc obětem, a sice, aby pomoc byla dostupná všem obětem, které o ni projeví zájem, bez ohledu na jejich finanční možnosti.²²⁶

Bílý kruh bezpečí každoročně na svých webových stránkách zveřejňuje statistiky týkající se počtu osobních konzultací v jednotlivých centrech pomoci, které se nacházejí celkem v devíti krajích ČR (centra pomoci se nachází v krajských městech, tj. například Praha, Brno, Ostrava atd.).

---

²²¹ GRIVNA, Tomáš, Hlava I. Obecná ustanovení, IN GRIVNA, Tomáš. *Oběti trestných činů*, s. 18–31.

²²² Střediska Probační a mediační služby jsou také podporována Ministerstvem spravedlnosti, ovšem podle zákona o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě). Podpora ministerstva v tomto případě spočívá celkově při vytváření podmínek pro výkon služby probace a mediace, podpora je tedy nejen finanční, ale i hospodářská a personální a ministerstvo zároveň provádí i dohled nad činností probační a mediační služby (§ 11 zákona o Probační a mediační službě).

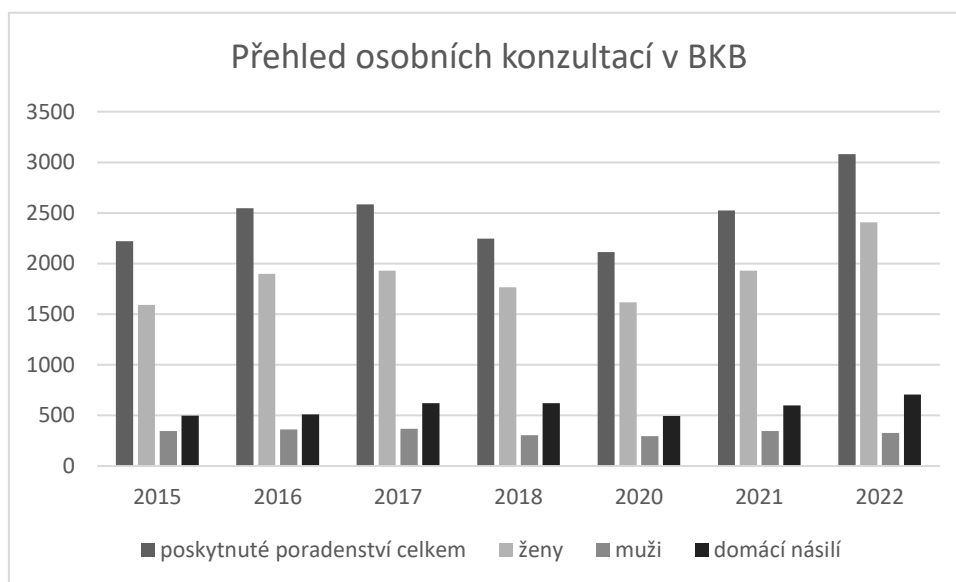
²²³ § 51a odst. 4 trestního řádu

²²⁴ VÁLKOVÁ, Helena, ŠIMÁNOVÁ, Hana, IN: GRIVNA, Tomáš. *Oběti trestných činů*, s. 191–194.

²²⁵ Victim Support Europe je nadnárodní organizace, která byla založena v roce 1990 a specializuje se na rozvoj efektivní pomoci obětem trestných činů napříč státy Evropy. VICTIM SUPPORT EUROPE. Dostupné zde: <https://victim-support.eu/>.

²²⁶ BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. Dostupné zde: www.bkb.cz.

Z těchto statistik vyplývá, že osobní konzultace Bílého kruhu bezpečí vyhledá v posledních sedmi letech v zásadě podobný počet obětí, v zásadě se neliší ani poměr v zastoupení pohlaví a také dlouhodobě podobné procento všech osobních konzultací se týká domácího násilí. Je zajímavé, že nedošlo k výraznému vychýlení hodnot v letech 2020-2021, neboť v těchto letech byla Česká republika ve všech směrech velmi ovlivněna pandemií způsobenou nemocí COVID-19. Jedním z faktorů, na základě kterých by se dala očekávat odchylka v období pandemie jsou údaje, které zveřejnila Policie ČR a které se týkají vývoje registrované kriminality v ČR. Z těchto údajů je patrný jednoznačný pokles registrované kriminality, a byť k jejímu poklesu docházelo dlouhodobě, tak právě v roce 2021 byla na historicky nejnižší úrovni. Tento pokles však nelze přisuzovat pouze pandemii COVID-19, ale také dalším faktorům, jako je například novela trestního zákoníku,²²⁷ která změnila dolní hranici výše škody způsobenou trestným činem na 10 000 Kč.²²⁸

Graf č. 1 – Přehled osobních konzultací v poradnách Bílého kruhu bezpečí mezi v letech 2015-2022 (BKB)

Organizace poskytující pomoc obětem trestných činů mohou poskytovat pomoc napříč všemi skupinami obětí, například výše zmíněný Bílý kruh bezpečí. Některé organizace se specializují na určité skupiny obětí (např.: ženy, děti, senioři atd.).

²²⁷ Novela účinná od 1. října 2020 byla provedena zákonem č. 333/2020 Sb. kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

²²⁸ POLICIE ČR: *Vývoj registrované kriminality v roce 2021*. Dostupné zde: <https://www.policie.cz/clanek/vyvoj-registrovane-kriminality-v-roce-2021.aspx>.

Nezisková organizace proFem, o.p.s. založená začátkem roku 1994 zabývající se zejména problematikou lidských práv, se specializuje konkrétně na domácí násilí a jeho možné dopady na společnost.

Na pomoc dětským obětem se specializuje organizace Dětské krizové centrum z.ú. a je v současné době jedinou organizací v ČR, které se specializuje na pomoc dětem, které byly sexuálně zneužity. Jak již bylo zmíněno výše v kapitole věnující se právu na ochranu před druhotnou újmou zvláště zranitelných obětí a postupům při jejich výslechu, je třeba k dětským obětem přistupovat s přihlédnutím k jejich věku a vyspělosti a ve snaze co nejvíce předcházet sekundární viktimizaci. Dětské krizové centrum poskytuje odbornou pomoc dětem, které jsou týrané, zneužívané, zanedbávané nebo se ocitly v těžké životní situaci, se kterou si neví rady (úmrť blízké osoby, šikana atd.).²²⁹ Centrum bylo založeno v roce 1992 a od té doby již poskytlo ambulantní péči celkem 6 821 dětem, s tím, že nejčastějším důvodem, proč dítě vyhledá krizové centrum, je sexuální násilí. V roce 2020 využilo ambulantní péči centra celkem 396 dětí, z nichž 113 z důvodu sexuálního zneužívání.²³⁰ Dětské krizové centrum ve spolupráci se sdružením CZ.NIC, které provozuje Safer Internet Centrum, Člověkem v tísní a dalšími se podílí také na organizaci projektů, jejichž cílem je vzdělávání a podpora dětí v mediální a digitální gramotnosti. Centrum Safer Internet se zaměřuje na online bezpečnost dětí a snaží se děti vzdělávat, aby věděly, jak se si ochránit osobní údaje, jak posuzovat věrohodnost informací, které si přečtou na internetu a také jak se bránit kyberšikaně a obtěžování a nejlépe, jak těmto situacím předcházet.²³¹ Je nezpochybnitelné, že s rozvojem moderních technologií mají děti v čím dál tím mladším věku přístup k internetu a často bez dozoru rodičů nebo dospělé osoby. Pro útočníky, kteří vyhledávají své oběti na sítích, často není vůbec složité se k dětem dostat, a proto je nezbytné děti před nástrahami internetu chránit.

---

²²⁹ DĚTSKÉ KRIZOVÉ CENTRUM: *O Dětském krizovém centru*. Dostupné zde: <https://www.ditekrize.cz/o-detskem-krizovem-centru/>.

²³⁰ DĚTSKÉ KRIZOVÉ CENTRUM: *Statistiky DKC*. Dostupné zde: <https://www.ditekrize.cz/statistiky/>.

²³¹ DĚTSKÉ KRIZOVÉ CENTRUM: *Čtyři organizace v Česku spojily své síly, aby zvýšily bezpečnost dětí na internetu*. Dostupné zde: <https://www.ditekrize.cz/2023/01/ctyri-organizace-v-cesku-spojily-sve-sily-aby-zvysily-bezpecnost-deti-na-internetu/>.

Závěr

Ve své práci jsem se zabývala problematikou pomoci obětem trestných činů z pohledu trestněprávního, ale také viktimologického, resp. psychologického. Viktimologické pojetí oběti se v průběhu let výrazně proměnilo. Zpočátku mezi viktimology převládalo přesvědčení o tom, že oběť si z určité části svoji roli předurčila sama, ať už svým chováním či dokonce postavením ve společnosti. S postupem času bylo od této typologie oběti ustoupeno, avšak v současné době můžeme nalézt tento způsob vnímání oběti v postoji části veřejnosti k sexuálním trestným činům, zejména pokud jde o zpochybňování důvěryhodnosti oběti takového činu. V souvislosti s tím vnímám jako stěžejní důraz na ochranu před sekundární viktimizací. Je spíše utopickou představou, že k druhotné újmě oběti by nemuselo docházet, ale přesto je nutné klást důraz alespoň na co nejšetrnější přístup k obětem, počínaje přístupem orgánů činných v trestním řízení.

Podrobněji jsem se zaměřila na mimoprocesní práva oběti a právní úpravu s těmito právy související. Jedním z těchto práv je právo na bezplatnou právní pomoc, kde novelizací trestního řádu z roku 2017, došlo mimo jiné ke zlepšení postavení zvláště zranitelné oběti v souvislosti s tímto právem. Je zřejmé, že je na místě specifická úprava práv zvláště zranitelných obětí, ať už se jedná o děti, osoby ve vysokém věku či oběti některých trestných činů, jak je definuje zákon o obětech. Jedná se o celospolečensky aktuální téma, na evropské úrovni vzbuzuje pozornost Istanbulská úmluva a zejména postoje některých států k ní, včetně České republiky. Na národní úrovni jsou v tomto ohledu vypovídající statistiky kriminality páchané na seniorech, v procesní rovině poté probíraná problematika výslechů zvláště zranitelných obětí a zejména dětí.

Jedním ze stěžejních mimoprocesních práv oběti je právo na peněžitou pomoc státu. Na jedné straně stojí povinnost státu poskytnout oběti peněžitou pomoc k překonání zhoršené sociální situace v souvislosti s trestným činem, v ideálně co nejkratším časovém horizontu. Na druhé straně zájem státu na tom, poskytnout peněžitou pomoc opravdu jen těm osobám, které splňují podmínky pro poskytnutí této pomoci. Zákonodárce tedy stojí před nelehkým úkolem stanovit zákonné podmínky pro získání peněžité pomoci tak, aby bylo co nejlépe dosaženo účelu této pomoci. Novelou, kterou byl upraven počátek běhu prekluzivní lhůty pro oběti trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, jež byly nezletilé v době, kdy byl trestný čin spáchán, by měl být umožněn přístup k peněžitou pomoci skupině obětí, která si troufám říct dle současné úpravy na tuto pomoc dosáhla málokdy. Naopak změna v souvislosti s prokazováním konkrétní vzniklé újmy, provedená též novelou účinnou od června roku 2022, sice sníží finanční výdaje státu, ale v důsledku této změny vznikne skupina obětí, která nově na peněžitou pomoc nedosáhne. Domnívám se tedy, že současný stav práva na peněžitou pomoc má ještě v mnoha ohledech jisté rezervy, ale s ohledem na postupnou novelizaci zákona je zřejmé, že panuje zájem státu na

zpřístupnění tohoto důležitého práva co nejširšímu okruhu obětí. V souvislosti s českou právní úpravou peněžité pomoci jsem se zabývala také maďarským pojetím této problematiky. Mezi právními úpravami lze najít jisté podobnosti, které jsou zapříčiněny vlivem evropských norem. U obou právních úprav je zřejmý zájem státu na poskytování peněžité pomoci v co nejkratší době po činu.

Význam viktimologických poznatků a výstupů z viktimologických výzkumů vnímám zejména v souvislosti se sekundární viktimizací obětí. Součástí práva oběti na ochranu před druhotnou újmou je mimo jiné právo oběti na zabránění kontaktu s osobou, kterou oběť označila za pachatele a speciální právní úprava podání vysvětlení a výslechu oběti. Výzkumy prokázaly, že zejména způsob vedení výslechů zvláště zranitelných obětí, specificky dětí může zásadně ovlivnit, jak jejich proces vyrovnávání se s prožitým traumatem, tak také věrohodnost, resp. použitelnost výpovědi jako důkazního materiálu v trestním řízení. Právě tento přesah ovlivňující trestní řízení z pohledu veřejného zájmu na dopadení pachatele, činí viktimologii a její metodiku cenným zdrojem informací pro veškerou práci s oběťmi.

Závěrem lze říci, že je třeba nahlížet na oběť nejen z pohledu trestněprávního, kde může být oběť stranou trestního řízení v roli poškozeného, ale vnímat ji i z pohledu kriminologického a zejména viktimologického a s ohledem na tuto rovinu k ní také přistupovat. Bylo by v zásadě popíráním smyslu veškeré snahy pomoci obětem trestných činů, kdyby orgány a osoby, které tuto pomoc poskytují, svým neprofesionálním přístupem ještě více prohlubovaly viktimizaci obětí.

Seznam zkratek

BKB	Bílý kruh bezpečí
ČSÚ	Český statistický úřad
EU	Evropská unie
Istanbulská úmluva	Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí
maďarský trestní řád	2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
maďarský trestní zákoník	2017. évi XC. Törvény a büntetőeljárásról
maďarský zákon upravující peněžitou pomoc obětem	2005. évi CXXXV. Törvény a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről
německý trestní řád	Strafprozeßordnung, in der Fassung der Bekanntmachung vom 07.04.1987 (BGBl. I S. 1074, ber. S. 1319) zuletzt geändert durch Gesetz vom 25.03.2022 (BGBl. I S. 571))
německý trestní zákoník	Strafgesetzbuch, in der Fassung der Bekanntmachung vom 13.11.1998 (BGBl. I S. 3322), zuletzt geändert durch Gesetz vom 04.12.2022 (BGBl. I S. 2146) m.W.v. 09.12.2022
občanský soudní řád	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
občanský zákoník	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
Policie ČR	Policie České republiky
PTSD	posttraumatická stresová porucha
trestní řád	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním
trestní zákoník	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
zákon o obětech, případně ZOTČ	zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů
zákon o poskytnutí peněžité pomoci	zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně některých zákonů

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

ANSHWORTH, Andrew. Punishment and Compensation: Victims, Offenders and The State. *Oxford Journal of Legal Studies*. 1986, roč. 6, č. 1, s. 86–122. ISSN 0143-6503. DOI: 10.1093/ojls/6.1.86

BOUKALOVÁ, Hedvika a Ilona GILLERNOVÁ. *Kapitoly z forenzní psychologie*. Charles University in Prague, Karolinum Press, 2020. ISBN 978-80-246-4461-5.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Senioři v ČR v letech 2021* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2022. ISBN 978-80-250-3190-2. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/142141241/31003421.pdf/9a7568fd-10f1-4e6e-bfb7-7a9001f6313c?version=1.17>

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upravené vydání. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2., upr. vyd. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-213-4.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Viktimologie pro forenzní praxi*. první. vyd. Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0582-1.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Příručka pro pomáhající profese*. Grada Publishing a.s., 2007. ISBN 978-80-247-2014-2.

DAIGLE, Leah E. *Victimology: A Text/Reader*. SAGE Publications, 2017. ISBN 978-1-5063-4520-8.

DANKOVÁ, Katarína a Vladimír PELC. *Právní pomoc obětem trestných činů*. CSSP, 2014.

DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní řád. Komentář I. díl (§1 až 179h)*. Vydání první. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7552-600-7.

DURDÍK, Tomáš. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. Vydání první. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. ISBN 978-80-7598-109-7.

ENDRES, Johann. Suggestibility of the Child Witness: Individual Differences. [online]. Department of Psychology, 1997, roč. 1997 [cit. 17.01.2023]. ISSN 1088-0755. Dostupné z: <http://truth.charleshontsphd.com/JCAAWP/9701/9701.html>

FATTAH, Ezzat A. *Understanding criminal victimization: An introduction to theoretical victimology*. Scarborough, ON, Canada: Prentice-Hall Canada, 1991. Understanding criminal victimization: An introduction to theoretical victimology. ISBN 978-0-13-929597-3.

FINNILA, Katarina et al. Validity of a test of children's suggestibility for predicting responses to two interview situations differing in their degree of suggestiveness. . 2003, č. 85, s. 32–49. ISSN 0022-0965. DOI: 10.1016/S0022-0965(03)00025-0

GŘIVNA, Tomáš. *Zákon o obětech trestných činů: komentář*. 2. vydání. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-793-4.

GUNNAR, Megan R. a Charles A. NELSON. Event-related Potentials in Year-Old Infants: Relations with Emotionality and Cortisol. *Child Development*. 1994, roč. 65, č. 1, s. 80–94. ISSN 1467-8624. DOI: 10.1111/j.1467-8624.1994.tb00736.x

VON HENTIG, Hans. *The criminal & his victim; studies in the sociobiology of crime*. Oxford, England: Yale Univ. Press, 1948. The criminal & his victim; studies in the sociobiology of crime.

JELÍNEK, Jiří. *Ochrana základních práv a svobod v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020. Teoretik. ISBN 978-80-7502-444-2.

JELÍNEK, Jiří a Tomáš GRIVNA. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges. Edice Teoretik. ISBN 978-80-87576-39-7.

JELÍNEK, Jiří a Vladimír PELC. Zákon o obětech trestných činů – jeho nedostatky a možnosti řešení. *Bulletin advokacie* [online]. 2015, roč. 2015, č. 11. ISSN 1210-6348. Dostupné z: https://advokatnidenik.cz/wp-content/uploads/BA_11_2015_web.pdf

JELÍNEK, Jiří, Vladimír PELC a Katarína DANKOVÁ. *Zákon o obětech trestných činů – komentář s judikaturou*. 2. dopl. a rozš. vyd. vyd. Praha: Leges, 2014. Komentátor. ISBN 978-80-7502-016-1.

KALIBOVÁ, Klára. *Zákon o obětech trestných činů. Praktická a legislativní doporučení zohledňující návrh technické novely zákona č. 45/2013 Sb., (číslo sněmovního tisku 658, 7. volební období PSP ČR)* [online]. In IUSTITIA o.p.s., 2016. ISBN 978-80-88172-14-7. Dostupné z: <https://in-ius.cz/wp-content/uploads/2021/04/zotc-web-final.pdf>

KALIBOVÁ, Klára a Martina HOUŽVOVÁ. První praktické zkušenosti s aplikací zákona o obětech trestných činů. *Právní rozhledy* [online]. 2015, roč. 2015, č. 1 [cit. 13.01.2023]. ISSN 1210-6410. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgvpxa4s7gfpngxzz&groupIndex=0&rowIndex=0#>

KÖTHKE, Rolf. „Das Stockholm-Syndrom: eine besondere Betrachtung des Verhältnisses von Geiselnahmer und Geisel“. *Praxis der Rechtspsychologie*. 1999, roč. 9, č. 1, s. 78–85.

KUCHTA, Josef. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: Beck, 2005. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7179-813-2.

MAGUIRE, Mike. The Needs and Rights of Victims of Crime. *Crime and Justice: A Review of Research*. 1991, roč. 14, s. 363–434.

MAREŠOVÁ, Alena a Milada MARTINKOVÁ. O významu poznávání obětí trestné činnosti. *Kriminalistika*. 2009, roč. 1, č. 2009, s. 42–55.

MUSCARI, Mary E. *PTSD*. New York: DemosHealth, 2012. What nurses know. ISBN 978-1-61705-051-0.

MUSCARI, Mary E. *What Nurses Know...PTSD*. Demos Medical Publishing, 2012. ISBN 978-1-61705-051-0.

MUSOLFF, Cornelia a Jens HOFFMAN. *Täterprofile bei Gewaltverbrechen* [online]. 2. vyd. 2006 [cit. 27.07.2022]. ISBN 978-3-540-33345-6. Dostupné z: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-540-68647-7>

NETÍK, Karel. *Psychologie v právu: úvod do forenzní psychologie*. Vyd. 1. vyd. Praha: Beck, 1997. Beckova skripta. ISBN 978-80-7179-177-5.

PRESSEROVÁ, Petra et al. *Odškodňování obětí trestných činů v kontextu násilí na ženách*. Praha: proFem, centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí, o.p.s. ISBN 978-80-907512-9-3.

SELIGMAN, M E P. Learned Helplessness. *Annual Review of Medicine*. 1972, roč. 23, č. 1, s. 407–412. DOI: 10.1146/annurev.me.23.020172.002203

SENGSTOCK, Mary C. *The Culpable Victim in Mendelsohn's Typology* [online]. 1976 [cit. 24.07.2022]. Dostupné z: <https://eric.ed.gov/?id=ED140138>

SHERMAN, Lawrence W., Patrick R. GARTIN a Michael E. BUERGER. Hot Spots of Predatory Crime: Routine Activities and the Criminology of Place*. *Criminology*. 1989, roč. 27, č. 1, s. 27–56. ISSN 1745-9125. DOI: 10.1111/j.1745-9125.1989.tb00862.x

SCHAFER, Stephen. *The Victim and His Criminal: A Study in Functional Responsibility*. Random House, 1968. ISBN 978-0-394-30774-9.

SUMMIT, Roland. The Child Sexual Abuse Accommodation Syndrome. *Child abuse & neglect*. Elsevier, roč. 1983, č. 7. ISSN 1873-7757.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník. Komentář. 2. vydání. 2. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5.

ŠTEFUNKOVÁ, Michaela. *Oběti kriminality: poznatky z viktimizační studie*. Vydání: první. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. ISBN 978-80-7338-174-5.

VÁLKOVÁ, Jana. *Výzkum obětí trestného činu v České republice*. 1. vyd. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1997. Studie. ISBN 978-80-86008-50-9.

VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů*. Grada Publishing a.s., 2016. ISBN 978-80-271-9172-7.

VODÁČKOVÁ, Daniela. *Krizová intervence*. Vydání třetí. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0212-7.

ZÁHORA, Jozef. *Obete kriminality: zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie konanej 25. novembra 2010 na Paneurópskej vysokej škole v Bratislave = Victims of crime : proceedings of the International conference, held on 25th November 2010, Pan European University Bratislava*. Bratislava: EuroKódex, 2010. ISBN 978-80-89447-36-7.

Seznam použitých internetových zdrojů

BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. Dostupné zde: www.bkb.cz

COUNCIL OF EUROPE. *Country monitoring work*. In: Istanbul Convention Action against violence against women and domestic violence [online] [cit. 22.02.2023]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/country-monitoring-work>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: *Zaostřeno na ženy a muže 2018: soudnictví a kriminalita*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/60622084/300002180601.pdf/338a5c6a-8a7b-432f-8003-5db088a8b542?version=1.1>

DĚTSKÉ KRIZOVÉ CENTRUM: Čtyři organizace v Česku spojily své síly, aby zvýšily bezpečnost dětí na internetu. Dostupné zde: <https://www.ditekrize.cz/2023/01/ctyri-organizace-v-cesku-spojily-sve-sily-aby-zvysily-bezpecnost-deti-na-internetu/>.

DĚTSKÉ KRIZOVÉ CENTRUM: O Dětském krizovém centru. Dostupné zde: <https://www.ditekrize.cz/o-detskem-krizovem-centru/>.

DĚTSKÉ KRIZOVÉ CENTRUM: Statistiky DKC. Dostupné zde: <https://www.ditekrize.cz/statistiky/>.

EUROPEAN JUSTICE: *Oběti trestných činů (trestní řízení)*. Dostupné zde: https://e-justice.europa.eu/66/CS/victims_criminal_proceedings

FEHÉR GYÜRÜ. Dostupné zde: <http://fehergyuru.eu/>.

LAMBERT, Laura. *Stockholm syndrome. Definition, Examples, & Facts*. Britannica [online]. 2023 [cit. 21.02.2023]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/science/Stockholm-syndrome>.

MAĎARSKÁ REPUBLIKA: 2005. évi CXXXV. Törvény a büncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről. Dostupné také zde: <https://njt.hu/jogszabaly/2005-135-00-00>.

MAĎARSKÁ REPUBLIKA: 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről. Dostupné také zde: <https://njt.hu/jogszabaly/2012-100-00-00>.

MAĎARSKÁ REPUBLIKA: 2017. évi XC. Törvény a büntetőeljárásról. Dostupné také zde: <https://njt.hu/jogszabaly/2017-90-00-00>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY: *Rekodifikace trestního práva procesního*. Dostupné zde: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČESKÉ REPUBLIKY: *Statistiky*. Dostupné zde: <https://justice.cz/web/msp/statistiky>.

NANE. Dostupné ze: <https://nane.hu/>.

ODBOR ROVNOSTI ŽEN A MUŽŮ: *Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí: mýty a fakta*. Dostupné zde: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Projekt_OPZ/Vystupy_projektu/brozura_IU.pdf.

POLICIE ČR: Vývoj registrované kriminality v roce 2021. Dostupné zde: <https://www.policie.cz/clanek/vyvoj-registrovane-kriminality-v-roce-2021.aspx>.

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO: *Strafprozeßordnung*, in der Fassung der Bekanntmachung vom 07.04.1987 (BGBl. I S. 1074, ber. S. 1319) zuletzt geändert durch Gesetz vom 25.03.2022 (BGBl. I S. 571)). Dostupné také zde: <https://www.gesetze-im-internet.de/stpo/>.

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO: *Strafgesetzbuch*, in der Fassung der Bekanntmachung vom 13.11.1998 (BGBl. I S. 3322), zuletzt geändert durch Gesetz vom 04.12.2022 (BGBl. I S. 2146) m.W.v. 09.12.2022. Dostupné také zde: <https://dejure.org/gesetze/StGB>.

VICTIM SUPPORT EUROPE. Dostupné zde: <https://victim-support.eu/>.

Seznam použitých právních předpisů

Důvodová zpráva k zákonu č. 130/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, který byl spolu s Mezinárodním paktem o hospodářských, sociálních a kulturních právech vyhlášen ve Sbírce zákonů pod č. 120/1976 Sb.

Směrnice Rady EU 2004/80/ES ze dne 29. dubna 2004, o odškodňování obětí trestných činů

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ze dne 4. 11. 1950, Česká republika ji ratifikovala dne 18. 3. 1992 a která byla vyhlášena ve Sbírce zákonů pod č. 209/1992 Sb.

Úmluva Rady Evropy č. 116 o odškodňování násilných trestných činů, která byla přijata dne 24. listopadu 1983 a která byla vyhlášena ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 141/2000 Sb. m. s.

Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí ze dne 7. dubna 2011, kterou Česká republika podepsala dne 12. května 2016

Usnesení č. 2/1993 Sb. předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně některých zákonů

Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád).

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů

Seznam použité judikatury

Nález Ústavního soudu ze dne 16. prosince 2015, sp. zn. II. ÚS 3626/13 publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení ÚS, 79/2015, pod č. 216/2015

Nález Ústavního soudu ze dne 19. ledna 2016, sp. zn. II. ÚS 3436/14 publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení ÚS, 80/2016, pod č. 8/2016

Nález Ústavního soudu ze dne 28. února 2017, sp. zn. III. ÚS 2916/15, publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení ÚS, 84/2017, pod č. 35/2017

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2012, sp. zn. 21 Cdo 4795/2009, publikovaný v Souboru civilních rozhodnutí a stanovisek NS, 16/2012, pod č. 10681

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20. září 2018, sp. zn. 10 As 120/2018-31, publikovaný ve Sbírce rozhodnutí NSS, 12/2018, pod č. 3816/2018

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. ledna 2019, sp. zn. 9 As 423/2018-29, publikovaný ve Sbírce rozhodnutí NSS, 2-3/2019, pod č. 3857/2019

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 8. října. 2021, sp. zn. 5 As 189/2020-61, publikovaný ve Sbírce rozhodnutí NSS, 12/2021, pod č. 4262/2021

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 20. března 1991 sp. zn. 4 To 61/1991, publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, 4-5/1992, pod č. 34/1992

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 8. března 2018, sp. zn. 9 A 5/2015-61

Seznam použitých grafů

Graf č. 1 – Přehled osobních konzultací v poradnách Bílého kruhu bezpečí mezi v letech 2015-2022. BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. *Statistiky*. [cit. 28.02.2023] Dostupné zde: <https://www.bkb.cz/o-nas/zakladni-udaje-o-organizaci/statistiky/>.

Pomoc obětem trestných činů

Abstrakt

Tato diplomová práce se věnuje pomoci obětem trestných činů z trestněprávního a také kriminologického, resp. viktimologického pohledu. Dále reaguje na aktuální českou právní úpravu, reflektuje její poslední novelizace a zkoumá jejich dopad na práva obětí trestných činů.

Cílem práce je analýza postavení oběti v aktuální právní úpravě a vytvoření uceleného pohledu na oběť z pohledu různých vědních oborů. Práce se věnuje možnému přínosu viktimologických výzkumů pro zlepšení postavení oběti a ke zmírnění její viktimizace. Je členěna celkem do pěti kapitol a dále obsahuje úvod a závěr.

V první části se práce věnuje pojmu oběť, jak jej definuje zákon o obětech. Blíže rozebírá vymezení zvláště zranitelné oběti dle tohoto zákona a následně porovnává významový i procesní rozdíl mezi poškozeným a obětí v českém právním řádu. Druhá a třetí část je věnována viktimologickému rozboru oběti. Zabývá se nejprve historickým vývojem vnímání oběti a následně typologií oběti. Třetí kapitola popisuje viktimizaci oběti, od primární viktimizace, jež začíná samotným spácháním trestného činu až po možnou reviktimizaci oběti.

Čtvrtá část vymezuje postavení oběti v českém právním řádu a zabývá se právy, která jsou obětem garantována. Pozornost je věnována zejména mimoprocesním právům oběti, kde je kladen důraz na právo oběti na ochranu před druhotnou újmou. Dochází zde k propojení viktimologických poznatků a postupů orgánů činných v trestním řízení, zejména pak při vedení výslechů zvláště zranitelných obětí.

Stěžejní část práce analyzuje formy pomoci obětem trestných činů a zaměřuje se na peněžitou pomoc oběti. Zákonná úprava práva na peněžitou pomoc prošla v posledních letech několika novelizacemi ve snaze reagovat na situaci ve společnosti, potřeby obětí a také na aktuální judikaturu. Zkoumán je vliv těchto změn na dosažitelnost práva na peněžitou pomoc pro jednotlivé oběti.

V závěru práce je zhodnocen význam vlivu viktimologických výzkumů na trestněprávní úpravu a aktuální stav zákona o obětech trestných činů co do jeho části věnované právu na peněžitou pomoc.

Klíčová slova: oběť, zvláště zranitelná oběť, pomoc obětem trestných činů

Assistance to Victims of Crime

Abstract

This thesis focuses on assistance to victims of crime from a criminal law and criminological perspective. It also responds to the current Czech legislation, reflects its recent amendments and studies their impact on the rights of victims of crime.

The aim of the thesis is to analyse the status of the victim in the current legislation and to provide a comprehensive overview of the victim from the perspective of various scientific disciplines. The thesis explores the potential contribution of victimological research to improve the status of the victim and to reduce victimisation. The thesis is divided into a total of five part and also contains an introduction and conclusion.

The first part of the thesis focuses on the term of victim as defined by the Victims of Crime Act. It discusses in more detail the definition of a particularly vulnerable victim according to this Act. The second and third parts are devoted to the victimological analysis of the victim. It deals first with the historical development of victim perception and then with the typology of the victim. The third part describes the victimisation of the victim, including all its phases.

The fourth part defines the status of the victim in the Czech legal system and deals with the rights guaranteed to victims. In particular, attention is paid to the victim's non-procedural rights, where the focus is on the victim's right to be protected from secondary harm. There occurs a connection between victimological observations and the practices of authorities, especially in the interrogation of particularly vulnerable victims.

The fifth part of the thesis analyses forms of assistance to victims of crime and focuses on the right to financial assistance to the victim. The legal regulation has been subject to several amendments in recent years in an attempt to respond to the needs of victims and also to the current case law. The thesis explores the impact of these changes on the access to the right to financial assistance for individual victims.

In the final part the thesis evaluates how does victimological analysis contribute to the criminal law and how does it empower the status of the victim.

Keywords: Victim, Particularly Vulnerable Victim, Assistance to Victims of Crime